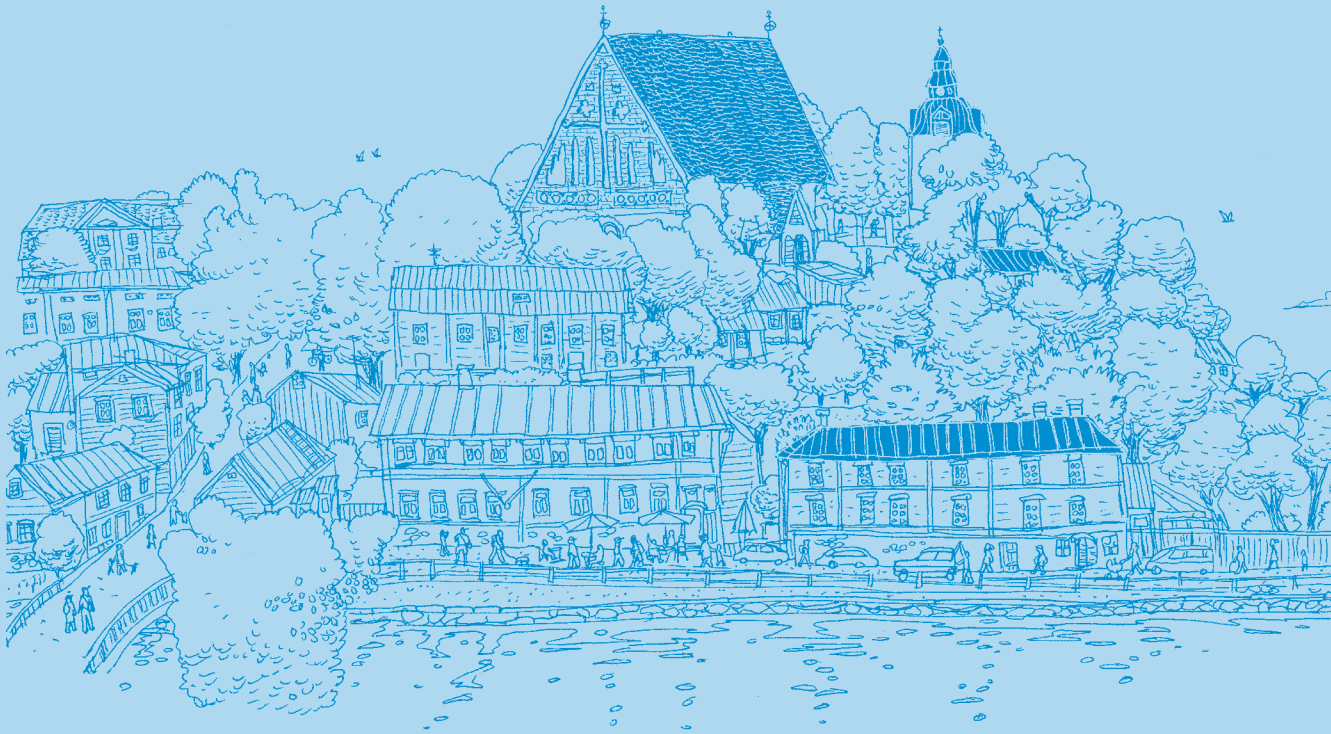

Kristillisen päihdetyön barometri 2011

Henna Hostikka
Anna S. Salonen
Heikki Rantala

© Kirjoittajat ja Sininauhaliitto
Kieliasun tarkistus: Elina Vitikka
Taitto: Sanna Pyykkö / Sopiva Design
Kuvitus: Ilmari Hakala / Sopiva Design
Kustantaja: Sininauhaliitto
Painopaikka: Multiprint 2012
ISBN: 978-952-5096-81-1

Kristillisen päihdetyön barometri 2011

SAATESANAT

Kristillisen päihdetyön barometri 2011 -julkaisun tarkoitus on esitellä kristillisen päihdetyön nykytilaa. Tehtävän suorittaminen muutamassa kymmenessä sivussa luvuin ja käsittein edellyttää tiettyjen näkökulmien ja tarkastelutapojen valitsemista ja todellisuuden yksinkertaistamista. Vaikkei muodostuva kuva esittäisi kohdettaan kokonaan eikä kaikista suunnista, kuva voi silti pyrkiä olemaan mahdollisimman totta.

Vuoden 2011 kristillisen päihdetyön barometri on historiassa toinen tämän lajityypin edustaja. Syksyllä 2010 julkaistua ensimmäistä kristillisen päihdetyön barometria edelsi laaja laadullinen tutkimus ja siihen perustunut kyselylomakkeiden kehittäminen. Nyt valmistunut julkaisu on ensimmäinen, jossa osaa näistä kysymyksistä käytetään uudestaan. Vastausten vertailua on vielä vähän, kyse on lähinnä kysymysten luotettavuuden testaamisesta. Olemme kysyneet vähemmän kysymyksiä kuin ensimmäisellä kerralla ja verranneet tarkasti saatuja vastauksia: näyttääkö siltä, että kysymykset on ymmärretty samoin ja niihin on vastattu johdonmukaisesti?

Vertailtava tieto koskee lähinnä kristillisen päihdetyön muotoja, työntekijöitä ja taloutta, sillä nämä perustiedot on kysytty nyt kahteen eri kertaan. Nämä aiheet muodostavat barometrin ensimmäisen osan, jonka on kirjoittanut Henna Hostikka.

Edellä mainittujen lisäksi tällä kertaa on kehitetty ja testattu yksi aiemmin kokeilematta jäänyt kysely. Barometrin toisessa osiossa esitellään ensi kerran tietoja kristillisen päihdetyön asiakkaista. 233 asiakkaan lomakehaastatteluun perustuva teksti tarjoaa parhaan ehkä koskaan tehdyn kuvan kristillisen päihdetyön asiakkaiden sosiaalisesta pääomasta ja osallisuudesta. Toisen osion on kirjoittanut Anna S. Salonen.

Kolmas osio tuo lisää tietoa kristillisen päihdetyön yhdestä erityisulottuvuudesta, sosiaalisesta työllistämisestä. Osion kirjoittaja Heikki Rantala hyödyntää kyselyaineistoja ja laadullisia haastatteluja sekä luo katsauksen menneeseen.

Tämän barometrin osiot ovat sisällöllisesti ja tyyllillisesti erilaisia, mikä sopii hyvin asiaan: myös tarkastelun kohteena oleva kristillinen päihdetyö on sisällöllisesti ja tyyllillisesti hyvin kirjavaa.

Minulla on ilo kiittää barometrin kirjoittajia ja kyselyihin ja haastatteluihin vastanneita työntekijöitä ja asiakkaita. Jälleen jaksan toivoa, että perustellusti dokumentoitu tieto on paras keino esitellä kristillisen päihdetyön moniulotteista kenttää.

Helsingissä 20.1.2012

Pekka Lund
Tutkimuspäällikkö
Sininauhaliitto

SISÄLLYS

SAATESANAT	4	2.3 Kristillisen päihdetyön	
OSIO 1	6	asiakkaiden sosiaalinen pääoma	38
Perustiedot kristillistä päihdetyötä tekevistä järjestöistä		2.3.1 Hyvinvointi	38
<i>Henna Hostikka</i>		2.3.2 Sosiaaliset verkostot ja tuki	44
1.1 Johdanto	6	2.3.3 Osallisuus	48
1.2 Osion toteutus ja aineisto	7	2.3.4 Luottamus	52
1.2.1 Tutkimusaineiston keruu	7	2.4 Sosiaalinen pääoma eri asiakasryhmissä	55
1.2.2 Aineiston edustavuus	8	2.4.1 Hoidon ja asumisen asiakkaat	55
1.2.3 Aineiston raportointi	10	2.4.2 Päiväkeskusasiakkaat	59
1.3 Perustietoa jäsenjärjestöistä	12	2.4.3 Kristillisen päihdetyön kohtaamat naiset ..	61
1.3.1 Järjestöjen toimintamuodot	12	2.5 Johtopäätökset	63
1.3.1.1 Päiväkeskustoimintaa harjoittavien		Kirjallisuus	65
järjestöjen muut toimintamuodot	15	OSIO 3	66
1.3.2 Toimipisteiden lukumäärä		Sosiaalinen työllistäminen ja kristillinen päihdetyö	
ja alueellinen jakautuminen	17	<i>Heikki Rantala</i>	
1.3.3 Järjestöjen työntekijät	20	3.1 Johdanto	66
1.3.3.1 Vapaaehtoisten työmäärä	24	3.2 Katsaus päihdetyön	
1.4 Järjestöjen talous	24	ja työllistämisen historiikkeihin	67
1.4.1 Järjestöjen kokonaisrahoitus		3.2.1 Pelastusarmeija tiennäyttäjänä	68
ja rahoituslähteet	24	3.2.2 Työlaitostoiminta	69
1.4.2 Järjestöjen rahoituksessa		3.2.3 Työtoiminta osana kristillistä päihdetyötä ..	71
tapahtuneet muutokset	28	3.3 Sosiaalisen työllistämisen käytäntöjä	
1.4.3 Raha-automaattiyhdistyksen rahoitus	29	Sininauhaliiton jäsenjärjestöissä 2009 ja 2011	73
1.4.4 Rahoituslähteiden merkitys		3.4 Sosiaalisen työllistämisen	
eri kokoluokkien järjestöille	30	käytännön kehittämisalueita	79
1.4.5 Järjestöjen taloudellinen tilanne	32	Sosiaalisen työllistämisen terminologiaa	84
Kirjallisuus	33	Jäsenjärjestöille lähetetyt lomakkeet	85
OSIO 2	34	Asiakaskyselyn (osio 2) haastattelulomake	85
Kristillisen päihdetyön asiakkaat		Kysely Sininauhaliiton jäsenjärjestöille	93
<i>Anna S. Salonen</i>			
2.1 Johdanto	34		
2.2 Tutkimuksen aineisto	35		

Osio 1

Perustiedot kristillistä päihdetyötä tekevistä järjestöistä

HENNA HOSTIKKA

1.1 Johdanto

Ensimmäisen osion tarkoitus on kerätä ja tuottaa ajankohtaista ja ajantasaista tietoa kristillistä päihdetyötä tekevien järjestöjen tilanteesta. Tutkimus pohjautuu Raha-automaattiyhdistyksen (RAY) tukemaan Kristillisen päihdetyön tutkimushankkeeseen, jonka osana vuosina 2009–2010 kehitettiin ja testattiin useita kyselyitä, jotka yhdessä muodostavat barometrin. Barometrin avulla voidaan kerätä säännöllisesti tietoa kristillistä päihdetyötä tekevistä järjestöistä. Tämänkertaisen tutkimuksen yhtenä tarkoituksena olikin arvioida barometriin kehitettyjen kysymysten ja mittareiden toimivuutta sekä tarvittaessa pyrkiä kehittämään niitä edelleen. Tutkimuksen tärkein tavoite oli kuitenkin tuottaa tietoa kristillistä päihdetyötä tekevien järjestöjen tämänhetkisestä tilasta ja luoda seuranta-aineistoa, jonka avulla on mahdollisuus päästä analysoimaan pitkän ajan kuluessa tapahtuvia muutoksia.

Perustieto-osassa tänä vuonna erityisinä painopisteinä olivat talous ja työllisyys sekä erikoisteemana vapaaehtoiset päihdetyöntekijät. Näistä painopisteistä talous oli laajasti esillä jo edellisessä tutkimuksessa ”*Tarvittaessa keskustelemme hengellisistä asioista*” – tutkimus kristillisten päihdejärjestöjen toiminnasta (Katriina Silfvast 2010) mutta alati muuttuvassa ja yhä tiukentuvassa taloustilanteessa aihe koettiin yhä edelleen tärkeäksi ja kiinnostavaksi.

Toinen laaja painopistealue, työllisyys, on tärkeä ja ajankohtainen aihe, sillä järjestöt ovat merkittävä työllistämistukitoimenpiteitä tarjoava sektori. Tuoreimman tilaston mukaan työllistämistukitoimenpiteiden piirissä oli lokakuun 2011 lopussa yli 34 000 henkilöä. Näistä yli 24 000 eli 71 prosenttia oli sijoitettu yksityiselle sektorille, kun taas sijoitetuista 25 prosenttia oli kuntien ja 4 prosenttia valtion töissä. (Työ- ja elinkeinoministeriö. Työllisyyskatsaus 10/2011.) Näiden laajojen painopistealueiden ohella ajankohtaisena erikoisteemana olivat vapaa-

ehtoiset ja eritoten heidän työpanoksensa, sillä vuosi 2011 oli Euroopan Unionin vapaaehtoisten teemavuosi.

1.2 Osion toteutus ja aineisto

1.2.1 Tutkimusaineiston keruu

Tutkimuksessa kohdejoukkona olivat Sininauhaliiton jäsenjärjestöt, joita oli kyselyhetkellä 87. Aineiston keruu toteutettiin kesä-syyskuussa 2011 kahdessa vaiheessa. Ensin Sininauhaliiton jäsenjärjestöjen johtajille tai toiminnasta vastaaville lähetettiin sähköpostikysely, jolla pyrittiin keräämään järjestöjen perustiedot: toimintamuodot ja työntekijöiden lukumäärä. Näiltä osin kysely oli pääpiirteittäin identtinen vuonna 2009 toteutetun sähköpostikyselyn kanssa. Tämänkertaisessa sähköpostikyselyssä vastaajia pyydettiin lisäksi arvioimaan mahdollisten vapaaehtoisten tekemää työmäärää. Sähköpostikyselyn vastauksia karhuttiin aktiivisesti niin sähköpostitse kuin puhelimitsekin, minkä jälkeen vain neljä järjestöä jätti vastaamatta kyselyyn.

Kuudella järjestöllä ei ollut aktiivista toimintaa kyselyhetkellä, joten ne eivät kuuluneet kyselyidemme kohderyhmään vaan rajautuivat tutkimuksen ulkopuolelle. Näin ollen tutkimuksen perusjoukoksi muodostui 81 Sininauhaliiton jäsenjärjestöä. Niistä 77 vastasi sähköpostikyselyyn, joten vastausprosentiksi muodostui 95 prosenttia.

Sähköpostikyselyn tuottama tieto on tärkeää perustietoa kristillistä päihde-työtä tekevien järjestöjen nykytilanteesta, toiminnasta ja toimintaan osallistuvien henkilöiden lukumäärästä, mutta sen toivotaan tarjoavan myös taustamuuttujia myöhempää käyttöä varten tarkasteltaessa pitkän aikavälin muutoksia. Tämän vuoksi mahdollisimman suuri vastausprosentti on todella toivottava ja siihen pyritään aktiivisesti.

Toisessa aineistonkeruuvaiheessa jäsenjärjestöjen johtajille lähetettiin postitse kysely, jolla pyrittiin kartoittamaan tarkemmin järjestöjen taloutta ja työllistämistoimintaa. Myös postikyselyn kysymykset olivat osin samoja kuin vuonna 2009 suoritetussa järjestöjohtajien postikyselyssä. Järjestöjen talouteen liittyvillä kysymyksillä haluttiin selvittää, mistä rahoituslähteistä järjestöjen rahoitus koostuu ja minkä suuruisella budjetilla järjestöt toimivat. Vastaajia pyydettiin lisäksi arvioimaan järjestönsä taloudellista tilannetta kyselyhetkellä. Työllistämistä koskevilla kysymyksillä oli tavoitteena selvittää järjestöjen harjoittaman tukityöllistämisen laajuutta ja tukityöllistettyjen merkitystä järjestöille. Kyselyllä haluttiin kartoittaa, millä toimenpiteillä tukityöllistettyjä palkataan järjestöön, ja tukityöll-

listettyjen tulevaisuuden näkymiä tukityöllistämisyksikön jälkeen. Toisen vaiheen postikyselyyn saatiin vastauksia 50, joten vastausprosentiksi muodostui 62 prosenttia.

Kyselylomakkeet löytyvät internetsivuilta tutkimuksen pdf-versiosta osoitteesta http://www.sininauhaliitto.fi/data/liitteet/kristillisen_paihdeyon_barometri2011.pdf.

Tässä tutkimuksessa hyödynnettiin järjestöjen taloutta tarkasteltaessa myös vuosittain jäsenjärjestöille lähetettävää kyselyä toiminnan kuluista, johon järjestön Sininauhaliitolle maksama jäsenmaksu perustuu. Jäsenjärjestö on velvollinen ilmoittamaan Sininauhaliitolle tilikautensa koko toiminnan kulut. Mikäli ilmoitusta ei tehdä, peritään järjestöltä automaattisesti suurin jäsenmaksu. Tämän lisäksi järjestöjen rahoituslähteitä tarkasteltaessa hyödynnettiin RAY:n avustustietokannasta saatuja tietoja jäsenjärjestöjen saamista avustuksista (RAY: Avustustietokanta 2011).

Silloin kun tässä tutkimuksessa esitetään tietoja vuosilta 2008–2009, on aineistona käytetty Kristillisen päihdeyon tutkimushankkeen aikana kerättyä aineistoa. Vertailutietoja esitetään niiltä osin kuin lomakkeiden kysymykset ovat olleet yhteneviä ja vertailu on ollut mielekästä.

1.2.2 Aineiston edustavuus

Sähköpostikyselyn vastausprosentti, 95 prosenttia, takaa aineiston todella hyvän edustavuuden koko jäsenjärjestökenttää ajatellen. Postikyselyn vastausprosentti 62 on myös hyvä, ja se on riittävä koko perusjoukkoa koskevien päätelmien tekemiseen. Aineisto on edustava myös koko jäsenjärjestökenttää ajatellen.

Postikyselyn tuottaman aineiston edustavuutta on arvioitu vertaamalla vastanneiden järjestöjen alueellista jakautumista tutkimuksen koko perusjoukon eli kaikkien jäsenjärjestöjen alueelliseen jakautumiseen (taulukko 1). Taulukossa 1 esitetyn alueellisen tarkastelun perustana käytetty *aluejako* (ks. Kuva 1) pohjautuu Sininauhaliiton aluetöiden toiminnan painopistealueisiin, jotka puolestaan ovat muodostuneet maakuntajaon pohjalta Ahvenanmaa pois lukien. Nämä aluetöiden painopistealueet yhdistettiin kolmeksi suuremmaksi alueeksi maantieteellisin ja yhteiskunnallisin perustein ja myös siten, että jokaiseen alueeseen saatiin tarpeeksi suuri osuus järjestöistä, jotta vertailuja olisi mielekästä tehdä.

Alue 1 käsittää Uudenmaan maakunnan. Edellä mainittujen syiden takia Uusimaa erottui selvästi omaksi alueekseen eikä sitä ollut mielekästä yhdistää isommaksi alueeksi minkään muun maakunnan kanssa. *Alue 2* koostuu Varsinais-Suomen, Kanta-Hämeen, Päijät-Hämeen, Satakunnan, Pirkanmaan

ja Keski-Suomen maakunnista. *Alue 3* puolestaan käsittää Kymenlaakson, Etelä- ja Pohjois-Karjalan, Etelä- ja Pohjois-Savon, Kainuun, Etelä-, Keski-, ja Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin maakunnat. Alueen 1 väkiluku oli 31.12.2009 noin 1 530 000, alueen 2 puolestaan 1 830 000 ja alueella 3 oli asukkaita 1 980 000 (Suomen virallinen tilasto: Väestörakenne 2009). Taulukosta 1 nähdään, että alueella 1 sijaitsevat järjestöt ovat vastanneet kyselyyn hieman muiden alueiden järjestöjä vähemmän ja alueen 3 järjestöt ovat puolestaan vastanneet hieman muiden alueiden järjestöjä aktiivisemmin. Vaikka alueellisessa edustavuudessa on hieman eroja, aineistoa pidettiin kuitenkin riittävän kattavana alueellisesti eikä painotuksia sen suhteen tehty.

Taulukko 1. Postikyselyyn vastanneet järjestöt alueittain.

Alue	N	Vastanneet	Vastausprosentti
Alue 1	30	15	50
Alue 2	27	18	67
Alue 3	24	17	71
Yhteensä	81	50	62

Toinen postikyselyn tuottaman aineiston edustavuuden mittari saatiin vertaamalla vastanneiden järjestöjen toiminnan kulujen jakautumista koko perusjoukon toiminnan kulujen jakautumiseen. Jokaisen jäsenjärjestön on siis ilmoitettava vuosittain koko toimintansa kulut. Aivan kaikki järjestöt eivät ole tätä ilmoitusta tehneet (12 järjestöä), mutta voidaan olettaa, että kaikki ilmoituksen tekemättä jättäneet kuuluvat korkeimpien toiminnan kulujen luokkaan, sillä ilman ilmoitusta laskutetaan automaattisesti korkein jäsenmaksu. Toiminnan kuluiltaan suuret järjestöt ovat vastanneet hieman muita heikommin postikyselyyn, kun taas keskisuuret järjestöt näyttäisivät olevan hieman yliedustettuina suhteessa keskisuurten järjestöjen lukumäärään (taulukko 2).

Taulukko 2. Postikyselyyn vastanneet järjestöt toiminnan kulujen mukaan.

Koko toiminnan kulut (euroa)	N	Vastanneet	Vastausprosentti
Alle 100 000	35	24	69
100 000–400 000	20	14	70
Yli 400 000	26	12	46
Yhteensä	81	50	62

1.2.3 Aineiston raportointi

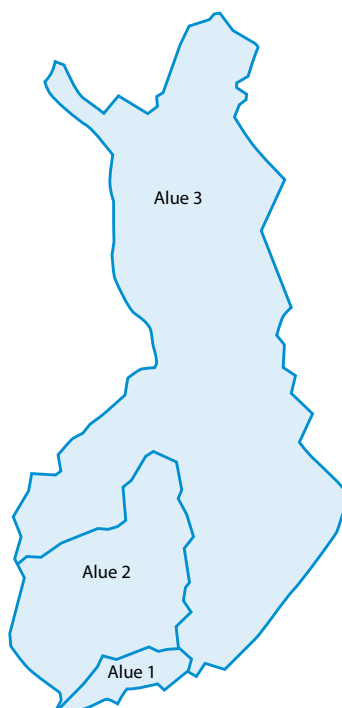
Aineiston raportoinnissa keskitytään enemminkin kristillistä päihdetyötä tekevien järjestöjen toiminnan ja järjestökentän kuvailemiseen kuin tilastollisiin testeihin tai merkitsevyyksiin. Keskeisimmät tutkimustulosten esitysmuodot ovat jakaumataulukot ja pylvädiagrammit. Näin lukija pystyy helposti ja nopeasti perehtymään keskeisiin tuloksiin. Aineiston analysoinnin välineinä toimivat pääasiassa suorat jakaumat, ristiintaulukoinnit ja summamuuttujat. Tilastollisina tunnuslukuina käytetään keskiarvoa ja mediaania¹. Niiltä osin, joilta kysymykset olivat samoja ja joilta on ollut mielekästä, vastauksia on verrattu vuosien 2008–2009 aineistoon.

Lisäksi vastauksia on muutamien tärkeimpien muuttujien suhteen tarkasteltu myös alueellisesti, koska haluttiin selvittää, poikkeavatko järjestöt toisistaan maantieteellisen sijaintinsa takia. Alueellisessa tarkastelussa aluejakona on käytetty edellä kuvattua jakoa kolmeen alueeseen (Kuva 1), jossa alue 1 on Uusimaa, alue 2 koostuu Varsinais-Suomen, Kanta-Hämeen, Päijät-Hämeen, Satakunnan, Pirkanmaan ja Keski-Suomen maakunnista ja alue 3 puolestaan käsittää Kymenlaakson, Etelä- ja Pohjois-Karjalan, Etelä- ja Pohjois-Savon, Kainuun, Etelä-, Keski-, ja Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin maakunnat.

1. Mediaani on suuruusjärjestykseen järjestetyn havaintojoukon keskimäinen havainto. Mediaanin erityinen hyöty tunnuslukuna on, että siihen ei vaikuta muuttujan muista arvoista huomattavasti poikkeavat pienet tai suuret arvot.

Kuva 1. Aluejako.

Kuva: Terttu Hauhia, 2011

Jo pelkkä järjestökentän kuvailu osoittautui haastavaksi, sillä jäsenjärjestöt ovat keskenään hyvin erilaisia. Tätä kuvaa hyvin se, että vastanneista pienimmällä järjestöllä vuosittainen budjetti oli 300 euroa, kun taas suurin järjestön budjetti oli yli 6,6 miljoonaa euroa. Lisäksi molemmat järjestöt arvioivat oman taloudellisen tilanteensa vakaaksi. Tämä kuvaa hyvin sitä, että järjestöt ovat toiminnaltaan ja tavoitteiltaan keskenään kovin erilaisia.

Voidaankin yleisesti todeta, että tutkimus tuotti paljon tietoa mutta ei onnistunut aivan kaikilta osin. Tämä johtui paitsi juuri järjestökentän moninaisuudesta myös siitä, että eri vastaajat mielsivät muutamat tutkimuksessa käytetyt käsitteet eri tavoin, eli käsitteissä oli havaittavissa jonkin verran epäselvyyttä ja sekaannusta. Tämä hankaloitti myös vertailujen tekemistä eri vuosien välillä, sillä vastaajan vaihtuminen saattoi vaikuttaa jonkin verran järjestön muuttuneisiin tietoihin: eri vastaajat tulkitsevat ja ymmärtävät käsitteet ja kysymykset eri tavoin. Näin ollen muutamissa kysymyksenasetteluissa ja käsitteiden määrittelyssä on vielä tarkennettavaa, ja kysymyksiä tullaan jatkossa muokkaamaan tarpeelliseksi osoittautuneilta osin.

Jos tässä tutkimuksessa raportoiduissa kysymyksissä on ollut epäselvyyttä vastaajien keskuudessa, siitä on mainittu näiden kysymysten tarkastelun yhteydessä. Toisaalta kyselyn yhtenä tavoitteena oli nimenomaan pyrkiä kartoittamaan kehitettyjen kysymysten toimivuutta ja luotettavuutta.

1.3 Perustietoa jäsenjärjestöistä

1.3.1 Järjestöjen toimintamuodot

Järjestöjohtajilta kysyttiin sähköpostikyselyssä, mitä toimintamuotoja järjestöissä kyselyhetkellä oli. Toimintamuodot piti myös eritellä toimipisteittäin. Kyselyt toteutettiin kesä-syyskuussa 2011, joten toimintamuodot koskevat vuotta 2011. Tämä poikkeaa työntekijä- ja taloustiedoista, jotka koskevat vuotta 2010. Toimintamuodot valittiin annetusta listasta, ja jos listalta ei löytynyt sopivaa vaihtoehtoa, vastaajan oli mahdollista jättää myös avovastaus. Toimintamuotoja oli mahdollista valita listalta niin monta kuin halusi. Taulukossa 3 on esitelty toimintamuotojen yleisyys jäsenjärjestöissä suhteellisina osuuksina. Taulukko kuvaa, kuinka suuri osa jäsenjärjestöistä harjoitti kutakin toimintamuotoa. Tämä kysely suoritettiin myös edellisellä kerralla, ja vastauksia on vertailtu vuosien 2009 ja 2011 kesken.

Tämänkertaisen kyselyn listaa toimintamuodoista täydennettiin lisäämällä vastausvaihtoehtoja työllistämistoiminnan osalta, joten aivan kaikista toimintamuodoista ei ole vertailuarvoa vuodelta 2009. On lisäksi huomioitava, että vastaajat ovat itse määritelleet toimintamuodokseen laitoshoidon/hoitokotitoiminnan, eikä tämän ilmoituksen oikeellisuutta ole tarkistettu mistään lähteestä. Näin ollen laitoshoidon/hoitokotitoiminta sisältää esimerkiksi toimintaa, joka nykyisen rahoituksen mukaan on erityistuettua asumista. Muuttuja laitoshoidon/hoitokotitoiminta on muodostettu yhdistämällä kaksi muuttujaa: laitoshoidon ja hoitokotitoiminta. Jos järjestö ilmoitti harjoittavansa vähintään toista näistä toimintamuodoista, muuttuja sai arvon yksi, ja jos järjestöllä ei ollut kumpaakaan toimintamuotoa, arvon nolla.

Kristillistä päihdetyötä tekevien järjestöjen yleisin toimintamuoto vuonna 2011 oli päiväkeskustoiminta, ja sitä harjoitti 57 prosenttia järjestöistä (44 järjestöä). Toinen hyvin yleinen toimintamuoto oli työllistymistä tukeva toiminta, jota oli puolestaan 53 prosentilla järjestöistä (41 järjestöllä). Nämä toimintamuodot olivat yleisiä toimintamuotoja myös vuonna 2009 eikä merkittävää muutosta näiden suhteen ole havaittavissa. On huomattava, että taulukko 3 ei kerro päiväkeskusten todellista lukumäärää, sillä samalla järjestöllä voi olla useita päiväkeskuksia. Tähän päiväkeskusten kokonaislukumäärään palataan myöhemmin luvussa 2.2 samoin kuin asumispalveluita / asumisen tukemisen toimintaa tarjoavien yksiköiden ja laitoshoidon/hoitokotitoimintaa tarjoavien yksiköiden lukumäärään.

Myös asumispalvelut / asumisen tukemisen toiminta, työtoiminta ja vertaistukitoiminta olivat hyvin yleisiä toimintamuotoja vuonna 2011. Näitä toimintamuotoja oli vähintään 45 prosentilla järjestöistä. Työtoiminta oli kasvattanut

suosiotaan 12 prosenttiyksikköä vuodesta 2009 ja oli näin noussut neljänneksi yleisimmäksi toimintamuodoksi.

Sekä mielenterveystyössä että kaksoisdiagnoosipotilaille suunnatussa toiminnassa oli tapahtunut huomattavaa kasvua. Mielenterveystyötä tekevien järjestöjen määrä oli kasvanut 13 prosenttiyksikköä, mikä tarkoittaa kahdeksaa järjestöä lisää tämän toimintamuodon pariin. Kaksoisdiagnoosipotilaille suunnattu toiminta oli kasvanut 10 prosenttiyksikköä, mikä puolestaan tarkoittaa seitsemää järjestöä aikaisempaa enemmän. Molempien toimintamuotojen kasvuun on todennäköisesti osaltaan vaikuttanut Sininauhaliiton ja Mielenterveyden keskusliiton panostus Päihde- ja mielenterveysasiakkaiden avokuntoutuksen kehittämishankkeeseen (PÄMI-hanke, RAY 2007–2011), jossa yhdessä paikallisten toimijoiden kanssa kehitettiin ja kokeiltiin kansalaisjärjestölähtöistä avokuntoutusta päihde- ja mielenterveyskuntoutujille.

Myös ylivelkaantuneiden tukeminen toimintamuotona oli lisääntynyt 9 prosenttiyksiköllä vuodesta 2009, ja vuonna 2011 sen mainitsi toimintamuodokseen 23 prosenttia järjestöistä.

Vuoden 2009 toiseksi yleisin toimintamuoto ehkäisevä työ oli puolestaan vähentynyt 13 prosenttiyksiköllä ja oli enää viidenneksi yleisin toimintamuoto vuonna 2011. Kuitenkin yhä edelleen yli kolmasosa (36 %) järjestöistä ilmoitti tekevänsä ehkäisevää työtä. Muutosta selittää todennäköisesti suurelta osin vastaajien vaihtuminen vuosien välillä, sillä ehkäisevän työn käsitteestä on eri näkemyksiä, ja tulkinta voi olla vastaajasta riippuvainen. Tässä muuttujassa tuli hyvin näkyviin käsitteen tarkemman määrittelyn tärkeys jatkoa ajatellen. Muutosta selittää osaltaan myös kolmen ehkäisevän työn järjestön jääminen pois tutkimuksesta tältä vuodelta, joko sen takia, että järjestön toiminta oli kokonaan loppunut, tai koska tutkimushetkellä ei ollut aktiivista toimintaa.

Muiden toimintamuotojen suhteen muutokset olivat vähäisiä.

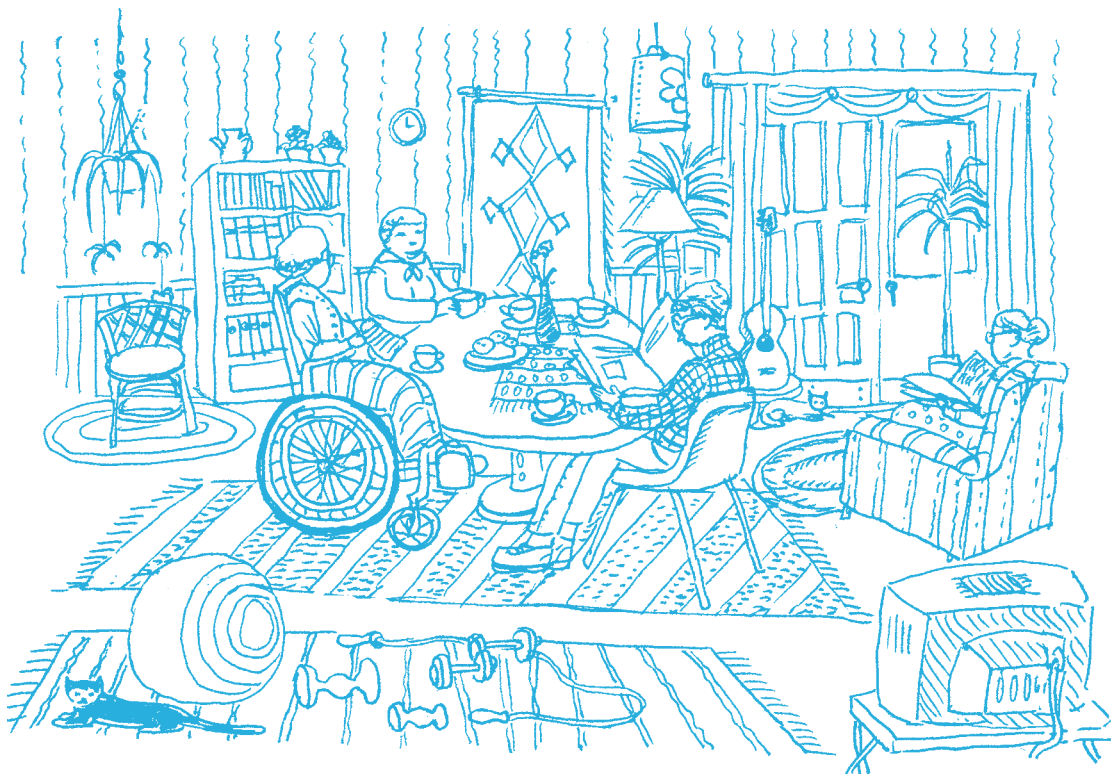
Taulukko 3. Eri toimintamuotojen prosentuaalinen osuus jäsenjärjestöissä vuosina 2011 (N=77, vastausprosentti 95) ja 2009 (N=87, vastausprosentti 95).

Toimintamuoto	2011 (%)	2009 (%)
Päiväkeskustoiminta	57	55
Työllistymistä tukeva toiminta	53	45
Asumispalvelut / asumisen tukemisen toiminta	48	43
Työtoiminta	48	36
Vertaistukitoiminta	45	38
Ehkäisevä työ	36	49
Etsivä työ	31	23
Kirpputoritoiminta	31	23
Mielenterveystyö	30	17
Perhe- ja läheistyö	29	25
Huumetyö	26	18
Vankilatyö	26	20
Terveysneuvonta	26	18
Nuorisotyö	25	26
Ylivelkaantuneiden tukeminen	23	14
Kaksoisdiagnoosipotilaille suunnattu toiminta	21	10
Laitoshoito tai hoitokotitoiminta	13	14
Korttikoulutus	12	ei kysytty v. 2009
Muu työllisyyttä edistävä koulutus	10	ei kysytty v. 2009
Ammatillinen koulutus	9	ei kysytty v. 2009
N	77	87

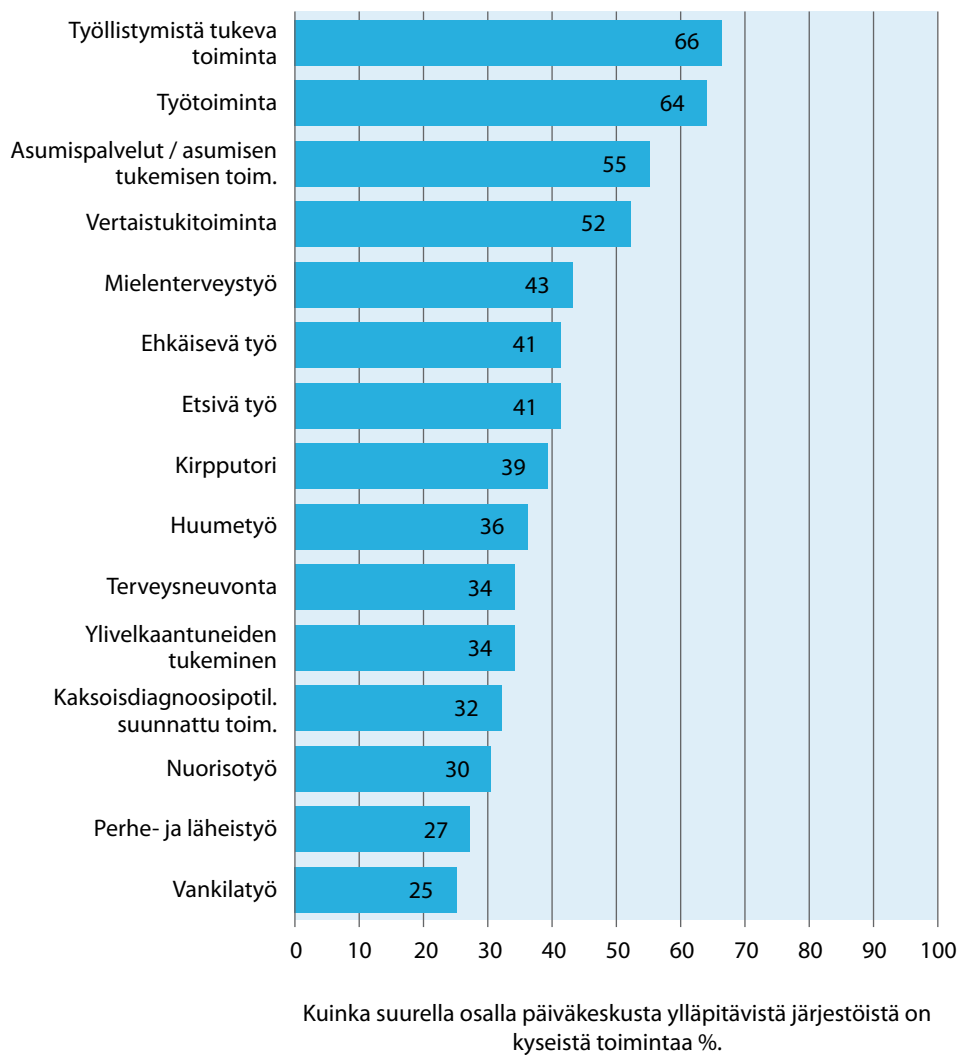
1.3.1.1 Päiväkeskustoimintaa harjoittavien järjestöjen muut toimintamuodot

Päiväkeskuksen ylläpitäminen on yleisin järjestöjen toimintamuoto. Seuraavaksi tarkastellaan sitä, mitä muita toimintoja päiväkeskuksia ylläpitävillä järjestöillä on. Päiväkeskustoimintaa harjoittaneita järjestöjä oli siis 44, ja taulukosta 4 nähdään, että yleisin päiväkeskusta ylläpitävän järjestön toimintamuoto oli työllistymistä tukeva toiminta, jota oli 66 prosentilla päiväkeskusjärjestöistä. Työtoimintaa oli puolestaan 64 prosentilla näistä järjestöistä. Työllistymistä tukevaa toimintaa ja työtoimintaa harjoittaneet järjestöt ovat kaikki keskenään samoja järjestöjä yhtä järjestöä lukuun ottamatta, mistä tulee taulukosta havaittava kahden prosenttiyksikön ero työllistymistä tukevan toiminnan hyväksi.

Yli puolella (55 prosentilla) päiväkeskusta ylläpitävällä järjestöllä oli asumispalveluita / asumisen tukemisen toimintaa. Huomionarvoista on, että koko jäsenjärjestökenttää tarkasteltaessa asumispalveluita tarjosi yhteensä 37 järjestöä ja näistä siis 24 järjestöä tarjosi myös päiväkeskustoimintaa. Myös vertaistukitoimintaa oli yli puolella päiväkeskusjärjestöistä. Monet erilaiset toimintamuodot olivat päiväkeskustoimintaa harjoittavilla järjestöillä hyvin tavallisia.

Taulukko 4. Päiväkeskustoimintaa harjoittavien järjestöjen (N=44) yleisimmät muut toimintamuodot 2010.

1.3.2 Toimipisteiden lukumäärä ja alueellinen jakautuminen

Sähköpostikyselyn vastauksia tarkasteltiin päiväkeskusten, asumispalveluiden / asumisten tukemisen toiminnan ja laitoshoidon/hoitokotitoiminnan osalta myös toimipistetarkkuudella. Sininauhaliiton jäsenjärjestöillä on usein monia, joillain jopa kymmeniä eri toimipisteitä. Toimipisteellä tarkoitetaan omassa osoitteessaan järjestettyä toimintaa: esimerkiksi kaksi eri osoitteissa toimivaa päiväkeskusta on kaksi eri toimipistettä, samoin kaksi eri osoitteissa toimivaa asumisyksikköä.

Vastaajia pyydettiin erittelemään, mitä toimintaa järjestön eri toimipisteissä oli kyselyhetkellä. Tätä tietoa hyödyntämällä saatiin yllä mainittujen toimintojen todellinen volyyymi esiin ja päästiin lisäksi pureutumaan toimintojen alueelliseen jakautumiseen. Taulukossa 5 on tarkasteltu näitä toimintamuotoja tarjoavien toimipisteiden lukumäärää ja alueellista jakautumista.

Eniten jäsenjärjestöt tarjosivat asumispalveluita / asumisen tukemisen toimintaa, jota oli yhteensä 80:ssä eri toimipisteessä vuonna 2011. Näistä 34 toimipistettä sijaitsi alueella 1, mutta myös alueella 2 oli lähes yhtä paljon asumispalveluita / asumisen tukemista tarjoavia toimipistettä. Alueella 3 asumispalveluita / asumisen tukemisen toimintaa tarjottiin sitä vastoin vain 14 toimipisteessä.

Päiväkeskustoiminta ylsi toimipistemäärältään samaan suuruusluokkaan asumispalveluiden / asumisen tukemisen toiminnan kanssa. Vuonna 2011 päiväkeskustoimintaa oli 79 toimipisteestä. Päiväkeskustoiminnasta huomattava enemmistö, 34 toimipistettä, oli sijoittunut alueelle 2. Sekä alueella 1 että alueella 3 päiväkeskuksia oli kummallakin hieman yli 20. Huomionarvoista on, että kahden jäsenjärjestön ylläpitämät päiväkeskukset kattoivat alueen 2 päiväkeskuksista yhteensä 17 toimipistettä. Alueella 1 puolestaan yksi järjestö ylläpiti 8:aa eri toimipistettä. Lisäksi on huomioitava, että samassa osoitteessa voi toimia sekä esimerkiksi päiväkeskus että asumispalveluyksikkö. Siten luvut eivät ole suoraan yhteen laskettavissa eri toimipisteiden lukumääräksi, vaan ne kertovat nimenomaan kyseisen toimintamuodon toimipistemäärän. Laitoshoitoa/hoitokotitoimintaa oli 25:ssä eri toimipisteessä, jotka olivat jakautuneet likimain tasan eri alueiden kesken.

Taulukko 5. Eräiden toimintamuotojen toimipisteiden lukumäärät alueittain 2011 (N=77).

Toimipisteiden lukumäärä	Alue 1	Alue 2	Alue 3	Yhteensä
Asumispalveluiden / asumisen tukemisen toimipiste	34	32	14	80
Päiväkeskustoiminnan toimipiste	23	34	22	79
Laitoshoidon/hoitokotitoiminnan toimipiste	8	10	7	25

Taulukosta 6 puolestaan nähdään, miten muut toimintamuodot olivat jakautuneet alueellisesti. Näitä toimintamuotoja ei ole eritelty toimipisteittäin vaan järjestökohtaisesti. Taulukko 6 kertoo, kuinka monta järjestöä kullakin alueella kyseistä toimintamuotoa harjoitti. Taulukosta havaitaan, että työllistymistä tukeva toiminta ja varsinkin työtoiminta näyttäsivät keskittyneen hieman enemmän alue 1:n ulkopuolelle. Etsivää työtä ja nuorisotyötä tehtiin puolestaan alueella 1 enemmän kuin muilla alueilla.

Taulukko 6. Toimintamuotojen jakautuminen alueellisesti 2011 (N=77).

Toimintamuotojen jakautuminen	Alue 1	Alue 2	Alue 3	Yhteensä
Työllistymistä tukeva toiminta	13	11	17	41
Työtoiminta	8	17	12	37
Vertaistukitoiminta	11	13	11	35
Ehkäisevä työ	10	9	9	28
Etsivä työ	13	6	5	24
Kirpputoritoiminta	7	11	6	24
Mielenterveystyö	5	10	8	23
Perhe- ja läheistyö	7	8	7	22
Huumetyö	7	8	5	20
Terveysneuvonta	7	9	4	20
Vankilatyö	6	8	6	20
Nuorisotyö	10	3	6	19
Ylivelkaantuneiden tukeminen	6	7	5	18
Kaksoisdiagnoosipotilaille suunnattu toiminta	5	8	3	16
Korttikoulutus	3	5	1	9
Muu työllisyyttä edistävä koulutus	2	4	2	8
Ammatillinen koulutus	3	4	0	7

1.3.3 Järjestöjen työntekijät

Vuonna 2010 kristillistä päihdetyötä tekevissä järjestöissä työskenteli eri tehtävissä yhteensä yli 5 100 henkilöä. Tosin on huomattava, että sama henkilö on voinut saman vuoden aikana toimia kahdessa eri asemassa, esimerkiksi ensin työntekijänä ja sitten vapaaehtoisena, minkä seurauksena hän on kirjautunut molempiin ryhmiin. Luku sisältää kaikki järjestöissä työskennelleet, myös vapaaehtoiset ja erilaisilla työllistämistoimenpiteillä työllistetyt henkilöt. Vuonna 2009 järjestöt ilmoittivat, että eri tehtävissä oli töissä hieman vajaat 3 500 henkilöä, joten työntekijöiden määrä on kasvanut melkein puolella.

Taulukossa 7 on esitetty, kuinka monessa järjestössä vuonna 2010 työskenteli kuhunkin työntekijäryhmään kuuluvia henkilöitä. Lisäksi taulukossa on esitetty eri työntekijäryhmien mediaani ja työntekijöiden kokonaislukumäärä sekä suhteellinen osuus kaikista työntekijöistä. Mediaani on tässä tapauksessa keskiarvoa parempi tunnusluku, sillä suuret yksittäiset arvot nostavat keskiarvoa, ja jakaumat ovat hyvin vinot kaikkien työntekijäryhmien osalta. Tunnuslukuja laskettaessa on otettu huomioon vain ne järjestöt, joilla on ollut kyseisiä työntekijöitä. Sähköpostikyselyssä pyydettiin erittelemään lukumäärät vuoden 2010 osalta eri työntekijäryhmittäin, ei eri henkilöittäin. Taulukkoa tarkasteltaessa on siis huomioitava, että sama henkilö voi joissain tapauksissa lukeutua useampaan eri työntekijäryhmään saman vuoden aikana.

Suurin työntekijäryhmä olivat vapaaehtoiset, joita oli yli 2 000 henkilöä 61:ssä eri järjestössä. Vapaaehtoisia oli yli 40 prosenttia kaikista järjestöissä työskennelleistä. Kaikista vapaaehtoisista puolestaan 51 prosenttia työskenteli kolmessa suuressa vapaaehtoisjärjestössä (vapaaehtoisia enemmän kuin 100). Yhteensä yli 1 000 vapaaehtoista oli näissä kolmessa järjestössä, jolloin loput noin 1 000 vapaaehtoista jakautuivat 58 järjestön kesken. Nämä kolme suurta vapaaehtoisjärjestöä ovat luonteeltaan sellaisia, joissa vapaaehtoisia toimii todennäköisesti paljon leiri-, kerho- ja projektitoiminnassa sekä muiden vastaavien toimintamuotojen parissa.

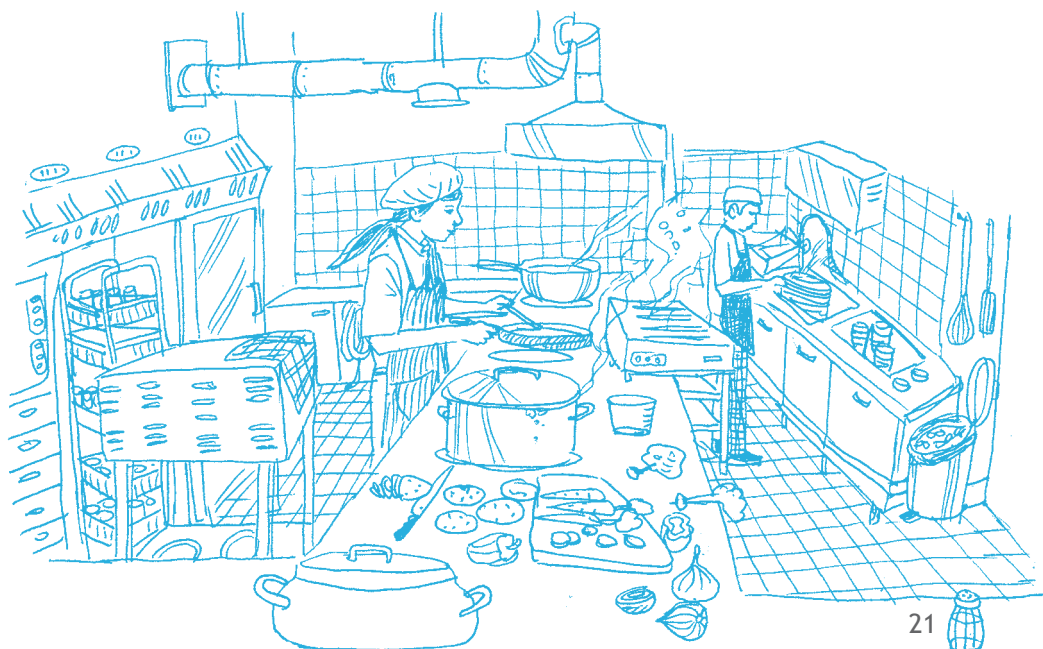
Vapaaehtoisten määrä kristillisen päihdetyön järjestöissä näyttää olevan myös vahvassa kasvussa, sillä vapaaehtoisten määrä oli kasvanut 59 prosenttia vuodesta 2009. Vapaaehtoisten määrän kasvu selittää 15 prosenttia järjestöissä työskennelleiden kokonaismäärän kasvusta.

Toiseksi suurin työntekijäryhmä oli vakituiset työntekijät. Heitä oli hieman vajaat 640 ja he sijoittuivat 56:een eri järjestöön. Vakituisten määrässä ei ollut tapahtunut merkittävää muutosta vuodesta 2009. Sitä vastoin määrääikaisten työsuhteiden lukumäärä näyttäisi melkein kaksinkertaistuneen vuodesta 2009 ollen noin 330 määrääikaista työsuhdetta vuonna 2010. Myös tuntityöntekijöi-

den määrässä näyttäisi olevan havaittavissa kasvua, mutta työntekijäryhmänä tuntityöntekijät ovat niin pieni joukko, että täysin varmaa arviota muutoksesta on mahdoton sanoa. Kuitenkin nämä muutokset niin määräaikaisten, tunti-työntekijöiden kuin vapaaehtoistenkin määrässä voivat olla osaksi selitettävissä vallitsevalla yleisellä epävarmalla taloustilanteella, jonka vuoksi määräaikaiset ja muut lyhyet työsopimukset lisääntyvät ja lisäksi ihmiset kiinnostuvat enemmän vapaaehtoistyöstä.

Kuntouttavassa tai sosiaalisessa työtoiminnassa olleet henkilöt muodostivat kolmanneksi suurimman työntekijäryhmän vuonna 2010. Heitä oli hieman vajaat 590 henkilöä 40:ssä eri järjestössä.

Vuonna 2009 kyselyssä yhtenä vastausvaihtoehtona oli *Työllistetyt*, joita oli vastauksien mukaan 557. Tämänkertaisessa kyselyssä ryhmä oli eritelty neljäksi eri vastausvaihtoehdoksi, jotta se vastaisi paremmin nykytilannetta. Nämä neljä vastausvaihtoehtoa olivat: kuntouttavassa tai sosiaalisessa työtoiminnassa olleet, palkkatuella työllistetyt, työvoimahallinnon toimenpiteillä työllistetyt ja oppisopimuskoulutuksessa olleet työntekijät. Laskettaessa nämä neljä ryhmää yhteen saadaan hieman alle 1 500 erilaisten työllistämistoimenpiteiden piirissä ollutta, mikä oli 28 prosenttia kaikista järjestöissä työskennelleistä. Tämän ryhmän voidaan ajatella vastaavan edellisen kyselyn Työllistetyt-ryhmää, jolloin kasvua olisi noin 900 henkilöä eli yli 160 prosenttia. Kuitenkin ainakin osa kasvusta todennäköisesti johtuu tarkemmasta kyselytavasta, jolloin vastaajat ovat osanneet sijoittaa henkilöt paremmin oikeisiin luokkiin. Näin ollen muutoksen todellista suuruutta ei pystytä varmuudella arvioimaan. Erilaisten työllistämistoimenpiteiden piiriin kuuluneiden määrän kasvu selittää noin 17 prosenttia työskennelleiden kokonaismäärän kasvusta verrattaessa vuoteen 2009.

Taulukko 7. Työntekijäryhmät vuonna 2010.

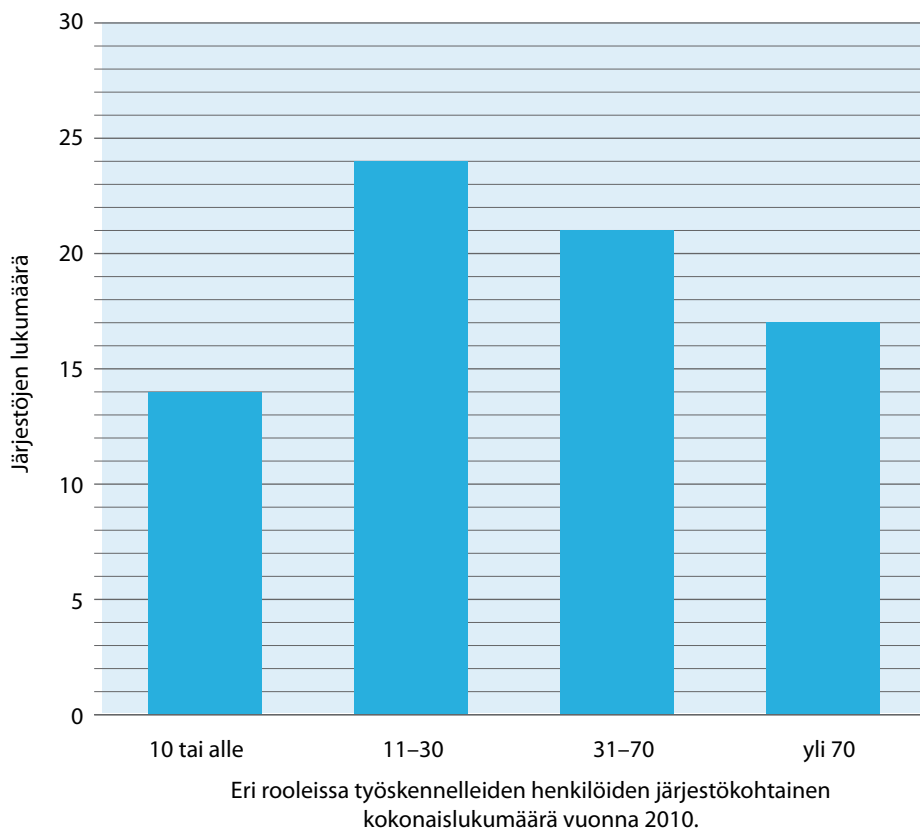
Työntekijät ryhmittäin 2010	Järjestöjen lukumäärä, joilla kyseisiä työntekijöitä oli	Mediaani	Yhteensä	Osuus kaikista työntekijöistä (%)
Vapaaehtoisia	61	10	2088	41
Vakituisia	56	4	637	12
Kuntouttavassa tai sosiaalisessa työtoiminnassa olleita	40	9	587	11
Palkkatuella työllistettyjä	46	4	446	9
Työvoimahallinnon toimenpiteillä työllistettyjä	32	5	375	7
Määräaikaisia	34	4	333	7
Opiskelijaharjoittelijoita	42	5	312	6
Yhdyskuntapalveluksessa olleita	36	2	106	2
Tuntityöntekijöitä	18	3	100	2
Oppisopimuskoulutuksessa olleita	20	2	71	1
Palkkiotoimisia	9	3	64	1
Siviilipalveluksessa olleita	4	1	4	0
Yhteensä	N=76	30	5123	100

Taulukon 7 viimeiseltä riviltään nähdään, että eri työntekijäryhmiin kuuluneiden työntekijöiden järjestökohtaisen yhteismäärän mediaani on 30. Tämä tarkoittaa siis sitä, että puolissa järjestöistä toimi korkeintaan 30 eri asemassa olevaa henkilöä vuonna 2010. Jos puolestaan lasketaan järjestökohtaisesta kokonaistyöntekijämäärästä keskiarvo, havaitaan, että keskimäärin järjestössä työskenteli hieman alle 70 henkilöä vuodessa. Jakauma on jälleen kerran hyvin vino. Vain 22 prosenttia järjestöistä ylittää vuosittaisessa henkilömäärässä keskiarvoon tai sen yli.

Suurimmalla järjestöllä eri rooleissa työskennelleiden henkilöiden vuosittainen lukumäärä oli yli 550, kun taas neljässä pienimmässä järjestössä työskenteli 1–2 henkilöä vuodessa.

Taulukossa 8 esitetään jäsenjärjestöt niissä eri rooleissa työskennelleiden henkilöiden lukumäärän mukaan.

Taulukko 8. Jäsenjärjestöt eri rooleissa työskennelleiden henkilöiden kokonaismäärän mukaan 2010 (N=76).

1.3.3.1 Vapaaehtoisten työmäärä

Kyselyssä haluttiin selvittää vapaaehtoisten tekemää työmäärää, jotta saataisiin tarkempi käsitys vapaaehtoisten tekemän työn merkityksestä järjestöissä. Vastajia pyydettiin arvioimaan, paljonko yksi vapaaehtoinen keskimäärin teki töitä vuonna 2010, mikäli järjestössä työskenteli vapaaehtoisia. Tässä kysymyksessä vastauksen sai antaa haluamassaan yksikössä, ja viikkotyöaikana käytettiin 38 tuntia viikossa, kun vastauksia muutettiin yhteismitallisiksi. Vapaaehtoisten tekemää työmäärää ei kysytty vuonna 2009.

Vapaaehtoisia työskenteli 61 järjestössä ja näistä järjestöistä 90 prosenttia eli 55 järjestöä antoi arvionsa vapaaehtoisten tekemästä työmäärästä. Tämä kattaa 60 prosenttia kaikista ilmoitetuista vapaaehtoisista. Muun muassa kaksi suurta vapaaehtoisjärjestöä ei antanut arviotaan vapaaehtoisten tekemästä työmäärästä.

Kunkin vastaajan ilmoittama arvio tuntimäärästä on kerrottu kyseisen järjestön vapaaehtoisten lukumäärällä. Näin laskemalla saadaan tulokseksi, että vapaaehtoistyötä tehdään keskimäärin vähintään 6 100 tuntia viikossa. Jakauma oli jälleen kerran hyvin vino, sillä esimerkiksi kaksi pientä järjestöä, joissa ei ollut vakituisia työntekijöitä lainkaan, ilmoitti vapaaehtoisten tekevän viikossa 30 tuntia tai enemmän, kun taas puolet vastaajista arvioi vapaaehtoisen tehneen töitä 4 tuntia tai vähemmän viikossa. Näin ollen keskiarvoa parempi tunnusluku on jälleen mediaani, joka oli 4 tuntia viikossa (keskiarvon ollessa hieman reilut 7 tuntia viikossa). Mediaanin avulla laskettiin arvioinnin tekemättä jättäneiden järjestöjen osalta näiden järjestöjen vapaaehtoisten työmäärä. Näin laskettuna voidaan arvioida vapaaehtoisten työskennelleen yhteensä keskimäärin noin 9 500 tuntia viikossa vuonna 2010. Vuositasolla tarkasteltuna tämä tarkoittaa noin 250 henkilötyövuotta.

1.4 Järjestöjen talous

1.4.1 Järjestöjen kokonaisrahoitus ja rahoituslähteet

Sininauhaliiton jäsenjärjestöjen yhteenlaskettu rahoitus vuonna 2010 ylsi arviolta noin 90 miljoonaan euroon. Rahoituksen kokonaismäärää laskettaessa on hyödynnetty järjestöjen ilmoittamia toiminnan kuluja vuodelta 2010. Lisäksi oletettiin, että järjestöt toimivat suurin piirtein nollabudjetilla, eli kulut ovat likimain yhtä suuret kuin tuotot. Joissain harvoissa tapauksissa voivat tuotot olla kuluja huomattavasti suuremmat, joten oletus antaa korkeintaan aliarvion järjes-

töjen rahoituksen yhteismäärästä. Tarkan euromääräisen ilmoituksen toiminnan kuluista jätti 84 prosenttia järjestöistä. Voidaan olettaa, että toimintansa kulut ilmoittamatta jättäneet 12 järjestöä kuuluvat korkeimpien toiminnan kulujen luokkaan, koska näiltä järjestöiltä jäsenmaksu laskutetaan automaattisesti korkeimman taksan mukaan. Näiden järjestöjen osalta rahoituksen osuus on arvioitu korkeimpien toiminnan kulujen luokkaan kuuluneiden mediaanin (noin 1,5 miljoonaa euroa) avulla.

Kokonaisrahoituksen määrää arvioitaessa on erikseen huomioitu suurin jäsenjärjestö Helsingin Diakonissalaitoksen säätiö, jonka tuotot vuonna 2010 olivat 49 miljoonaa euroa (koko konsernin tuotot olivat 120 miljoonaa). Helsingin Diakonissalaitoksen säätiön tuotoista 9 miljoonaa on tullut asumispalveluista, 8 miljoonaa huume- ja mielenterveystyöstä ja 13 miljoonaa lapsi- ja perhetyöstä. Loput säätiön tuotot koostuivat koulutuspalveluista, kehittämispalveluista ja sisäisistä palveluista. (Helsingin Diakonissalaitoksen säätiön vuosikertomus 2010.) Helsingin Diakonissalaitoksen säätiön rahoitus kattoi siis yli puolet jäsenjärjestöjen kokonaisrahoituksesta. Helsingin Diakonissalaitoksen säätiötä ei ole mukana muissa rahoitusta koskevissa luvuissa ellei erikseen mainita.

Kaikkien ilmoituksen jättäneiden järjestöjen toiminnan kulujen keskiarvo oli noin 690 000 euroa. Jakauma oli jälleen hyvin vino: vastanneista rahoitukseltaan yli miljoonan euron järjestöjä oli 12 prosenttia, kun taas yli puolella järjestöistä rahoitus oli alle 100 000 euroa. Suurten rahoitusten järjestöjen nosttaessa keskiarvoa on syytä kiinnittää huomio mediaaniin, joka oli noin 92 000 euroa.

Postikyselyn tarkempiin järjestön taloutta ja rahoitusta koskeviin kysymyksiin vastasi 60 prosenttia järjestöistä. Talouskysymyksiin vastanneista järjestöistä 68 prosenttia oli samoja järjestöjä kuin vuoden 2008 vastaaviin kysymyksiin vastanneista. Vuoden 2008 luvut ovat jonkin verran muuttuneet aikaisemmin raportoiduista, kun vastauksia on tarkasteltu uudelleen ja avovastauksia analysoitu tarkemmin. Taulukossa 9 on esitetty vastanneiden jäsenjärjestöjen rahoituksen määrä ja sen jakautuminen eri rahoitusmuotoihin. RAY:n rahoituksen selvittämisessä apuna on käytetty RAY:n avustustietokantaa (RAY: Avustustietokanta 2011). Näin ollen on saatu jokaisen jäsenjärjestön osalta RAY:n myöntämät avustukset vuosilta 2008 ja 2010, joten eri vuodet ovat täysin vertailukelpoisia RAY:n rahoituksen osalta. Tämän takia RAY:n rahoitus järjestöille esitellään erikseen taulukossa 10.

Kuten taulukosta 9 nähdään, muodosti kunnilta tuleva rahoitus merkittävimmän yksittäisen rahoituslähteen vastanneille jäsenjärjestöille. Suurin osa kuntien rahoituksesta koostui palvelujen myynnistä kunnille ja vain hyvin pieni osa tuli kunnilta saaduista avustuksista. Vuonna 2010 yhteensä 80 prosenttia vastanneista järjestöistä sai eri tavoin kunnilta rahaa yhteensä 10 miljoonaa euroa. Jos jär-

jestö sai kunnan rahoitusta, se sai sitä keskimäärin 257 000 euroa.

RAY:n rahoitus oli euromääräisesti tarkasteltuna toiseksi tärkein yksittäinen rahoituslähde jäsenjärjestöille. Kyselyyn vastanneiden järjestöjen RAY:n avustusten määrä nousi reiluun 6 miljoonaan euroon, mutta huomioitaessa kaikki jäsenjärjestöt RAY:n avustustietokannan avulla RAY:n avustusten yhteismäärä kipuaa yli 8 miljoonaan euroon (ks. luku 4.4). On siis huomattava, että tämä yli 8 miljoonan RAY:n rahoitusosuus kattaa kaikki jäsenjärjestöt, ei vain kyselyyn vastanneita. Vaikka RAY:n rahoitus olikin euromääräisesti merkittävä rahoituslähde, niin vain 33 prosenttia kaikista jäsenjärjestöistä sai RAY:n avustuksia (ks. taulukko 10).

Kolmanneksi suurimman ulkopuolisen rahoituslähteen muodostivat Elinkeino-, liikenne-, ja ympäristökeskukset (ELY-keskukset). Tämä rahoitusmuoto oli euromäärältään vähäistä verrattuna kuntien tai RAY:n rahoitukseen. ELY-keskusten rahoitusta sai vastanneista järjestöistä 53 prosenttia yhteensä noin 1,1 miljoonaa euroa. Erilaisen seurakunnilta saadun rahoituksen määrä oli yhteensä noin 220 000 euroa, ja sitä sai 47 prosenttia järjestöistä.

Taulukko 9. Jäsenjärjestöjen rahoitusmuodot 2010.

Rahoitusmuodot 2010	Kyseistä rahoitusta saavat järjestöt (lk)	Kyseistä rahoitusta saavat järjestöt (%)	Keskiarvo (euroa)	Maksimi (euroa)	Yhteensä (euroa)	N
Kuntien rahoitus:						
Kunnilta saadut avustukset	27	55	29623	112 200	799 821	49
Palvelujen myynti kunnille	23	47	401 353	1 814 131	9 231 115	49
Kuntien rahoitus yhteensä	39	80	257 203	1 814 131	10 030 936	49
ELY-keskusten rahoitus:						
ESR-rahoitus	3	6	20620	29 061	61 861	49
Työvoimapolitiittinen avustus	25	51	41 706	506 439	1 042 645	49
Palvelujen myynti ELY-keskuksille	1	2	775	775	775	49
ELY-keskusten rahoitus yhteensä	26	53	42 511	506 439	1 105 281	49

Seurakuntien rahoitus:						
Palvelujen myynti seurakunnille	1	2	15 000	15 000	15 000	49
Seurakuntien yleinen toiminta-avustus	21	43	9 199	65 000	193 188	49
Seurakuntien projektiavustus	2	4	6 000	8 000	12 000	49
Seurakuntien rahoitus yhteensä	23	47	9 573	65 000	220 188	49
Muut rahoittajat:						
STM	0	0	0	0	0	49
Muut julkisyhteisöt	4	8	24 078	87 050	96 313	49
Säätiöt	4	8	19 675	61 000	78 700	49
Ulkopuoliset yksityiset yritykset	3	6	3 468	5 280	10 403	49
Muut rahoittajat yhteensä	10	20	18 542	87 050	185 416	49
Järjestön oma varsinainen toiminta:						
Oma jäsenoiminta	25	51	56 504	562 966	1 412 607	49
Vuokratuotot(*)	9	18	393 144	1 411 377	3 538 300	49
Oma yritystoiminta	12	24	198 658	2 019 732	2 383 902	49
Järjestön oma varsinainen toiminta yhteensä	34	69	215 730	2 019 732	7 334 809	49
Muut rahoitusmuodot	49	100	26 598	681 487	1 303 325	49

(*) Vuokratulojen määrä suuntaa antava. Ei kysytty erikseen.

1.4.2 Järjestöjen rahoituksessa tapahtuneet muutokset

Seuraavaksi tarkastellaan muutoksia järjestöjen rahoituksen määrässä eri rahoituslähteittäin. Kysymyksiin vastanneiden järjestöjen rahoituksen kokonaisvolyymi oli säilynyt ennallaan vuodesta 2008 vuoteen 2010. Järjestöt olivat korvanneet pääosin oman varsinaisen toiminnan kasvulla muiden rahoitusmuotojen vähenemisen.

Verrattaessa vuoteen 2008 kuntien rahoitusmäärässä ei ollut tapahtunut huomattavaa muutosta. Vuonna 2008 vastanneiden järjestöjen saama kuntien rahoitus oli yhteensä 12 miljoonaa euroa ja vuonna 2010 puolestaan 10 miljoonaa euroa. Eron kuitenkin selittää suurimmaksi osaksi yhden järjestön saama suuri 1,7 miljoonan euron kertaluontoinen avustus kunnalta vuonna 2008.

Sitä vastoin ELY-keskusten (ent. TE-keskus) rahoitusosuudessa näyttäisi vastausten perusteella tapahtuneen muutoksia verrattuna vuoteen 2008. ELY-keskusten kokonaisrahoitus vastanneiden joukossa oli vähentynyt vuoden 2008 noin 2 miljoonasta vuoden 2010 noin 1,1 miljoonaan. Rahoitus oli euromääräisesti tarkasteltuna vähentynyt, vaikka vuonna 2008 TE-keskusten rahaa sai 45 prosenttia vastanneista ja vuonna 2010 ELY-keskusten rahaa puolestaan 53 prosenttia vastanneista. Muutos euromäärässä selittyy suurimmaksi osaksi palvelujen myynnin romahtamisesta liki nolllaan, kun se vuonna 2008 oli vielä reilut 600 000 euroa.

Seurakuntien rahoituksen osuus vastanneiden järjestöjen keskuudessa on hieman kasvanut. Vuonna 2008 seurakuntien rahoitusta sai 41 prosenttia vastanneista järjestöistä yhteensä 156 000 euroa ja vuonna 2010 puolestaan 47 prosenttia yhteensä 220 000 euroa. Tämä reilun 60 000 euron kasvu selittyy suurelta osin seurakuntien myöntämien yleisten toiminta-avustusten määrän kasvulla. Muiden rahoittajatahojen rahoitus näyttäisi puolestaan hieman vähentyneen. Vuonna 2010 muiden rahoittajatahojen rahoitusta sai 20 prosenttia järjestöistä yhteensä 165 000 euroa, kun vuonna 2008 vastaavat luvut olivat 24 prosenttia ja 350 000 euroa.

Vastanneiden järjestöjen oma varsinainen toiminta tuotti vuonna 2010 yhteensä 7,3 miljoonaa euroa, ja se oli kasvanut 1,3 miljoonalla eurolla vuodesta 2008. Järjestöjen oma varsinainen toiminta pitää sisällään vuokratuloja vähintään 3,5 miljoonaa euroa. Järjestöjen oman varsinaisen toiminnan kasvu selittyikin suurelta osin vuokratulojen kasvulla. Vuokratuloja ei kuitenkaan erikseen kysytty kumpanakaan vuonna, joten kaikki vastanneet eivät eritelleet, mitä heidän oman varsinainen toimintansa tai muut rahoitusmuodot ovat olleet, ja tämän vuoksi näihin rahoitusmuotoihin voi sisältyä myös vuokratuloja. Siten vuokratu-

lojen määrä on vain suuntaa antava.

Muista rahoitusmuodoista vastanneet järjestöt saivat yhteensä 1,3 miljoonaa euroa. Muut rahoitusmuodot pitävät sisällään muun muassa lahjoituksia, jäsenmaksuja, sijoitus- ja rahoitustoimintaa sekä koulutuskorvauksia mutta selkeästi suurin euromäärä muista rahoitusmuodoista tuli tuntemattomista, vastaajan tarkemmin määrittelemättömistä, rahoituslähteistä.

1.4.3 Raha-automaattiyhdistyksen rahoitus

Sininauhaliiton jäsenjärjestöt saivat RAY:n myöntämiä avustuksia vuonna 2010 yhteensä noin 8,4 miljoonaa euroa (ks. taulukko 10). RAY:n myöntämiin avustuksiin sisältyvät myös Helsingin Diakonissalaitoksen säätiön saamat avustukset. RAY:n avustukset kerättiin RAY:n avustustietokannasta, ja ne käsittävät siten koko jäsenjärjestökentän.

Vuonna 2010 RAY:n avustusta sai 33 prosenttia jäsenjärjestöistä, kun vuonna 2008 avustusta saaneita oli vielä 45 prosenttia jäsenjärjestöistä. Euromääräisesti avustusten yhteenlaskettu summa oli vuodesta 2008 pienentynyt 1,5 miljoonaa euroa. Tämä vähennys on kohdistunut varsinkin projektiavustuksiin. Euromääräisesti tarkasteltuna jäsenjärjestöjen saamien projektiavustusten määrä oli vähentynyt 1,4 miljoonalla eurolla ja projektiavustusta saaneiden järjestöjen lukumäärä puolestaan oli vähentynyt 40 prosentilla. Vuonna 2010 projektiavustusta sai enää 15 jäsenjärjestöä, kun vuonna 2008 projektiavustusta sai vielä 25 jäsenjärjestöä. Mikäli järjestö sai projektiavustusta, se sai sitä keskimäärin 126 000 euroa vuonna 2010.

Vuonna 2008 yleisin avustusmuoto oli projektiavustus ja vuonna 2010 puolestaan kohdennettu avustus, jota sai 25 prosenttia jäsenjärjestöistä. Järjestöjen saama kohdennettu avustus oli sekin kuitenkin vähentynyt noin 260 000 eurolla ja myös kohdennettua avustusta saavien lukumäärä oli vähentynyt kahdella järjestöllä. Investointiavustusten määrä oli kasvanut noin 100 000 eurolla, mutta investointiavustustakin saaneiden järjestöjen lukumäärä oli vähentynyt kahdella. Yleisavustuksen määrä oli säilynyt lähes ennallaan.

Taulukko 10. Raha-automaattiyhdistyksen avustukset Sininauhaliiton jäsenjärjestöille 2010 (N=81). Vertailuarvona ovat vuoden 2008 avustusten määrät (N=86).

RAY:n avustukset	Kyseistä rahoitusta saavat järjestöt 2010 (kkm)	Kyseistä rahoitusta saavat järjestöt 2010 (%)	Keskiarvo 2010 (euroa)	Maksimi 2010 (euroa)	Yhteensä 2010 (euroa)	Yhteensä 2008 (euroa)
Yleisavustus	1	1	47 000	47 000	47 000	46 000
Kohdennettu avustus (Ak)	20	25	177 000	1 224 000	3 540 000	3 803 000
Projektiavustus (C)	15	19	126 333	380 000	1 894 999	3 297 000
Investointiavustus	5	6	577 000	1 580 000	2 885 000	2 786 000
RAY:n avustukset yhteensä	27	33	309 889	2 757 000	8 366 999	9 932 000

1.4.4 Rahoituslähteiden merkitys eri kokoluokkien järjestöille

Sininauhaliiton jäsenjärjestöt ovat kooltaan varsin erisuuruisia. Järjestöjen toiminnan rahoitus ja eri rahoituslähteiden osuus tuotoista vaihtelevat paljon järjestön koon mukaan. Taulukossa 11 on esitetty talouskysymyksiin vastanneiden erikokoisten järjestöjen eri rahoituslähteiden osuudet järjestöjen kokonaisrahoituksesta. Talouskysymyksiin vastanneiden 49 järjestön kokonaisrahoitus oli yhteensä noin 22 miljoonaa euroa, kun koko järjestökentän arvioitu rahoitus ylty 90 miljoonaan euroon, josta 49 miljoonaa oli Helsingin Diakonissalaitoksen säätiön osuus (ks. luku 1.4.1.).

Rahoituskysymyksiin vastasi 60 prosenttia kaikista järjestöistä, joten vastausprosentti riittää antamaan kattavan kuvan koko järjestökentästä. Ensin näytti, että euromääräisesti tarkasteltuna vastaajajoukon edustavuus jää pieneksi verrattuna koko järjestökentän rahoitukseen. Kun Helsingin Diakonissalaitoksen säätiö jätettiin tarkastelun ulkopuolelle, ylsi talouskysymyksiin vastanneiden jär-

jestöjen rahoituksen yhteenlaskettu summa kuitenkin 54 prosenttiin arvioidusta kokonaisrahoituksen määrästä.

Taulukosta 11 nähdään, että pienillä, alle 50 000 euron vuosibudjetilla toimivilla järjestöillä usean rahoituslähteen merkitys korostui. Kuntien rahoitus kattoi hieman yli viidenneksen pienten järjestöjen rahoituksesta ja ELY-keskukset, seurakunnat sekä oma toiminta muodostivat nekin jokainen hieman alle viidesosan pienten järjestöjen rahoituksesta. RAY:n rahoitusta pienet järjestöt eivät sitä vastoin olleet saaneet lainkaan.

Keskisuurten, tuottoa 50 000–1 000 000 euroa vuodessa tekevien järjestöjen rahoituksesta jopa yli puolet (51 prosenttia) tuli kuntien rahoituksesta ja nimenomaan palvelujen myynnistä kunnalle. Kuten aiemmin todettiin, kuntien myöntämät avustukset olivat vain pieni osa kunnilta saadusta rahoituksesta. Myös RAY oli merkittävä rahoituslähde keskisuurille järjestöille; RAY:n avustukset muodostivat 16 prosenttia näiden järjestöjen toiminnan kokonaisrahoituksesta.

Suurilla, yli miljoonan euron vuosittaisella budjetilla toimivilla järjestöillä korostui kuntien rahoituksen lisäksi oman toiminnan osuus rahoituksessa: suurilla järjestöillä kuntien rahoitus kattoi 41 prosenttia ja oma toiminta puolestaan 36 prosenttia järjestöjen kokonaisrahoituksesta. Huomionarvoista on, että keskisuurten ja suurten järjestöjen omasta toiminnasta yli puolet oli vuokratuloja. RAY:n avustukset kattoivat 10 prosenttia suurten järjestöjen kokonaisrahoituksesta.

Taulukko 11. Eri rahoituslähteiden prosentuaalinen osuus järjestön tuotoista järjestön koon mukaan 2010. (N=49)

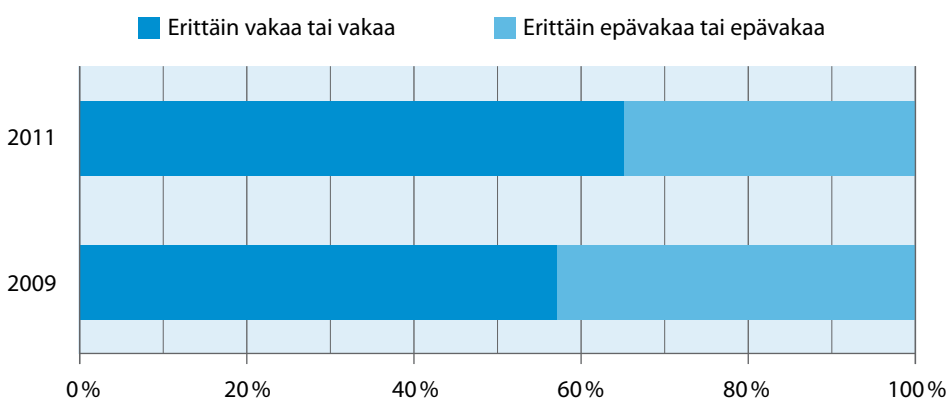
Järjestön tuotot yhteensä	Kunnan rahoituksen osuus (%)	RAY:n myöntämien Ak+C-avustusten osuus (%)	ELY-keskusten rahoituksen osuus (%)	Seurakuntien rahoituksen osuus (%)	Muiden rahoittajatahojen osuus (%)	Oman varsinaisen toiminnan osuus (%)	Muiden rahoitusmuotojen osuus (%)	Yhteensä (%)	Yhteensä (euroa)	N
Alle 50 000 euroa	25	0	19	19	5	18	14	100	200 000	14
50 000–1 000 000 euroa	51	16	6	3	3	12	5	100	5 000 000	28
Yli 1 000 000 euroa	41	10	4	0	0	38	6	100	17 000 000	7
Yhteensä	44	12	5	1	1	32	5	100	22 200 000	49

1.4.5 Järjestöjen taloudellinen tilanne

Vastaajia pyydettiin arvioimaan järjestönsä taloudellista tilannetta kyselyhetkellä eli vuonna 2011. Enemmistö, 65 prosenttia, piti järjestönsä taloudellista tilannetta erittäin vakaana tai vakaana. Kuten taulukosta 12 nähdään, ei tässä juuri ole tapahtunut muutosta verrattuna vuoteen 2009, jolloin erittäin vakaaksi tai vakaaksi taloudellisen tilanteensa arvioi 58 prosenttia järjestöistä. Järjestöjen rahoitusta tarkasteltaessa huomattiin, että järjestöjen vuosittaisen rahoituksen suuruusluokka ei juuri vaihdellut kahden vuoden ajanjaksolla, mikä osaltaan selittää taloudellisen tilanteen vakaaksi kokeneiden suurta määrää. Taloudellinen tilanne koetaan vakaaksi, vaikka järjestön tulot olisivat pienet, koska tulot pysyvät vuodesta toiseen samansuuruisina.

Alueellisesti tarkasteltuna Uudellamaalla eli alueella 1 sijaitsevista järjestöistä 53 prosenttia koki järjestönsä taloudellisen tilanteen erittäin vakaaksi tai vakaaksi ja 47 prosenttia erittäin epävakaa tai epävakaa. Alueen 2 (Varsinais-Suomen, Kanta-Hämeen, Päijät-Hämeen, Satakunnan, Pirkanmaan ja Keski-Suomen) järjestöistä puolestaan 65 prosenttia piti taloudellista tilannettaan erittäin vakaana tai vakaana ja alueella 3 (Kymenlaaksossa, Etelä- ja Pohjois-Karjalassa, Etelä- ja Pohjois-Savossa, Kainuussa, Etelä-, Keski-, ja Pohjois-Pohjanmaalla ja Lapissa) sijaitsevista järjestöistä samoin koki 76 prosenttia. Näin ollen alueen 1 ulkopuolella sijaitsevista järjestöistä hieman suurempi osuus piti taloudellista tilannettaan erittäin vakaana tai vakaana kuin alueella 1 sijainneista järjestöistä.

Taulukko 12. Jäsenjärjestöjen taloudellinen tilanne vuosina 2009 (N=49) ja 2011 (N=49).

Kirjallisuus:

Helsingin Diakonissalaitoksen säätiö. Vuosikertomus 2010. <http://www.hdl.fi/images/stories/liitteet/vuosikertomus_2010.pdf>.

RAY. Avustustietokanta 2011. <<https://www.ray.fi/fi/jarjestot/avustustietokanta>> Haut tehty marraskuussa 2011.

Suomen virallinen tilasto (SVT). Väestörakenne. ISSN=1797-5379. Väkiluku alueittain sekä väestömäärän muutos 31.12.2009 . Helsinki: Tilastokeskus.

<http://www.stat.fi/til/vaerak/2009/vaerak_2009_2010-03-19_tau_002_fi.html>.

Työ- ja elinkeinoministeriö. Työllisyyskatsaus 10/2011. <http://www.tem.fi/index.phtml?C=98279&s=2613&xmid=4685>.

Osio 2

Kristillisen päihdetyön asiakkaat

ANNA S. SALONEN

2.1 Johdanto

Sininauhaliiton jäsenjärjestöt eri puolilla Suomea kohtaavat asumispalveluiden, päiväkeskusten ja hoidollisen työn yhteydessä päivittäin tuhansia ihmisiä. Jäsenjärjestöjen työntekijöiden mukaan asiakkaat ovat monin tavoin huono-osaisia. Järjestön palvelun piiriin ensimmäistä kertaa tulevan asiakkaan ongelmina ovat usein esimerkiksi mielenterveysongelmat, perushygienian laiminlyönti sekä syrjäytyminen perusterveydenhuollon palveluista. (Silfvast 2010: 17, 22, 26.)

Huono-osaisuutta voidaan pitää eräänä yhteiskunnan hyvinvoinnin mittarina: mitä paremmin yhteiskunnan heikoimmassa asemassa olevat jäsenet voivat, sitä paremmin voi koko yhteisö – ja päinvastoin. Kristillisen päihdetyön sanotaan kohtaavan yhteiskunnan kaikkein heikoimmassa asemassa olevat ihmiset. Näiden ihmisten tilanteeseen kohdistuva tutkimus kertoo paitsi kohteena olevasta ihmisryhmästä myös laajemmin suomalaisesta yhteiskunnasta ja sen hyvinvoinnista.

Tässä tutkimuksessa kristillisen päihdetyön asiakaskuntaa lähestytään sosiaalisen pääoman näkökulmasta. Käsitteen taustalla on ajatus, että fyysisen ja taloudellisen pääoman, työvoiman ja yksilöiden osaamisen lisäksi myös sosiaalinen ympäristö vaikuttaa ihmisten ja yhteiskunnan hyvinvointiin. Sosiaalisella pääomalla viitataan usein sosiaalisiin verkostoihin, osallisuuteen ja luottamukseen. Sosiaalinen pääoma edistää ihmisten välistä yhteistoimintaa ja tuottaa hyvinvointia. (Ruuskanen 2001: 1.) Tutkimusasetelman tarkoituksena on kohdata kristillisen päihdetyön asiakkaat heidän oletettujen ongelmien sijaan kokonaisvaltaisemmin ihmisinä, kansalaisina ja yhteiskunnan jäseninä. Kristillisen päihdetyön asiakkaiden omaa näkemystä tilanteestaan ei ole aiemmissa tutkimuksissa selvitetty; käsillä oleva tutkimus paikkaa tätä aukkoa tutkimuskentässä.

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, kuinka hyvinvointi, sosiaaliset verkos-

tot ja tuki, osallisuus sekä luottamus toteutuvat kristillisen päihdetyön kohtaamien ihmisten elämässä. Hyvinvoinnin osalta tarkastelun kohteina ovat asiakkaiden toimeentulo, terveys ja elinolot. Sosiaalisten verkostojen ja tuen osalta kartoitetaan, keitä ovat asiakkaille tärkeimmät ihmiset ja miltä tahoilta asiakas voi tarpeen tullen pyytää apua erilaisissa arjen tilanteissa. Kristillisen päihdetyön asiakkaiden osallisuutta tutkimus kuvaa yhteiskunnassa tärkeinä pidettyihin aktiviteetteihin osallistumisen näkökulmasta. Luottamusta tutkitaan sekä luottamuksena toisiin ihmisiin että yhteiskunnan instituutioihin. Tutkimuksen ensimmäinen osa käsittelee kristillisen päihdetyön asiakaskuntaa kokonaisuutena ja toinen osa eri asiakasryhmien erityispiirteitä.

2.2 Tutkimuksen aineisto

Tutkimuksen aineiston muodostavat strukturoituna lomakehaastatteluna toteutetut Sininauhaliiton jäsenjärjestöjen asiakkaiden haastattelut. Haastattelulomakkeen suunnittelivat Eva Kanerva, Pekka Lund, Riikka Perälä, Katrina Silfvast ja Silva Tedre osana RAY:n rahoittamaa kristillisen päihdetyön tutkimushanketta keväällä 2010 ja sen viimeisteli ja testasi Anna Sofia Salonen syyskuussa 2011. Aineiston keräsivät syys–marraskuussa 2011 Niina Aitero, Anna Sofia Salonen ja Mervi Tepsä.

Tutkimuksen kohdejoukkona on Sininauhaliiton jäsenjärjestöjen päiväkeskustoiminnan, asumispalveluiden ja hoidollisen työn asiakaskunta. Ehkäisevän päihdetyön asiakkaat jäivät tutkimuksen ulkopuolelle asiakaskunnan heterogeenisuuden ja vaikean tavoitettavuuden vuoksi. Jäsenjärjestöjen päivittäin kohtaamien asiakkaiden lukumääristä ei ole saatavissa tarkkaa tietoa. Karkean arvion mukaan Sininauhaliiton jäsenjärjestöt kohtaavat päiväkeskus-, asumis- ja hoitotyössä päivittäin keskimäärin 3 500 asiakasta. Päiväkeskustoimintaan osallistui vuonna 2010 päivittäin noin 1 735 ihmistä ja asumispalveluiden asiakkaina oli noin 1 565 henkilöä päivässä. Hoidollisessa työssä asiakkaita oli arviolta muutama sata päivää kohden. (Silfvast 2010: 17, 21, 25.)

Tutkimusaineisto koostuu yhteensä 233 asiakkaan haastattelusta, jotka toteutettiin noin kolmessakymmenessä Sininauhaliiton jäsenjärjestön toimipisteessä ympäri Suomea. Ennen varsinaista aineiston keruuta haastattelurungon testaamiseen osallistui 11 kristillisen päihdetyön asiakasta. Haastattelijat suorittivat haastattelut päiväkeskusten, asumisyksiköiden ja hoitokotien tiloissa yksiköiden aukioloaikana pyrkien järjestämään haastattelutilanteet mahdollisimman yhdenmukaisiksi. Yksittäinen haastattelu kesti noin 20 minuuttia. Tutkimukseen osallistuminen perustui vapaaehtoisuuteen, ja haastateltavia informoitiin tutkimuk-

sen luonteesta ja yksityisyyden suojaamisesta.

Otoksen muodostamisessa huomioitiin jäsenjärjestöjen alueellinen ja toimintamuodollinen jakautuminen suhteessa asiakasmääriin vuoden 2010 tilastotietojen perusteella.

Taulukko 13. Vastaajat toimintamuodoittain.

Toimintamuoto	Lukumäärä	%-osuus
Asuminen	99	42,5
Päiväkeskus	103	44,2
Hoito	31	13,3
Yhteensä	233	100,0

Tutkimukseen osallistui 99 asumispalveluiden asiakasta, 103 päiväkeskusten asiakasta ja 31 hoidollisen työn asiakasta. Hoidon asiakkaiden suhteellinen osuus tutkimuksen kohdejoukosta on todellisuudessa pienempi kuin tähän tutkimukseen otettu osuus. Kristillinen päihdehoito on kuitenkin muita toimintamuotoja pienemmästä asiakasvolyymistään huolimatta kristillisen päihdetyön keskeinen työmuoto ja asiakassuhteiltaan intensiivistä, minkä vuoksi on perusteltua ottaa tutkimukseen edustava otos myös tämän asiakasryhmän edustajia.

Taulukko 14 kuvaa tutkimusjoukon jakautumista alueittain; aluejako on esitelty osion 1 luvussa 2.3 ja kuvassa 1.

Taulukko 14. Vastaajat alueittain.

Alue	Lukumäärä	%-osuus
Alue 1	79	33,9
Alue 2	114	48,9
Alue 3	40	17,2
Yhteensä	233	100,0

Haastatelluista kolmannes on alueen 1, vajaa puolet alueen 2 ja noin 17 prosenttia alueen 3 alueelta. Eri toimintamuotojen asiakkaat jakautuvat aineistossa alueit-

tain siten, että alueen 1 haastateltavista 59,5 prosenttia on asumisen, 22,8 prosenttia päiväkeskusten ja 17,7 prosenttia hoidon asiakkaita. Alue 2:n vastaajista 43 prosenttia kuuluu asumisen, 42,1 prosenttia päiväkeskusten ja 14,9 prosenttia hoidon asiakaskuntaan. Alue 3:n haastatelluista 92,5 prosenttia on päiväkeskusasiakkaita ja 7,5 prosenttia asumisen asiakkaita.

Kristillisen päihdetyön asiakaskunta on miesvaltaista: vuoden 2010 tilastojen mukaan asumispalveluiden ja päiväkeskusten asiakkaista noin 80 prosenttia on miehiä. Myös hoidon asiakaskunnasta valtaosa on miehiä. (Silvfast 2010: 17, 22, 25.) Tutkimusaineistossa naisten osuus kaikista haastatelluista on 22,3 prosenttia. Asumisen asiakkaista naisia on 24,2 prosenttia ja päiväkeskusasiakkaista 26,2 prosenttia. Tutkimukseen haastatellut hoidon asiakkaat ovat lähes yksinomaan miehiä. Tutkimusjoukon sukupuolijakauma vaihtelee alueittain siten, että alueen 1 haastatelluista naisia on 20,3 prosenttia, alueen 2 vastaajista 25,4 prosenttia ja alueen 3 17,5 prosenttia.

Taulukko 15. Vastaajat ikäluokittain.

Ikäluokka (vuotta)	Lukumäärä	%-osuus
Alle 35	30	13,0
36–45	44	19,0
46–55	58	25,1
56–65	76	32,9
Yli 66	23	10,0
Yhteensä	231	100,0
Vastaus puuttuu	2	

Vastaajat olivat haastatteluhetkellä iältään 18–81-vuotiaita. Iän keskiarvo oli 51 vuotta ja mediaani 53 vuotta. Asumispalveluiden asiakkaat olivat keskimäärin 52-vuotiaita (mediaani 52,5), päiväkeskusasiakkaat 51-vuotiaita (mediaani 54) ja hoidon asiakkaat 49-vuotiaita (mediaani 53). Miesten ikä oli keskimäärin 52 vuotta (mediaani 55) ja naisten 45 vuotta (mediaani 46). Alueen 3 asiakkaat olivat keskimäärin vanhimpia, heistä 75 prosenttia oli yli 45-vuotiaita. Alueen 1 vastaajista noin 68 prosenttia ja alueen 2 vastaajista noin 65 prosenttia oli yli 45-vuotiaita.

2.3 Kristillisen päihdetyön asiakkaiden sosiaalinen pääoma

2.3.1 Hyvinvointi

Toimeentulo. Taloudellinen toimeentulo muodostaa perustan ihmisen mahdollisuuksille toimia täysivaltaisesti yhteiskunnassa. Riittävä toimeentulo paitsi turvaa elämän perusedellytyksien toteutumisen myös antaa mahdollisuuden osallistua monenlaiseen sosiaaliseen toimintaan ja avaa mahdollisuuksia esimerkiksi terveyden edistämiseen ja omaan asumisympäristöön vaikuttamiseen.

Tutkimukseen haastateltujen kristillisen päihdetyön asiakkaiden yleisin tulonlähde oli eläke (123 mainintaa). Seuraavaksi yleisimmät tulonlähteet olivat työttömyysturva (72 mainintaa) ja asumistuki (73 mainintaa) sekä toimeentulotuki (63 mainintaa). Palkkatulon mainitsi tärkeäksi tulonlähteeksi 15 vastaajaa. Kristillisen päihdetyön asiakaskunta näyttää siis tutkimuksen perusteella olevan suurelta osin palkkatyön ulkopuolella ja saavan toimeentulonsa pääsääntöisesti tulonsiirtoina.

Taulukossa 16 on esitetty haastatelluille käyttöön jäävän rahan määrä välttämättömien asumis- ja ruokamenojen sekä pakollisten laskujen jälkeen.

Taulukko 16. Käyttöön jäävä raha välttämättömien menojen jälkeen.

Kuinka paljon sinulle jää rahaa käyttöösi välttämättömien menojen (asuminen, ruoka, laskut) jälkeen? (euroa)	Lukumäärä	%-osuus	Kumulatiivinen %
Alle 100	40	21,6	21,6
100–299	84	45,4	67,0
300–499	39	21,1	88,1
500–699	13	7,0	95,1
Yli 700	9	4,9	100,0
Yhteensä	185	100,0	
Vastaus puuttuu	48		

Kysymykseen vastanneista kaksi kolmasosaa kertoi käyttöönsä jäävän välttämättömien laskujen sekä asumis- ja ruokamenojen jälkeen alle 300 euroa kuukau-

nessa. Viidenneksellä käyttöön jäi alle 100 euroa kuukaudessa. Alle 12 prosenttia vastanneista kertoi käyttöönsä jäävän yli 500 euroa kuukaudessa. Kysymyksen osalta on huomattava, että haastatelluista 48 ei osannut arvioida lainkaan käyttöönsä jäävän rahan määrää välttämättömien menojen jälkeen, ja yleisemminkin vastaajat kokivat erityisesti ruokakustannusten osuuden arvioimisen hankalaksi. Vastaukset ovat siten vain suuntaa antavia.

Vastausten perusteella kristillisen päihdetyön asiakkaat näyttävät olevan keskimäärin melko pienituloisia, eikä heille jää välttämättömien menojen jälkeen kovinkaan paljon rahaa muuhun kulutukseen. Pakollisten menojen lisäksi vastaajat kertoivat käyttävänsä rahaa varsin arkisiin menoihin kuten vaatteisiin, lääkkeisiin, hygieniatuotteisiin, harrastuksiin ja matkustamiseen. Haastateltavista 19,7 prosenttia kertoi velkojen vaikuttavan merkittävästi omaan talouteensa. Päihdeet mainitsi merkittävästi talouteen vaikuttavaksi seikaksi 15,5 prosenttia haastateltavista. Rahapelaaminen vaikutti merkittävästi talouteen 5,6 prosentilla ja elatusmaksut 4,7 prosentilla asiakkaista. Perusturvan riittämättömyyden mainitsi merkittäväksi toimeentuloon vaikuttavaksi seikaksi 34,8 prosenttia haastatelluista. Haastatelluista 47,6 prosenttia koki, ettei mikään mainituista vaihtoehdoista vaikuttanut heidän talouteensa merkittävällä tavalla.

Reilulla kolmanneksella (37 prosenttia) vastaajista oli vaikeuksia selvittää menoistaan. Kaikista suomalaisista puolestaan keskimäärin 27,9 prosenttia kokee menojensa kattamisen tuloillaan hankalaksi (ATH 2010). Kristillisen päihdetyön asiakkaat näyttävät siten kärsivän toimeentulo-ongelmista hieman keskimääräistä useammin. Ero ei kuitenkaan ole huomattava ottaen huomioon kristillisen päihdetyön asiakkaiden keskimääräistä pienemmän tulotason ja tulojen muodostumisen pääosin tulonsiirroista. Kaiken kaikkiaan näyttää siltä, että vaikka kristillisen päihdetyön asiakkaat ovat pienituloisia, useat heistä ovat onnistuneet sopeuttamaan menonsa tulojensa tasoon.

Haastatelluista lähes 40 prosenttia kertoi hakeneensa apua toimeentulo-ongelmiinsa viimeisen puolen vuoden aikana. Eniten asiakkaat hakivat apua sosiaalitoimistosta (71 mainintaa). Yli puolet kertoi asioivansa sosiaalitoimistossa vähintään vuosittain, reilu kolmannes kuukausittain. Vastaajat olivat hakeneet apua toimeentulo-ongelmiinsa viimeisen puolen vuoden aikana myös muun muassa diakoniasta ja ruoka-avusta (16 mainintaa) sekä sukulaisilta ja ystäviltä (12 mainintaa). Useimmiten haasteltu koki tulleen autetuksi: toimeentulo-ongelmiinsa viimeisen puolen vuoden aikana apua hakeneista 81,3 prosenttia kertoi saaneensa apua.

Asumisen ja hoidon yksiköissä on usein mahdollisuus päivittäiseen yhteiseen ruokailuun. Ruokailutilaisuudet ovat keskeinen osa myös päiväkeskusten toimintaa. Sininauhaliiton jäsenjärjestöjen päiväkeskuksista 83 prosenttia järjestää ruo-

kailun vähintään kerran kuukaudessa, 63 prosenttia päivittäin (Silfvast 2010: 20). Haastatelluista 183 kertoi syöneensä kotona ja 147 järjestössä viimeisen vuorokauden aikana. Haastatelluista 80 prosenttia kertoi syövänsä säännöllisesti ja yli 75 prosenttia monipuolisesti. Kuitenkin, huolimatta ruokailutilaisuuksien keskeisestä roolista järjestöjen toiminnassa, noin 13 prosenttia vastaajista kertoi näkevänsä ajoittain nälkää. Luku on huomattavan suuri Suomessa, jossa nälkäongelmaa yleisesti pidetään historiaan jääneenä tai vähintäänkin marginaalisena ilmiönä.

Terveys. Koetulla terveydellä tarkoitetaan ihmisen itsensä ilmaisemaa kokemusta omasta terveydentilastaan. Koetun terveyden mittaaminen on yleistä terveystutkimuksissa, ja sen on todettu ennustavan hyvin esimerkiksi kuolleisuutta (ATH 2010). Myös sosiaalisen pääoman ja koetun terveyden välillä on tutkimuksissa osoitettu yhteys: sosiaaliseen toimintaan osallistuvat kokevat terveytensä paremmaksi kuin osallistumattomat. Niistä suomalaisista, jotka osallistuvat runsaasti sosiaaliseen toimintaan ja luottavat paljon ihmisiin, yli 70 prosenttia kokee terveytensä hyväksi. (STAT 2006.)

Taulukko 17 kokoa kristillisen päihdetyön asiakkaiden näkemyksen omasta terveydentilastaan.

Taulukko 17. Koettu terveys.

Nykyinen terveydentila omasta mielestä	Lukumäärä	%-osuus	Kumulatiivinen %
Huono	58	5,3	5,3
Melko huono	55	10,1	15,4
Keskitasoinen	80	35,1	50,5
Melko hyvä	23	24,1	74,6
Hyvä	12	25,4	100,0
Yhteensä	228	100,0	
Vastaus puuttuu	5		

Vastaajista neljäsosa koki terveytensä hyväksi ja liki toinen neljäsosa melko hyväksi. Noin puolet koki terveytensä keskitasoiseksi tai sitä huonommaksi, kun vastaava luku kaikkien suomalaisten kohdalla on 37 prosenttia (ATH 2010). Kristillisen päihdetyön asiakkaiden koettu terveys vaikuttaa siten olevan suomalaisten keskimääräistä koettua terveyttä heikompi.

Tutkimus kartoitti kristillisen päihdetyön asiakkaiden toimintakyvyn esteitä kysymällä, missä määrin erilaiset vaivat haittaavat asiakkaiden jokapäiväistä toimintaa. Vastaukset on esitetty taulukossa 18.

Taulukko 18. Jokapäiväistä toimintaa haittaavien vaivojen määrä.

Missä määrin erilaiset vaivat haittaavat jokapäiväistä toimintaasi?	Lukumäärä	%-osuus	Kumulatiivinen %
Erittäin paljon	9	3,9	3,9
Paljon	33	14,3	18,2
Jonkin verran	74	32,0	50,2
Vähän	45	19,5	69,7
Ei lainkaan	70	30,3	100,0
Yhteensä	231	100,0	
Vastaus puuttuu	2		

Noin puolella vastanneista erilaiset vaivat haittasivat jokapäiväistä toimintaa ainakin jonkin verran. Yli 60 prosenttia oli hakenut apua vaivoihinsa viimeisen puolen vuoden aikana. Pääsääntöisesti asiakkaat hakivat apua terveyspalveluista ja lääkkeistä. Niin toimeentulo- kuin terveysongelmienkin kohdalla avunpyyntöön useimmiten vastattiin; kolme neljästä koki saaneensa apua vaivoihinsa sitä pyytäessään. Haastatelluista 15 prosenttia oli saanut onnettomuuden seurauksena lääkärin hoitoa tai ensiapua viimeisen vuoden aikana ja 5 prosenttia oli ollut onnettomuuden seurauksena sairaalan vuodeosastolla.

Julkisten terveyspalvelujen saatavuudessa on tutkimuksissa havaittu ongelmia esimerkiksi diakoniatyön asiakkaiden kohdalla (Kinnunen 2009: 147–156). Sininauhaliiton jäsenjärjestöille suunnatussa kyselyssä 79 prosenttia päiväkeskuksista ja 71 prosenttia asumispalveluista arvioi syrjäytymisen perusterveydenhuollon palveluista kuvastavan asiakaskuntaansa vähintään jossain määrin. (Silfvast 2010: 20, 24.) Asiakkailta kysyttäessä tilanne näyttäytyy positiivisempänä. Terveyspalvelut näyttävät tämän tutkimuksen perusteella saavuttavan kristillisen päihdetyön asiakkaat ainakin käyttötiheyden osalta: haastateltavista 86 prosenttia kertoi asioivansa terveyskeskuksessa vähintään vuosittain ja kolmannes vähintään kuukausittain.

Elinolot. Kristillisen päihdetyön asiakkaiden elinoloja tutkittiin asumisen ja väkivallan kokemusten näkökulmista. Taulukossa 19 on esitetty vastaajien nykyinen asumismuoto.

Taulukko 19. Nykyinen asumismuoto.

Mikä on nykyinen asumismuotosi?	Lukumäärä	%-osuus
Omistusasunto	25	10,9
Vuokra-asunto	69	30,0
Asumisyksikkö	132	57,4
Kavereiden luona / ei vakinaista asuntoa	4	1,7
Yhteensä	230	100,0
Vastaus puuttuu	3	

Haastatelluista suurin osuus asui asumisyksikössä, mikä on ymmärrettävää, sillä yli puolet vastaajista oli haastatteluhetkellä asumispalveluiden tai hoidollisen työn asiakkaana. Omistusasunnossa asui noin kymmenesosa ja vuokralla liki kolmannes haastatelluista. Haastatteluhetkellä ilman asuntoa oli alle 2 prosenttia vastaajista. Valtaosa haastatelluista piti nykyistä asumismuotoaan sopivana (80,4 %) ja viihtyi nykyisessä asunnossaan (85,3 %). Asumismuodon pitäminen sopivana ja erityisesti asunnon pitäminen viihtyisänä on merkillepantavaa ottaen huomioon, että yli puolet vastaajista asui vastaushetkellä asumispalveluiden piirissä tai hoitokodissa. Taulukosta 20 ilmenee vastaajien vastaushetkeä edeltävä asumismuoto.

Taulukko 20. Edellinen asumismuoto.

Mistä muutit nykyiseen asuntoosi?	Lukumäärä	%-osuus
Omistusasunto	27	12,3
Vuokra-asunto	112	51,1
Asumisyksikkö	46	21,0
Kavereiden luona / ei vakinaista asuntoa / vankila	34	15,5
Yhteensä	219	100,0
Vastaus puuttuu	14	

Haastatelluista yli puolet oli muuttanut nykyiseen asuntoonsa vuokra-asunnosta. Jossakin asumisyksikössä oli ennen nykyistä asuntoaan asunut viidennes vastaajista. Vankilasta, kavereiden luota tai asunnottomuudesta oli nykyiseen asuntoonsa muuttanut 15,5 prosenttia vastaajista.

Aineiston perusteella kristillisen päihdetyön asiakkaiden alueellinen liikkuvuus on vähäistä. Haastatelluista kolme neljäsosaa oli asunut nykyisellä asuinpaikkakunnalla vähintään kymmenen vuotta. Asunnosta toiseen vastaajat sen sijaan muuttivat ahkerasti. Yli 70 prosenttia vastaajista oli asunut nykyisessä asunnossaan alle 5 vuotta ja yli kolmannes haastatelluista alle vuoden. Vastaajista 60,2 prosenttia piti nykyistä asuntoaan väliaikaisena. Kristillisen päihdetyön asiakkaat näyttävät siis vaihtavan asuntoaan melko taajaan saman kunnan tai kaupungin alueella, mutta he eivät juuri muuta asuinpaikkakuntaansa.

Väkivalta ja sen pelko ja uhka liittyvät sosiaaliseen pääomaan kahdella tavalla: toisaalta sosiaalisen integraation on havaittu vähentävän väkivallan pelkoa (Franklin ym. 2008), toisaalta väkivallan pelko voi vähentää keskinäistä luottamusta ja siten lisätä väkivallan tekoja (Kivivuori 2008: 166–167.). Haastatelluista neljännes kertoi joskus pelänneensä, että joku läheinen tai ystävä vahingoittaisi häntä. Yhtä suuri osuus oli pelännyt joskus itse vahingoittavansa jotakuta. Haastateltavien kokemukset väkivallasta viimeisen vuoden aikana ilmenevät taulukosta 21.

Taulukko 21. Väkivallan kokemukset viimeisen vuoden aikana.

Viimeisen vuoden aikana:	Lukumäärä	%-osuus
Uhattu väkivallalla	65	27,9
Lyöty (näkyvä jälki)	30	12,9
Käyty kimppuun asetta käyttäen	14	6,0
Saanut väkivallan seurauksena ensiapua tai lääkärin hoitoa	18	7,7
Ollut väkivallan seurauksena sairaalan vuodeosastolla	5	2,1
Vastaus puuttuu	167	71,7

Haastatelluista 28,3 prosenttia oli kokenut väkivaltaa tai sillä uhkaamista viimeisen vuoden aikana. Noin 28:aa prosenttia oli uhattu väkivallalla viimeisen vuoden aikana. Näkyvän jäljen oli väkivallan seurauksena saanut liki 13 prosenttia. Haastatelluista 6 prosentin kimppuun oli käyty asetta käyttäen. Lääkärin hoitoa tai ensiapua oli saanut väkivallan seurauksena alle 8 prosenttia ja sairaalan vuodeosastolle oli väkivallan seurauksena joutunut 2 prosenttia vastaajista. 71,7 prosenttia vastaajista ei ollut joutunut minkään mainitun väkivallan muodon uhriksi viimeisen vuoden aikana.

Suhteessa muuhun väestöön nuorten miesten rikosuhrialttiuden on tutkimuksissa havaittu olevan korkea. Vuonna 2006 helsinkiläisistä 18-vuotiaista miehistä 23,3:a prosenttia oli viimeisen 12 kuukauden aikana uhattu väkivallalla. Näkyvän jäljen oli lyömisen seurauksena saanut 13,3 prosenttia. Asetta käyttäen oli käyty 3,1 prosentin kimppuun ja väkivallan seurauksena ensiapua tai lääkärin hoitoa oli saanut 3,1 prosenttia 18-vuotiaista helsinkiläismiehistä. (Salmi 2008.) Kristillisen päihdetyön asiakkaat näyttävät väkivallan uhriksi joutumisen määrässä vertautuvan nuoriin helsinkiläismiehiin, ja olevan siten keskimäärin suomalaisia alttiimpia väkivallankokemuksille.

2.3.2 Sosiaaliset verkostot ja tuki

Sosiaaliset verkostot ovat tärkeitä ihmisten hyvinvoinnin kannalta monesta syystä. Ne vahvistavat yksilön itsetuntoa ja sosiaalista identiteettiä, tarjoavat apua ja tukea sekä mahdollistavat edelleen uusien sosiaalisten suhteiden luomisen. Sosi-

aalinen tuki voidaan käsittää vuorovaikutusprosessiksi, jossa yksilö saa sosiaalisilta verkostoiltaan aineellista, taloudellista tai emotionaalista apua. (Tiikkanen & Heikkinen 2011.) Tutkimuksessa kartoitettiin kristillisen päihdetyön asiakkaiden sosiaalisia verkostoja kysymällä, keitä ovat asiakkaille läheisimmät tai tärkeimmät ihmiset, tapaavatko asiakkaat näitä ihmisiä mielestään tarpeeksi ja mitkä tekijät estävät tapaamista. Sosiaalista tukea tutkittiin kartoittamalla sellaisia tahoja, joilta kristillisen päihdetyön asiakkaat ajattelivat voivansa tarvittaessa pyytää apua erilaisissa tilanteissa.

Sosiaaliset verkostot. Sosiaalisten verkostojen kartoittamista varten haasteltavia pyydettiin mainitsemaan viisi heille tärkeintä tai läheisintä ihmistä. Avovastauksen perusteella luokitellut vastaukset on esitetty taulukossa 22.

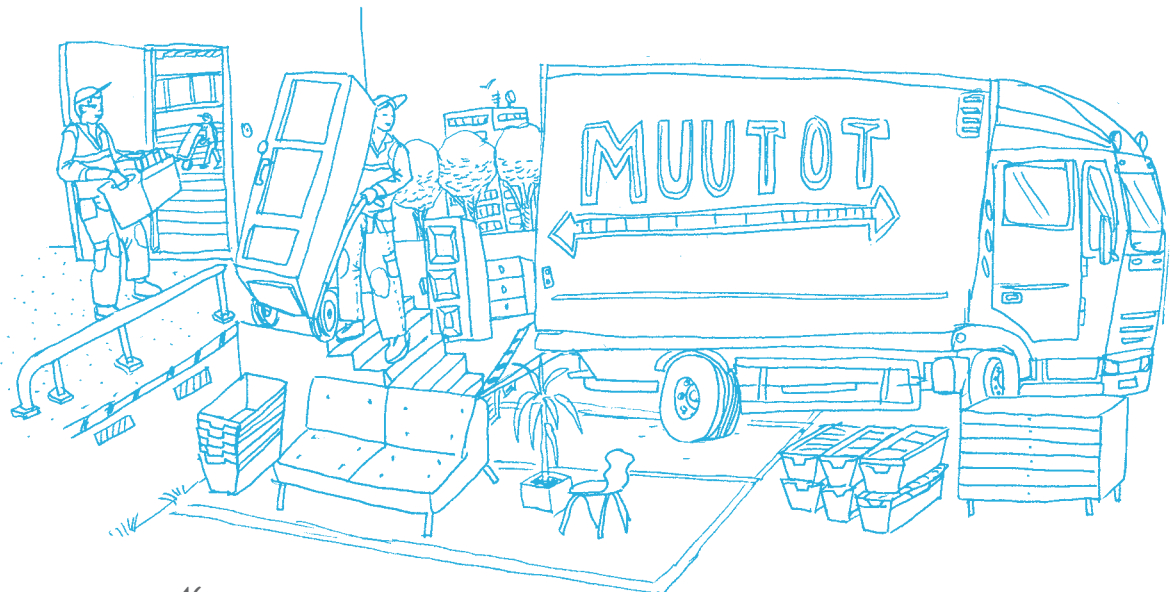
Taulukko 22. Läheisimmät ihmiset.

Ketkä ovat sinulle läheisimmät/tärkeimmät ihmiset? (viisi)	Lukumäärä	% vastanneista
Lapset	110	47,2
Sisarukset	100	42,9
Äiti	96	41,2
Puoliso	70	30,0
Muu sukulainen	68	29,2
Ystävä	65	27,9
Isä	49	21,0
Järjestön työntekijä	27	11,6
Naapurit, tutut, harrastusporukat	21	9,0
Ex-puoliso	15	6,4
Muut ihmiset järjestössä	11	4,7
Sosiaali-, terveys- tai diakoniatyöntekijä, muu viranomainen	6	2,6
Lemmikki	5	2,1
Ei kukaan	3	1,3

Tutkimuksen perusteella kristillisen päihdetyön asiakkaille läheisimmät ja tärkeimmät ihmiset olivat ensisijaisesti perheenjäseniä. Lapsi tai lapset mainittiin viiden tärkeimmän ihmisen joukossa useimmin, 47,2 prosentissa vastauksista. Sisarukset yksiksi tärkeimmistä ihmisistä mainitsi 42,9 prosenttia ja äidin 41,2 prosenttia haastateltavista. Myös oma puoliso, isä ja muut sukulaiset mainittiin usein tärkeiksi ihmisiksi. Perheen ja sukulaisten lisäksi ystävät kuuluivat usein viiden tärkeimmän ihmisen joukkoon. Kristillisen päihdetyön järjestön työntekijät ja muut järjestön toiminnassa mukana olevat ihmiset mainittiin tärkeimpien ihmisten joukossa 16,3 prosentissa vastauksista.

Vastaajista 59,6 prosenttia tapasi läheisiään niin usein kuin halusikin. Haastatelluista lähes 40 prosentilla oli joku läheinen ihminen, jota hän tapasi päivittäin. Läheisistä 24 prosenttia oli sellaisia, joita haastateltavat tapasivat vuosittain ja 14,1 prosenttia harvemmin tai ei koskaan. Läheisten tapaamisen esteinä olivat yleisimmin olosuhteet, kuten välimatkat ja taloudelliset syyt sekä omat ja läheisten kiireet (81 mainintaa). Haastatelluista 14 mainitsi tapaamisen esteiksi ristiriidat läheisten kanssa ja 12 omat henkilökohtaiset ongelmat.

Sosiaalinen tuki. Sosiaaliset verkostot lisäävät yksilön resursseja tarjoamalla apua ja tukea omatoimiseen arjessa selviytymiseen. Sosiaalisten verkostojen kristillisen päihdetyön asiakkaille tarjoamaa tukea selvitettiin tässä tutkimuksessa neljän esimerkkitapauksen avulla. Haastateltavat nimesivät tahoja, joilta he pyytäsivät apua sairaana ollessaan esimerkiksi kaupassa tai apteekissa käyntiin, lomakkeiden täytössä, tarvittaessa kuljetusapua sekä kriisitilanteessa, esimerkiksi läheisen kuoleman kohdatessa. Avovastausten perusteella luokitellut vastaukset on esitetty taulukossa 23. Jos asiakas mainitsi useamman eri tahon, huomioitiin niistä ensimmäinen.

Taulukko 23. Sosiaalinen tuki.

Keneltä pyytäisit apua?	Sairaana (%)	Lomakkeiden täytössä (%)	Kuljetuksessa (%)	Kriisi-tilanteessa (%)
Perhe, sukulaiset	39,3	19,0	22,2	31,5
Ystävät, tuttavat	17,9	5,6	24,0	8,4
Järjestön työntekijä, toinen asukas	27,7	32,4	29,3	15,1
Sosiaali- ja terveysalan tai diakoniatyöntekijä, muu viranomaistaho	8,0	20,4	6,7	18,6
Jumala, Jeesus	0,4			2,7
Itse	4,5	19,9	6,7	4,9
Ei tiedä / ei ole ketään	2,2	2,8	4,0	18,7
Ostopalvelu			7,1	
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0

Perhe ja suku näyttävät muodostavan kristillisen päihdetyön asiakkaille tärkeän resurssin oman hyvinvoinnin ylläpitoon silloin, kun omat kyvyt ja terveys eivät siihen riitä. Sairauden sattuessa useimmat haastateltavat kääntyisivät perheenjäsenten ja sukulaisten puoleen. He mainitsivat usein myös järjestön työntekijät ja toiset asiakkaat sekä ystävät ja tuttavat mahdollisiksi avunpyynnön kohteiksi. Sairastuessa apua on mielekästä pyytää mahdollisimman läheltä, ja erityisesti hoidon ja asumispalveluiden osalta lähin apu löytyy usein järjestön työntekijästä tai kanssa-asukkaasta. Vastaajat ilmoittivat pyytävänsä sairastuessaan avukseen tarpeen tullen myös ystäviä ja tuttavuuksia. Haastatelluista 7 prosenttia arveli jäävänsä sairauden sattuessa vaille muiden ihmisten apua.

Suuri osa vastaajista koki pärjäävänsä lomakkeiden täytössä itse. Liki 20 prosenttia haastatelluista ei kokenut tarpeelliseksi nimetä paperiasioissa auttamaan ketään ulkopuolista tahoa, vaan luotti omiin kykyihinsä. Jos vastaajat tarvitsisivat apua, he ajattelivat voivansa pyytää sitä järjestöstä, viranomaisilta tai perheen ja sukulaisten piiristä.

Kuljetusapua asioilla käymiseen tai tavaroiden kuljettamiseen vastaajat pyytäisivät useimmiten järjestöstä. Moni järjestö järjestääkin säännöllisiä kyyti- ja asiointipalveluja, ja niillä on usein hallussaan tarvittavaa kalustoa myös isom-

pien tavaroiden kuljettamiseen. Haastateltavat arvelivat saavansa kuljetusapua tarpeen tullen myös tuttavapiiristä ja perheeltä tai sukulaisilta. Noin 7 prosenttia ostaisi kuljetuspalvelun joltakin yritykseltä. Vastaajista 4 prosenttia ei osannut nimetä ketään, jonka puoleen kääntyisi kuljetusapua tarvitessaan ja vajaa 7 prosenttia kertoi pärjäävänsä itse.

Perhe ja sukulaiset osoittautuivat merkittäväksi tukiverkoksi kriisitilanteen sattuessa. Heiltä apua pyytäisi lähes kolmannes haastatelluista. Ystäviin ja tuttaviin vastaajat turvautuisivat kriisin sattuessa harvemmin. Sen sijaan sosiaali-, terveys- ja diakonia-alan ammattilaiset sekä järjestön henkilökunnan ja muut asiakkaat he kokivat tahoiksi, joiden puoleen voisi kriisitilanteessa kääntyä.

Huomionarvoinen havainto on, että yli 18 prosenttia vastaajista ei osannut mainita ketään, jonka puoleen kääntyisi kriisitilanteessa. Vaille apua jäävien osuus on jopa suurempi kuin ammattiauttajilta apua pyytävien osuus. Kyse ei ole siitä, etteivätkö asiakkaat haluaisi apua tai tuntisi tarvitsevansa tukea kriisiin, sillä alle 5 prosenttia ilmoitti turvaavansa omaan apuunsa. Vaikuttaa siltä, että vaikka kristillisen päihdetyön asiakkailla on tiiviit tukiverkostot arkipäiväisissä ja tavanomaisissa toimissa selviämisen tueksi, heistä moni kokee jäävänsä ilman apua silloin, kun kyse on vakavammista ja yksilöä syvemmin koskettavista kriisitilanteista.

2.3.3 Osallisuus

Osallisuudella tarkoitetaan yksilön osallistumista yhteiskunnassa yleisesti jaettuun ja tärkein pidettyihin asioihin sekä toisaalta tunnetta kuulumisesta yhteisöön ja mahdollisuuksista vaikuttaa sen toimintaan. Osallisuus on ikään kuin sosiaalisen syrjäytymisen vastakohta, ja niinpä osallisuuden tukeminen on samalla syrjäytymisen ehkäisemistä. (Tiikkanen & Heikkinen 2011.) Tässä tutkimuksessa kristillisen päihdetyön asiakkaiden osallisuutta tutkittiin sosiaaliseen toimintaan osallistumisen näkökulmasta. Osallisuutta kuvataan seuraavaksi työelämään, vapaa-ajan toimintaan ja hengellisten tilaisuuksiin osallistumisen sekä äänestämisen ja ajankohtaisten asioiden seuraamisen näkökulmista.

Osallistuminen työelämään. Eräs tärkeä tapa kiinnittyä yhteiskuntaan ja kokea osallisuutta on osallistuminen työelämään. Tähän tutkimukseen haastatelluista kristillisen päihdetyön asiakkaista 62,7 prosenttia ei osallistunut työelämään missään muodossa. Vastaajista 17,2 prosenttia teki vapaaehtoistyötä, 12 prosenttia oli kuntouttavassa työtoiminnassa ja 3,4 prosenttia työllistämistuellä. Haastatelluista 2,6 prosenttia kertoi osallistuvansa parhaillaan koulutukseen. Palkkatyössä oli vastaajista 5,2 prosenttia. Vertailun vuoksi vuoden 2007 päihde-

tapauslaskennassa 12 prosenttia asiakkaista oli ansiotyössä (Nuorvala ym. 2008). Tutkimuksen perusteella kristillinen päihdetyö kohtaa asiakaskunnan, joka on pääosin työelämän ulkopuolella.

Osallistuminen vapaa-ajan toimintaan. Vapaa-ajan toimintaan osallistumista kartoitettiin tutkimuksessa kysymällä, kuinka usein vastaajat kävivät kirjastossa, liikuntapaikoissa ja kulttuuritapahtumissa. Kirjastossa käynti on yksi usein käytetty sosiaalisen pääoman empiirinen mittari. Taulukossa 24 on esitetty kirjastossa käyvien määrä ja käyntien useus.

Taulukko 24. Kirjastossa käynti.

Kuinka usein käytät seuraavia palveluita?	Kirjasto	
	Lukumäärä	%-osuus
Päivittäin	10	4,3
Viikoittain	31	13,3
Kuukausittain	47	20,2
Vuosittain	41	17,6
Harvemmin	35	15,0
En koskaan	69	29,6
Yhteensä	233	100,0

Yli kolmannes haastatelluista kävi kirjastossa vähintään kuukausittain ja 17,6 prosenttia jopa viikoittain. Vajaa 30 prosenttia ei käynyt lainkaan kirjastossa. Viimeisimmän vapaa-aikatutkimuksen mukaan suomalaisista 37 prosenttia kävi puolen vuoden aikana kirjastossa yli 6 kertaa eli keskimäärin vähintään kuukausittain (SVT 2002). Aktiivisten kirjastossa kävijöiden määrä näyttää siis kristillisen päihdetyön asiakkaiden parissa olevan melko samanlainen suomalaisten keskiarvoon nähden.

Taulukossa 25 on esitetty uimahallissa ja liikuntapaikoissa käyvien osuus ja käyntien useus.

Taulukko 25. Uimahallissa ja liikuntapaikoissa käynti.

Kuinka usein käytät seuraavia palveluita?	Uimahalli		Liikuntapaikat	
	Lukumäärä	%-osuus	Lukumäärä	%-osuus
Päivittäin	1	0,4	15	6,5
Viikoittain	21	9,1	32	13,9
Kuukausittain	26	11,2	13	5,7
Vuosittain	33	14,2	22	9,6
Harvemmin	45	19,4	28	12,2
En koskaan	106	45,7	120	52,2
Yhteensä	232	100,0	230	100,0
Vastaus puuttuu	1		3	

Aktiivisesti vähintään kuukausittain uimahallissa kävijöitä oli vastaajista noin viidennes ja muissa liikuntapaikoissa reilu neljännes. Sen sijaan yli 45 prosenttia vastaajista ei käynyt lainkaan uimahallissa, ja liikuntapaikoissa jätti kokonaan käymättä yli puolet vastaajista.

Kulttuuripalveluiden runsas käyttö on tutkimusten mukaan yhteydessä hyvään koettuun terveyteen ja keskimääräistä parempaan elämänlaatuun (ATH 2010). Tässä tutkimuksessa erilaisissa kulttuuritapahtumissa käymistä mitattiin museossa, teatterissa, elokuvissa ja konserteissa käynnin taajuudella.

Taulukko 26. Kulttuuritapahtumissa käynti.

Kuinka usein käytät seuraavia palveluita?	Museo		Teatteri		Elokuvat		Konsertit	
	Lukumäärä	%-osuus	Lukumäärä	%-osuus	Lukumäärä	%-osuus	Lukumäärä	%-osuus
Viikoittain	1	0,4	0		1	0,4	0	
Kuukausittain	3	1,3	4	1,7	15	6,5	8	3,4
Vuosittain	57	24,6	45	19,3	53	22,9	50	21,5
Harvemmin	65	28,0	50	21,5	55	23,8	48	20,6
En koskaan	106	45,7	134	57,5	107	46,3	127	54,5
Yhteensä	232	100,0	233	100,0	231	100,0	233	100,0
Vastaus puuttuu	1		4		2		8	

Kristillisen päihdetyön asiakkaista reilu neljännes kertoi käyvänsä museossa vähintään vuosittain, kun viimeisimmän vapaa-aikatutkimuksen mukaan kaikista suomalaisista 33 prosenttia oli vuonna 2002 käynyt viimeisen 12 kuukauden aikana museossa vähintään kerran. Teatterissa kävi haastatelluista vähintään vuosittain 21 prosenttia, kaikista suomalaisista keskimäärin 36 prosenttia. Elokuviskäynnin osalta vastaavat luvut ovat 29,8 ja 49 prosenttia ja konserteissa käynnin osalta 24,9 ja 40 prosenttia. (SVT 2002.) Tutkimuksen valossa näyttää siltä, että vaikka kristillisen päihdetyön asiakkaat käyvät keskimäärin hieman suomalaisia harvemmin erilaisissa kulttuuritapahtumissa, he eivät silti ole täysin syrjäytyneet näistä palveluista ja osa asiakkaista käyttää kulttuuripalveluita hyvinkin aktiivisesti. Tämän tutkimuksen puitteissa ei ollut mahdollista selvittää, ovatko eri kulttuuri- ja vapaa-ajanpalveluita aktiivisesti käyttävät asiakkaat samoja henkilöitä ja kuinka suuri osuus vastaajista on kaikkien palveluiden ulkopuolella.

Kristillisen päihdetyön järjestöt tarjoavat mahdollisuuksia hengelliseen toimintaan osallistumiseen. Esimerkiksi päiväkeskuksista 74 prosenttia järjestää hengellistä ohjelmaa vähintään kuukausittain, 25 prosenttia päivittäin. (Silvfast 2010: 19.) Kristillisen päihdetyön asiakkaista 68 prosenttia koki hengellisyyden itselleen tärkeäksi tai hyvin tärkeäksi. Hengellisiin tilaisuuksiin osallistumisen hengellisyyden ilmenemismuotona mainitsi 133 henkilöä eli noin 57 prosenttia

haastatelluista.

Äänestäminen. Tutkimukseen haastatelluista 72,4 prosenttia kertoi äänestävänsä vaaleissa. Luku on hieman korkeampi kuin suomalaisten toteutunut äänestysaktiivisuus kevään 2011 eduskuntavaaleissa (70,5 %). Yleistä kysymystä äänestämisestä ei voi suoraan verrata toteutuneeseen äänestysaktiivisuuteen yksittäisissä vaaleissa, ja passiivistenkin äänestäjäryhmien on todettu kysyttäessä antavan itsestään oletettuja odotuksia vastaavan kuvan aktiivisena kansalaisena (vrt. Paakkunainen 2004: 9). Vastauksen perusteella kristillisen päihdetyön asiakkaat vaikuttavat kuitenkin olevan keskimäärin kiinnostuneita poliittisesta osallistumisesta ja vaikuttamisesta äänestämisen keinoin.

Ajankohtaisten asioiden seuraaminen. Suuri osa haastatelluista kertoi seuraavansa ainakin jossain määrin ajankohtaisia asioita. Eniten kristillisen päihdetyön asiakkaat seurasivat viihdettä, jota seurasi ainakin jonkin verran noin 85 prosenttia haastatelluista, ja urheilua, jota seurasi 79 prosenttia vastanneista. Lähes kolme neljästä seurasi politiikkaa ja noin kaksi kolmesta taloutta ja kulttuuria.

Noin 57 prosenttia haastatelluista kertoi käyttävänsä internetiä. Ikä vaikutti merkittävästi internetin käyttöön. Kun nuorimmasta ikäluokasta internetiä käytti yli 90 prosenttia, käytti sitä yli 65-vuotiaista vain reilu neljännes. Eniten vastaajat käyttivät internetiä tiedonhakuun (84 mainintaa) ja uutisten seuraamiseen (75 mainintaa). Vastaajat käyttivät internetiä jonkin verran myös yhteydenpitoon. Sähköpostin käytön mainitsi 65 ja sosiaalisen median 59 vastaajaa. Ne haastateltavat, jotka eivät käyttäneet internetiä, mainitsivat käyttämättömyyden syiksi tarvittavien välineiden puuttumisen, käytön kokemisen tarpeettomaksi sekä sen, ettei ollut opetellut käyttämään tarvittavaa tietotekniikkaa.

2.3.4 Luottamus

Luottamus on toimivan yhteiskunnan perusedellytys. Se vähentää sosiaalisiin suhteisiin liittyvää riskiä ja satunnaisuutta ja helpottaa siten yhteistyötä ja vuorovaikutusta. (Ruuskanen 2001: 45.) Sosiaalisen pääoman tutkimuksessa luottamus jaetaan usein yleistyneeseen ja institutionaaliseen luottamukseen. Yleistynyt luottamus tarkoittaa luottamusta ennalta tuntemattomiin ihmisiin. Luottamus toisiin ihmisiin perustuu uskomukseen ihmisten toiminnan ennustettavuudesta, rehellisyydestä, vastavuoroisuudesta ja yhteisten sääntöjen noudattamisesta. Se takaa yhteistoiminnan sujuvuuden ja lisää turvallisuudentunnetta ja suvaitsevaisuutta. Institutionaalinen luottamus puolestaan viittaa yhteiskunnallisiin laitoksiin kohdistuvaan luottamukseen. Luottamus yhteiskunnan instituutioihin

tarjoaa turvan ja jatkuvuuden tunteen päivittäiseen elämään. (Komu & Hellsten 2010: 5.)

Luottamus ihmisiin. Tässä tutkimuksessa selvitettiin kristillisen päihdetyön asiakkaiden yleistynyttä ja institutionaalista luottamusta. Luottamusta toisiin ihmisiin tutkittiin kysymällä haastateltavien käsityksiä ihmisten luotettavuudesta, reiluudesta ja auttavaisuudesta seuraavien kolmen kysymyksen avulla (ESS 2008):

Kysymys 1. *Voiko mielestänne ihmisiin luottaa, vai onko niin, että ihmisten suhteen ei voi olla liian varovainen? Kertokaa mielipiteenne asteikolla nollasta kymmeneen, jossa nolla tarkoittaa, ettei ihmisten kanssa voi olla liian varovainen ja 10 sitä, että useimpiin ihmisiin voi luottaa.*

Kysymys 2. *Oletteko sitä mieltä, että useimmat ihmiset tilaisuuden tullen yrittäisivät käyttää teitä hyväkseen vai luuletteko, että ihmiset yrittäisivät olla reiluja? 0 Useimmat ihmiset yrittäisivät käyttää minua hyväkseen – 10 Useimmat ihmiset yrittäisivät olla reiluja.*

Kysymys 3. *Katsotteko, että useimmiten ihmiset pyrkivät olemaan auttavaisia toisia kohtaan vai että enimmäkseen he ajattelevat vain omaa etuaan? 0 Ihmiset ajattelevat enimmäkseen itseään – 10 Ihmiset yrittävät enimmäkseen olla auttavaisia.*

Vastausten keskiarvot ja keskihajonnat on esitetty taulukossa 27.

Taulukko 27. Luottamus ihmisiin.

Luottamus ihmisiin	Keskiarvo	Keskihajonta	Lukumäärä	Vastaus puuttuu
Kysymys 1.	5,73	2,718	227	6
Kysymys 2.	5,67	2,984	225	8
Kysymys 3.	5,74	2,801	227	6

Haastateltujen luottamus toisiin ihmisiin oli kaikkien kolmen kysymyksen osalta samansuuntainen. Vastajat suhtautuivat ihmisten luotettavuuteen ja auttavaisuuteen hieman reilutta myönteisemmin. Kahdessa ensimmäisessä kysymyksessä vastaajien luottamus ihmisiin on vähäisempää kuin suomalaisten keskimäärin: suomalaisten antamien vastausten keskiarvo ensimmäiseen kysymykseen oli vuonna 2008 keskimäärin 6,45 ja toiseen kysymykseen 6,78. Sen sijaan kolmanteen kysymykseen kristillisen päihdetyön asiakkaiden ja yleensä suomalaisten antama keskiarvo on sama, 5,74. (Komu & Hellsten 2010: 11.) Huomionarvoista on, että kristillisen päihdetyön asiakkaiden antama arvosana ihmisten

auttavaisuudelle on linjassa heidän muihin toisiin ihmisiin luottamista kuvaaviin kysymyksiin antamiensa vastausten kanssa. Keskimäärin suomalaiset luottavat ihmisten auttavaisuuteen huomattavasti vähemmän kuin ihmisten luotettavuuteen tai reiluuteen.

Luottamus instituutioihin. Luottamusta yhteiskunnan eri instituutioihin mitattiin eduskunnan, oikeusjärjestelmän, poliisin, sosiaalitoimiston, Kansaneläkelaitoksen, kirkon, työvoimaviranomaisten, terveyskeskusten, armeijan ja koululaitoksen osalta seuraavalla kysymyksellä:

Kertokaa asteikolla nollasta kymmeneen, kuinka paljon henkilökohtaisesti luotatte seuraaviin tahoihin. Nolla tarkoittaa sitä, että ette luota ollenkaan kyseiseen tahoon ja 10 sitä, että luotatte erittäin vahvasti kyseiseen tahoon.

Tulokset on esitetty taulukossa 28.

Taulukko 28. Luottamus instituutioihin.

Instituutio	Keskiarvo	Keskihajonta	Lukumäärä	Vastaus puuttuu
Eduskunta	4,29	2,799	220	13
Oikeusjärjestelmä	5,96	2,873	223	10
Työvoimaviranomaiset	6,09	2,866	197	36
Sosiaalitoimisto	6,41	2,899	213	20
Terveyskeskukset	6,95	2,314	203	30
Kirkko	6,98	2,981	215	18
Kela	7,1	2,505	224	9
Armeija	7,14	2,793	203	30
Poliisi	7,28	2,594	225	8
Koululaitos	7,44	2,01	212	21

Kristillisen päihdetyön asiakkaiden luottamus yhteiskunnan eri instituutioihin vaihteli runsaasti. Eniten asiakkaat tunsivat luottamusta koululaitosta kohtaan ja toiseksi eniten he luottivat poliisiin. Vastajaat pitivät myös armeijaa ja Kansaneläkelaitosta luotettavina. Kirkkoon vastaajat luottivat lähes arvosanan 7 arvoisesti, mutta sen kohdalla vastausten hajonta oli verrattain suurta. Toisaalta lähes 10 prosenttia arvioi luottamuksensa kirkkoon täysin olemattomaksi, toisaalta yli 23

prosenttia antoi sille luottamusarvosanan 10.

Kaikkein vähiten vastaajat luottivat eduskuntaan ja oikeusjärjestelmään. Eri-tyisesti eduskunta erottuu aineistosta vähäisen luottamuksen osalta: sen saamiensa arvosanojen keskiarvo on toiseksi vähiten luotettuun oikeusjärjestelmään nähden yli puolitoista numeroyksikköä alhaisempi. Liki 17 prosenttia vastanneista ei luottanut eduskuntaan lainkaan, vaan antoi sen kohdalla vastaukseksi pyöreän nollan.

Vastaavaa luottamusta eri instituutioihin on tutkittu koko väestön kattavissa tutkimuksissa eduskunnan, oikeusjärjestelmän, poliisin ja Kansaneläkelaitoksen osalta. European Social Survey 2008 -tutkimuksen mukaan suomalaisten luottamus eduskuntaan sai keskimäärin arvon 5,99, luottamus oikeusjärjestelmään arvon 7,10 ja luottamus poliisiin arvon 7,99. Vuonna 2005 suomalaiset luottivat eniten poliisiin, toiseksi eniten puolustusvoimiin ja sen jälkeen tuomioistuimiin ja Kelaan. Vuonna 2009 luottamus Kelaan oli ohittanut luottamuksen tuomioistuimiin, mutta luottamus molempiin oli heikentynyt. (Komu & Hellsten 2010: 14-16.)

Aiemmissä tutkimuksissa on havaittu joitakin yhteisiä luottamuksen määrään liittyviä tekijöitä. Tutkimusten mukaan vahvan individualismin ja pienten valterojen maissa luottamus on verrattain korkeaa. Naiset ovat keskimäärin hieman miehiä luottavaisempia. Koulutus, erityisesti korkeakoulututkinto, näyttää lisäävän luottamusta toisiin ihmisiin. Lisäksi onnelliset, olonsa turvalliseksi kokevat ja elämäänsä tyytyväiset ihmiset luottavat muita enemmän toisiin ihmisiin. Maiden väliset erot luottamuksessa ovat suuria, ja suomalaiset sijoittuvat pääsääntöisesti vahvan luottamuksen maiden joukkoon. (Komu & Hellsten 2010: 11-12.) Kristillisen päihdetyön asiakkaat näyttävät tutkimuksen perusteella muodostavan suomalaisten keskuudessa ryhmän, joka osoittaa keskimääräistä vähemmän luottamusta sekä ihmisiin että instituutioihin.

2.4 Sosiaalinen pääoma eri asiakasryhmissä

2.4.1 Hoidon ja asumisen asiakkaat

Kristillisen päihdetyön toimintamuodoista hoidollinen työ ja asumistoiminta ovat asiakaskontaktien näkökulmasta kaikkein tiiveimpiä työmuotoja. Molemmilla työmuodoilla asukkaat asuvat järjestön ylläpitämissä asunnoissa. Hoidollisessa työssä asiakkaan päiväohjelma rytmittyy tavallisesti kiinteästi hoitokodin toimintaan. Asumispalveluissa yhteistä toimintaa on vaihtelevasti ja asiakkaan päivärytmi on yleensä vapaampi, mutta myös asumispalveluissa asiakkailta edel-

lytetään sitoutumista järjestön määrittelemiin käytäntöihin ja sääntöihin. Asumispalveluiden ja hoitokotien toiminnassa on paljon samankaltaisuuksia, eikä kaikkien järjestöjen osalta ole aina yksiselitteistä määritelmää, onko tarjottu palvelu hoito- vai asumistoimintaa. Asumis- ja hoitotyöllä on kaiken kaikkiaan paljon yhteisiä piirteitä, minkä vuoksi niiden asiakaskuntia on mielekästä tarkastella yhdessä.

Tutkimuksen perusteella hoidon ja asumisen asiakkaat eroavat tosistaan taloudellisen hyvinvoinnin osalta. Hoidon asiakkaista yli 86 prosentilla jäi käyttöönsä välttämättömien menojen jälkeen alle 300 euroa ja heistä 57 prosentilla oli vaikeuksia selvitä menoistaan. Asumispalveluiden asiakkailla vastaavat luvut olivat lähellä kristillisen päihdetyön asiakaskunnan keskiarvoja: kahdella kolmesta asumisen asiakkaasta jäi käyttöönsä alle 300 euroa kuukaudessa ja noin kolmanneksella oli vaikeuksia selvitä menoistaan. Päätteet vaikuttivat hoidon asiakkaiden talouteen useammin kuin muilla asiakasryhmillä. Sekä hoidon että asumisen asiakkaat mainitsivat velat merkittäväksi talouteen vaikuttavaksi syyksi koko asiakaskunnan keskiarvoa useammin.

Hoidon ja asumisen asiakasryhmien välillä on eroja myös terveydessä ja väkivallan kokemuksissa. Hoidon asiakkaista lähes puolet oli joskus pelännyt itse vahingoittavansa jotakuta ja 30 prosenttia oli pelännyt joutuvansa jonkun läheisensä vahingoittamaksi. Yli 45:tä prosenttia hoidon asiakkaista oli uhattu väkivallalla viimeisen vuoden aikana ja neljännekselle oli vuoden aikana aiheutunut väkivallasta näkyvä jälki. Asumisen asiakkaat olivat puolestaan keskimääräistä harvemmin pelänneet omaa tai läheisen väkivaltaisuutta tai joutuneet väkivallalla uhkailun kohteeksi. Hoidon asiakkaat kokivat asumisen asiakkaita useammin terveytensä keskitasoisiksi tai sitä huonommaksi, ja he kärsivät hieman asumisen asiakkaita enemmän jokapäiväistä toimintaa haittaavista vaivoista. Yli 23 prosenttia hoidon asiakkaista kertoi näkevänsä ajoittain nälkää, asumisen asiakkaista puolestaan noin 10 prosenttia.

Kaiken kaikkiaan hoidollisen työn asiakkaat näyttävät taloudellisen ja terveydellisen hyvinvoinnin osalta olevan jonkin verran asumispalveluiden asiakkaita heikommassa asemassa. Yhteistä hoidon ja asumisen asiakkaille sen sijaan on epävarmuus asumisen pysyvyydestä. Vuoden 2010 kristillisen päihdetyön barometriin vastanneissa hoitokodeissa mediaani asiakkaan viipymiselle yksikössä oli 72 vuorokautta. Asumispalveluissa keskimääräinen asumisaika oli itsenäisessä asumisessa kolme vuotta, tuetussa asumisessa kolme ja puoli vuotta ja sosiaalisessa isännöinnissä kaksi vuotta. (Silfvast 2010: 21, 25.) Nyt tehtyyn tutkimukseen vastanneista hoidon asiakkaista 29 prosenttia oli asunut nykyisellä asuinpaikkakunnallaan alle vuoden, ja he muodostavat siten poikkeuksen kristillisen päihdetyön asiakkaiden vähäisen alueellisen liikkuvuuden osalta. Hoitokoteihin

tullaankin usein toiselta paikkakunnalta, jolloin asiakkaan virallinen asuinkunta voi säilyä kotipaikkakunnalla.

Tutkimuksen perusteella asumisen asiakkaat muuttavat asuinpaikkakuntaansa hoidon asiakkaita harvemmin, mutta hekin pitävät nykyistä asuntoaan pääsääntöisesti väliaikaisena. Hoidon ja asumisen asiakkaista noin 30 prosenttia oli muuttanut nykyiseen asuntoonsa jostakin toisesta asumisyksiköstä. He olivat myös keskimääräistä useammin olleet vailla vakituista asuntoa ennen nykyiseen asuntoonsa tuloa. Hoidon asiakkaista 19,4 prosenttia ja asumispalveluiden asiakkaista 21,4 prosenttia oli ennen palvelun asiakkaaksi tuloa ollut asunnottomana tai asunut tuttavien luona tai vankilassa. Asumisen epävarmuudesta huolimatta asiakkaat olivat tyytyväisiä nykyiseen asumismuotoonsa. Noin 79 prosenttia asumisen ja 72 prosenttia hoidon asiakkaista piti nykyistä asumismuotoaan sopivana. Hoidon asiakkaista noin 76 prosenttia ja asumisen asiakkaista jopa 87 prosenttia viihtyi asunnossaan.

Sosiaalisten verkostojen osalta eri toimintamuotojen asiakkaat eivät eroa merkittävästi toisistaan. Hoidon ja asumisen asiakkaat mainitsivat hieman päiväkeskusasiakkaita harvemmin järjestön työntekijät itselleen läheisimmiksi tai tärkeimmiksi ihmisiksi. Sairastuessaan, lomakkeiden täytössä, kuljetusavussa ja kriisitilanteissa asumisen ja hoidon asiakkaat kuitenkin kääntyisivät usein järjestön työntekijän tai toisten asukkaiden puoleen. Hoidon asiakkaat olivat keskimäärin tyytymättömiä läheistensä tapaamisen määrään: heistä vain neljännes tapasi läheisiään niin usein kuin halusi, kun muista asiakasryhmistä yli 60 prosenttia tapasi läheisiään tarpeeksi.

Hoidon ja asumisen asiakkaiden osallistuminen yhteiskunnan toimintaan on vaihtelevaa. Tutkimukseen haastatelluista asumispalvelun asiakkaista noin 71 prosenttia ja hoidon asiakkaista 87 prosenttia oli työelämän ulkopuolella. Molemmissa asiakasryhmissä vastaajat osallistuivat jossain määrin vapaa-ajantoi-
mintaan, mutteivät merkittävään aktiivisesti. Sekä asumisen että hoidon asiakkaat kertoivat äänestävänsä vaaleissa tutkimusjoukon keskiarvoa harvemmin: asumisen asiakkaista kertoi äänestävänsä 63,4 prosenttia ja hoidon asiakkaista vain 58 prosenttia.

Asumisen ja hoidon asiakkaat erosivat toisistaan huomattavasti hengellisyyden osalta. Hoidon asiakkaista 71 prosenttia piti hengellisyyttä itselleen tärkeänä tai erittäin tärkeänä, ja yhtä moni kertoi hengellisyytensä ilmenevän hengellisiin tilaisuuksiin osallistumisena. Asumisen asiakkaista hengellisyyttä piti tärkeänä tai hyvin tärkeänä 55,3 prosenttia vastaajista. Heistä 39,4 prosenttia kertoi osallistuvansa hengellisiin tilaisuuksiin. Ero asiakaskuntien hengellisyydessä ilmentää eroa asumistoiminnan ja hoidollisen työn luonteissa. Kristilliseltä arvopohjalta työtä tekevien järjestöjen asumistoiminnassa hengellistä ulottuvuutta ei aina

tuoda näkyvästi ilmi toiminnan arjessa, jolloin asiakkaan henkilökohtainen uskonnollisuus ei ole palvelun piiriin hakeutumisessa välttämättä keskeisellä sijalla. Kristillisessä päihdehoidossa hengellinen ulottuvuus puolestaan on usein hoidossa keskeisesti läsnä, jolloin asiakkaaksi hakeutuvat lähtökohtaisesti useammin ihmiset, joille hengellisyys on henkilökohtaisessa elämässä tärkeää.

Luottamuksessa toisiin ihmisiin ei ollut suuria eroja asumisen ja hoidon asiakaskuntien välillä. Vastausten perusteella asumisen asiakkaat luottivat hieman muita vähemmän ihmisten luotettavuuteen, hoidon asiakkaat puolestaan reiluuteen. Enemmän eroja oli luottamuksessa instituutioihin: Asumispalveluiden asiakkaat luottivat huomattavasti hoidon asiakkaita vähemmän eduskuntaan. Hoidon asiakkaat luottivat verrattain vähän poliisiin, Kelaan, armeijaan ja koululaitokseen. Sekä asumisen että hoidon asiakkaat luottivat kirkkoon vähemmän kuin koko tutkimusjoukon keskiarvo.

Tutkimuksen valossa näyttää siltä, että asumispalveluiden ja hoidollisen työn asiakaskunnat eroavat monessa suhteesta toisistaan. Esimerkiksi taloudellisen tilanteen ja terveyden osalta hoidon asiakkaat näyttävät olevan asumispalveluiden asiakkaita heikommassa asemassa. Hoidon asiakkaat ovat myös huomattavasti asumisen asiakkaita useammin pelänneet omaa tai läheisensä väkivaltaisuuksia ja joutuneet väkivallan tai sillä uhkailun kohteeksi, ja heistä merkittävä osa on nähnyt ajoittain nälkää. Myös hengellisyyden merkitys asiakkaan elämässä ja sen ilmeneminen osallistumisena uskonnolliseen toimintaan erottaa asumisen ja hoidon asiakkaita toisistaan.

Eroista huolimatta asumisen ja hoidon asiakkailla on myös paljon yhteneväisyyksiä. Hoidon asiakkaat ovat taloudellisesti erityisen huonossa asemassa, mutta myös asumisen asiakkaat voivat taloudellisesti kristillisen päihdetyön asiakkaiden keskiarvoa huonommin. Asumisen väliaikaisuus leimaa sekä hoidon että asumispalveluiden asiakkaiden elämää, mikä on palvelun luonteen huomioiden ymmärrettävää. Usein tavoitteena on asiakkaan ohjaaminen asteittain yhä itsenäisempään asumiseen, esimerkiksi hoitokodista tai ensisuojusta tukiasuntoon ja siitä edelleen esimerkiksi sosiaalisen isännöinnin asiakkaaksi. Vaikka hoidon ja asumisen asiakkaat pitävät järjestön henkilökuntaa ja muita järjestön asiakkaita verraten harvoin itselleen henkilökohtaisesti läheisinä ihmisinä, kokevat he voivansa tukeutua näihin apua tarvitessaan. Tiivis päivittäinen tai jopa ympärivuorokautinen kontakti järjestöön näyttää lisäävän asiakkaiden sosiaalisen tuen resursseja, vaikka syviä henkilökohtaisia suhteita ei järjestön ihmisiin syntyisikään.

2.4.2 Päiväkeskusasiakkaat

Päiväkeskustoiminta on Sininauhaliiton jäsenjärjestöjen yleisin yksittäinen toimintamuoto. Päiväkeskusten toiminta perustuu ihmisten vapaaehtoiseen oleskeluun ja toimintaan rajatussa fyysisessä tilassa, jossa on tietyt aukioloajat, toimintatavat ja säännöt. Päiväkeskusten toiminta vaihtelee yksiköittäin, mutta keskeisimpiä työmuotoja ovat ihmisten fyysisten perustarpeiden tyydyttäminen sekä pyrkimys vastata myös asiakkaiden sosiaalisiin, toiminnallisiin ja hengellisiin tarpeisiin. Useissa päiväkeskuksissa on päivittäistä työtoimintaa sekä erilaisia ryhmiä. Päiväkeskusten toiminta on luonteeltaan hoidollisen työn ja asumispalveluiden toimintaa avoimempaa, sillä se ei edellytä maksusitoumusta tai lähetettyä. (Silfvast 2010: 11, 18.)

Päiväkeskukset, joissa tämän tutkimuksen haastattelut toteutettiin, olivat keskenään varsin erilaisia. Osassa päiväkeskuksista toiminta perustui pääasiassa työtoimintaan ja käytännössä kaikki asiakkaat työskentelivät päiväkeskuksessa tavalla tai toisella. Toisissa päiväkeskuksissa työtoimintaa oli vähemmässä määrin ja toiminnan painopiste oli fyysisessä tai sosiaalisessa tarpeentyydytyksessä tai ryhmätoiminnassa. Osaan päiväkeskuksista sai tulla päihtyneenä, osassa edellytettiin päihteettömyyttä. Päiväkeskuksissa oli vaihtelevassa määrin yhteisiä ruokailutilaisuuksia, hengellisiä tilaisuuksia ja ohjattua toimintaa.

Päiväkeskusten on niiden monipuolisen toiminnan ja vaihtelevien toimintatapojen ansiosta mahdollista kohdata myös varsin monipuolinen asiakaskunta. Päiväkeskusasiakkaita tarkastellaan seuraavaksi yhtenä ryhmänä, mikä ei tee kaikin puolin oikeutta asiakkaiden keskinäisille eroille. Tarkastelu kertoo silti asiakaskunnan ominaispiirteistä suhteessa muiden toimintamuotojen asiakkaisiin.

Hyvinvoinnin näkökulmasta päiväkeskusasiakkaat näyttävät verrattain hyväosaisena asiakasryhmänä suhteessa muiden kristillisen päihdetyön toimintamuotojen asiakkaisiin. Esimerkiksi päiväkeskusasiakkaiden käyttöön jäävät kuukausitulot välttämättömien menojen jälkeen ovat keskimäärin asumisen ja hoidon asiakkaita suuremmat, vaikkakin päiväkeskusasiakkaiden välillä on tässä paljon eroja. Päiväkeskusasiakkaista 25 prosenttia sijoittuu välttämättömien menojen jälkeen alle 100 eurolla kuussa toimeen tulevien joukkoon. Vähintään 100 mutta alle 300 euroa jää käyttöön reilulle kolmannekselle ja 300–499 euroa 22 prosentille vastanneista. Päiväkeskusasiakkaista 18 prosenttia kertoo käyttöönsä jäävän välttämättömien menojen jälkeen kuukaudessa vähintään 500 euroa.

Päiväkeskusasiakkaiden asumisen pysyvyys näyttää muiden toimintamuotojen asiakkaita turvatummalta. Vain kolmannes päiväkeskusasiakkaista piti nykyistä asuntoaan väliaikaisena ja suurin osa asuikin vuokra- tai omistusasunnossa. Toisaalta myös kaikki haastatteluhetkellä ystävien luona asuvat ja vailla vaki-

tuista asuntoa olevat olivat päiväkeskusasiakkaita. Asumisaika nykyisessä asunnossa vaihteli päiväkeskusasiakkaiden välillä paljon: 15,5 prosenttia oli asunut asunnossaan alle vuoden, reilu kolmannes yhdestä viiteen vuotta, 12,6 prosenttia viidestä kymmeneen vuotta ja reilu kolmannes vähintään kymmenen vuotta.

Päiväkeskusasiakkaat poikkeavat hoidon ja asumisen asiakkaista hyvinvointierojen lisäksi sosiaalisen tuen osalta. Kun hoidon ja asumisen asiakkaat pyytävät monessa tilanteessa apua järjestöstä, kääntyvät päiväkeskusasiakkaat useammin perheen ja sukulaisten puoleen. Lomakkeiden täyttämistä lukuun ottamatta päiväkeskusasiakkaat kokevat muiden toimintamuotojen asiakkaita useammin jäävänsä ilman sosiaalisten verkostojensa apua. Toisaalta kuljetusavun osalta päiväkeskusasiakkailla näyttää olevan muita enemmän resursseja hankkia apua ostopalveluna joltakin yritykseltä; siihen turvautuisi 10 prosenttia päiväkeskusasiakkaista. Erityisen usein päiväkeskusasiakkaat kokevat jäävänsä vaille sosiaalista tukea henkilökohtaisissa kriisissä. 21 prosenttia päiväkeskusasiakkaista vastasi, ettei tiennyt, kenen puoleen kääntyisi kriisitilanteessa. Päiväkeskusasiakkaat käyttäisivät kriisitilanteen sattuessa vähemmän järjestön työntekijöiden ja muiden asiakkaiden tukea, mutta turvautuisivat keskimääräistä useammin sosiaali- ja terveysalan työntekijän, diakoniatyöntekijän tai muun ammattiavun puoleen.

Osallisuuden näkökulmasta päiväkeskusasiakkaat näyttävät kiinnittyvän yhteiskuntaan tutkimusjoukon keskiarvoa tiiviimmin. Päiväkeskusasiakkaat osallistuvat työelämää muiden toimintamuotojen asiakkaita useammin. Eniten päiväkeskusasiakkaat työskentelevät vapaaehtoistyössä sekä kuntouttavassa työtoiminnassa. Päiväkeskusasiakkaiden äänestysaktiivisuus on huomattavasti muiden toimintamuotojen asiakkaita korkeampaa: jopa 85 prosenttia päiväkeskusasiakkaista sanoi äänestävänsä vaaleissa.

Hengellisyys on kristillisen päihdetyön asiakaskunnasta kaikkein tärkeintä päiväkeskusasiakkaille, joista 27 prosenttia pitää hengellisyyttä hyvin tärkeänä ja

53 prosenttia tärkeänä. Vain 6 prosentille päiväkeskusten vastaajista hengellisyys ei ollut lainkaan tärkeää, ja 70 prosenttia päiväkeskusasiakkaista kertoo osallistuvansa hengellisiin tilaisuuksiin.

Päiväkeskusasiakkaat näyttävät luottavan toisiin ihmisiin kaikkien kysymysten osalta hieman kristillisen päihdetyön asiakkaiden keskiarvoja enemmän, mutta erot eivät ole huomattavia. Instituutioista päiväkeskusasiakkaat luottavat keskimääräistä enemmän kirkkoon ja työvoimaviranomaisiin ja vähemmän sosiaalitoimistoon ja terveyskeskuksiin. Suhteutettuna koko kristillisen päihdetyön asiakaskuntaan päiväkeskusasiakkaiden luottamus sekä muihin ihmisiin että yhteiskunnan instituutioihin on tutkimuksen perusteella verrattain vahvaa.

Verrattuna asumispalveluiden ja hoidollisen työn asiakkaisiin päiväkeskusasiakkaat vaikuttavat olevan monessa suhteessa keskimäärin paremmassa asemassa. Päiväkeskusasiakkaista muita asiakasryhmiä pienempi osa kuuluu käyttöön jäävien tulojen osalta kahteen pienimpään luokkaan, heistä muita pienempi osa kokee vaikeuksia selvittää menoistaan ja heillä on muita asiakasryhmiä vähemmän erilaisia jokapäiväistä elämää haittaavia vaivoja. Päiväkeskusasiakkaat tapaavat muita asiakasryhmiä useammin läheisiään, osallistuvat muita useammin työelämään ja kertovat äänestävänsä aktiivisimmin vaaleissa.

Sosiaalisen tuen osalta päiväkeskusasiakkaat näyttävät kuitenkin jäävän hoidon ja asumisen asiakkaita useammin vaille apua ja olevan tässä suhteessa muita asiakasryhmiä haavoittuvammassa asemassa. Erityisesti sosiaalisen tuen puute näkyy päiväkeskusasiakkaiden kohdalla silloin, kun kyse on henkilökohtaisesta kriisitilanteesta, jolloin yli viidennes kokee jäävänsä ilman tukea.

2.4.3 Kristillisen päihdetyön kohtaamat naiset

Perinteisesti normaalin päihdetyön asiakkaan mittariksi on otettu päihdeongelmainen mies. Lähtökohta on ymmärrettävä, sillä miehet muodostavat kristillisen päihdetyön enemmistön. Sukupuolten tasa-arvoistuminen myös päihteiden käytön ja päihdehaittojen alueella vaatii kuitenkin keskittämään lisähuomiota myös päihdetyön kohtaamiin naisiin ja heidän elämänkokonaisuutensa ominaispiirteisiin. Tähän tutkimukseen haastateltujen naispuolisten asiakkaiden joukolla on joitakin erityispiirteitä, jotka näyttävät pääsääntöisesti eroina miesasiakkaisiin sekä laajemmin suomalaisen väestön keskiarvoihin. Aineisto antaa joitakin viitteitä myös eroista eri toimintamuotojen asiakkaina olevien ja eri alueilla asuvien naisten kesken. Osajoukkojen pienuuden vuoksi eri naisryhmien väliset erot ovat kuitenkin vain suuntaa-antavia.

Verrattuna kristillisen päihdetyön miesasiakkaisiin tutkimukseen haastateltu-

jen naisten toimeentulo oli heikosti turvattu. Lähes puolelle naisista jäi käyttöön-
sä välttämättömien menojen jälkeen alle 100 euroa kuussa, kun miesten joukos-
sa pienituloisimpaan ryhmään kuului noin 16 prosenttia. Naisista 44 prosenttia
koki vaikeuksia selvitä menoistaan, mikä on suuri osuus verrattuna suomalaisiin
yleensä sekä erityisesti keskimäärin suomalaisnaisiin, joista noin neljänneksel-
le menojen kattaminen tuloista tuottaa vaikeuksia (ATH 2010). Tutkimukseen
haastateltujen naisten keskuudessa toimeentulon vaikeudet näyttävät kasautuvan
erityisesti Uudenmaan alueella (alue 1) asuville ja asumispalveluiden asiakkaille.

Myös naisiasiakkaiden koettu terveys on verrattain huono. Kun suomalaisista
keskimäärin 37 prosenttia ja suomalaisnaisista 35 prosenttia kokee terveytensä
keskitasoiseksi tai sitä huonommaksi (ATH 2010), oli luku kristillisen päihde-
työn naisiasiakkailla 57 prosenttia, alueen 2 naisilla jopa 64 prosenttia. Tutkimuk-
seen haastatelluista miehistä 48,6 prosenttia koki terveytensä keskitasoiseksi tai
sitä huonommaksi. Naisista noin 59 prosenttia kärsi arjen toimintaa haittaavista
vaivoista vähintään jonkin verran, miehistä noin 47 prosenttia. Kristillisen päih-
detyön naisiasiakkaista 62 prosenttia kertoi syövänsä säännöllisesti, miehistä 85
prosenttia. Miehistä oli ajoittain nähnyt nälkää noin kymmenen prosenttia, nai-
sista 24,5 prosenttia.

Haastateltuihin miesasiakkaisiin verrattuna naisten kokema väkivallan uhka
on erityisen suuri: naisiasiakkaista 60 prosenttia oli pelännyt jonkun läheisen tai
ystävänsä vahingoittavan itseään, kun miehistä läheisen väkivaltaisuutta oli pe-
lännyt 15,8 prosenttia. Naisista ja miehistä liki yhtä suuri osuus oli joskus pelän-
nyt itse vahingoittavansa jotakin. Miehistä neljännes ja naisista kolmannes oli
joutunut väkivallalla uhkailun kohteeksi viimeisen vuoden aikana. Naiset pitivät
miehiä useammin asuntoaan väliaikaisena, mutta olivat miehiä harvemmin ol-
leet asunnottomana ennen nykyistä asuntoaan.

Kristillisen päihdetyön naisiasiakkaiden taloudellinen ja fyysinen hyvinvointi
näyttää monilla mittareilla sekä miesasiakkaita että kokonaisväestöä huonom-
malta. Sen sijaan sosiaalisten verkostojen ja tuen osalta kristillisen päihdetyön
kohtaamat naiset voivat paremmin. Naisten sosiaaliset verkostot muodostuvat
suurelta osin perhe- ja sukulaisuussuhteista ja ovat siten pitkäikäisiä. Suurella
osalla naisista on joku läheinen, jota he tapaavat päivittäin tai viikoittain, vaikka
miehellään tapaisivatkin läheisiään mahdollisuuksien mukaan vielä useammin.
Aiemmin mainittu sosiaalisen tuen puute kriisitilanteissa näyttäytyy tutkimuk-
sen valossa ennen muuta miesten ongelmana: naiset eivät miesten tavoin näytä
jäävän yksin kriisitilanteessa, vaan kokevat voivansa pyytää apua perhepiiristä tai
tarvittaessa viranomaistahoilta.

Osallisuudessa kristillisen päihdetyön nais- ja miesasiakkaat eivät merkittä-
västi eroa toisistaan. Miehet näyttävät käyvän hieman useammin museossa ja

elokuviissa, naiset puolestaan teatterissa. Naiset seuraavat hieman miehiä vähemmän taloutta ja urheilua ja enemmän viihdettä. Naiset käyttävät miehiä useammin internetiä: naisista internetiä käytti yli kolme neljästä, kun taas miehistä vain noin puolet kertoi käyttävänsä sitä. Äänestysaktiivisuus oli naisten keskuudessa miehiä alempi: noin 66 prosenttia kertoi äänestävänsä vaaleissa.

Kristillisen päihdetyön naisasiakkaiden luottamus toisiin ihmisiin ja instituutioihin on tutkimuksen perusteella heikkoa. Toisiin ihmisiin luottamisen osalta naiset osoittivat luottamusta kaikissa kysymyksissä miehiä vähemmän. Esimerkiksi kysymykseen 1, ”Voiko mielestänne ihmisiin luottaa?”, oli miesten vastusten keskiarvo 5,84 ja naisten vain 5,35. Myös luottamuksessa instituutioihin naiset luottivat miehiä vähemmän kaikkiin kysytyihin tahoihin lukuun ottamatta kirkkoa, johon miehet ja naiset luottivat liki yhtä paljon. Erityisen suuri ero oli armeijan kohdalla, jonka luotettavuudelle miehet antoivat keskimäärin arvon 7,48 ja naiset arvon 5,78, sekä sosiaalitoimiston kohdalla, jonka luotettavuus sai miehiltä keskiarvon 6,67 ja naisilta 5,58. Eniten kristillisen päihdetyön kohtamat naiset luottivat poliisiin ja koululaitokseen, jotka saivat molemmat heiltä keskimäärin arvioksi 7,14. Eduskunta sai naisilta eri asiakasryhmistä vahvimman epäluottamuslauseen arvolla 3,60.

Kokonaisuutena näyttää siltä, että kristillinen päihdetyö kohtaa fyysisesti ja taloudellisesti huono-osaisten naisten joukon. Naisten huonot lähtökohdat hyvinvoinnin eri osa-alueilla eivät kuitenkaan näytä estävän heitä sitomasta ja ylläpitämästä sosiaalisia suhteita tai osallistumasta yhteiskunnan toimintaan siinä missä päihdetyön asiakkaat keskimäärin. Sen sijaan kristillisen päihdetyön naisasiakkaat erottuvat suhteessa miehiin voimakkaasti luottamuksessaan – tai pikemminkin luottamuksen puutteesta – toisiin ihmisiin ja yhteiskuntaan. Havainto on erityisen huomionarvoinen siitä syystä, että kokonaisväestöä koskevissa tutkimuksissa naiset näyttävät olevan miehiä luottavaisempia (Komu & Hellsten 2010: 11.).

2.5 Johtopäätökset

Kristillisen päihdetyön järjestöt kohtaavat päivittäin päiväkeskuksissa, asumis- palveluissa ja hoitokodeissa moninaisen joukon miehiä ja naisia. Taloudellisen ja fyysisen hyvinvoinnin osalta kristillisen päihdetyön asiakkaat näyttävät kärsivän monenlaisesta puutteesta. He ovat keskimäärin pienituloisia ja saavat toimeentulonsa pääosin tulonsiirtoina. Heidän terveytensä on verrattain huono, asumisen- sa pysyvyys epävarmaa ja ruokaturvansa heikko, ja he ovat alttiita väkivallalle. Erityisesti huono-osaisuus näyttää kasautuvan naisille ja hoidon asiakkaille, jotka

näkevät nälkää, kokevat väkivaltaa ja kärsivät toimeentulo-ongelmista asiakasryhmistä kaikkein useimmin. Kristillinen päihdetyö näyttää kohtaavan ihmisiä, jotka voidaan monilla hyvinvoinnin mittareilla luokitella huono-osaisiksi.

Huolimatta fyysisen ja aineellisen hyvinvoinnin puutteista kristillisen päihdetyön asiakkailla näyttää keskimäärin olevan ympärillään tukiverkostoja, jotka tarjoavat tukea omatoimiseen arjesta selviytymiseen. Kristillisen päihdetyön järjestöjen henkilökunta ja toiset asiakkaat sekä terveys- ja sosiaalialan sekä diakoniatyön ammattilaiset täydentävät näitä verkostoja, jos perheen, suvun ja ystävien tuki ei riitä tai sitä ei ole saatavilla. Henkilökohtaisen kriisin sattuessa moni asiakas näyttää kuitenkin jäävän yksin. Erityisesti miehet ja päiväkeskusasiakkaat ovat vaarassa jäädä ilman sosiaalista tukea silloin, kun sitä eniten tarvitsisivat.

Kristillisen päihdetyön asiakkaista valtaosa on säännöllisen, kokopäiväisen palkkatyön ulkopuolella. He osallistuvat kuitenkin yhteiskunnan toimintaan muilla tavoin. Vapaa-ajan toiminnassa asiakkaat näyttävät suosivan sellaisia toimintoja, joiden kustannukset ovat pienet. Näitä ovat erityisesti kirjaston käyttö sekä hengellisyys ja uskonnollisiin tilaisuuksiin osallistuminen, johon useat kristillisen päihdetyön järjestöt tarjoavat lukuisia mahdollisuuksia. Asiakkaista useimmat näyttävät olevan kiinnostuneita yhteiskunnallisesta osallistumisesta äänestämisen muodossa, ja suuri osa seuraa ajankohtaisia asioita. Puhe kristillisen päihdetyön asiakkaista syrjäytyneinä, osallistuvien vastakohtana, ei näytä tekevän asiakaskunnalle kaikilta osin oikeutta.

Luottamus vahvistaa yhteiskunnan koossapysymisen edellytyksiä. Se takaa yhteistoiminnan jatkuvuuden ja turvaa elämän perusedellytysten pysyvyyden ja luo siten edelleen perustaa ihmisten hyvinvoinnille. Verrattuna suomalaisiin keskimäärin, kristillisen päihdetyön asiakkaiden omasta elämäkokonaisuudestaan käsin ilmaisemassaan luottamuksessa on säröjä. Asiakkaiden luottamus toisiin ihmisiin on verrattain vähäistä. Asiakkaat arvioivat suomalaisten keskiarvoa useammin, ettei toisten ihmisten suhteen voi olla liian varovainen tai että useimmat ihmiset tilaisuuden tullen käyttäisivät heitä hyväkseen. Toisaalta, vaikka kristillisen päihdetyön asiakkaat suhtautuvat varauksella myös ihmisten auttavaisuuteen, poikkeaa heidän luottamuksensa tämän kysymyksen osalta positii-visesti suomalaisten yleisestä linjasta suhteessa muihin yleistynyttä luottamusta kuvaaviin kysymyksiin. Yhteiskunnan instituutioista asiakkaat luottavat eniten poliisiin ja armeijaan. Lisäksi koululaitos nauttii asiakkaiden keskuudessa erityisen suurta luottamusta. Sen sijaan luottamus oikeusjärjestelmään on asiakkaiden keskuudessa heikkoa ja erityisesti eduskunta jää vaille kristillisen päihdetyön asiakkaiden luottamusta. Vahvimman epäluottamuslauseen eduskunnalle antavat naiset ja asumispalveluiden asiakkaat.

Kirjallisuus:

- ATH 2010. Alueellinen terveys- ja hyvinvointitutkimus. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. www.terveytemme.fi/ath.
- ESS 2008. European Social Survey 2008: Suomen aineisto [elektroninen aineisto]. FSD2463, versio 1.1 (2010-12-01). Aineistonkeruu: Tilastokeskus, 2009. Jowell, Roger & Central Co-ordinating Team, European Social Survey & Turun yliopisto. Tuottaja: Sosiaalipolitiikan laitos. Jakaja: Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto, 2010.
- Franklin, Travis W. & Franklin, Cortney A. & Fearn, Noelle E. 2008. A multilevel analysis of the Vulnerability, Disorder and social integration models of fear of crime. *Social justice research*, 21: 204–227.
- Kivivuori, Janne 2008. Rikollisuuden syyt. Helsinki: Nemo.
- Kinnunen, Kaisa (toim.) 2009. Sairas köyhyys. Tutkimus sairauteen liittyvästä huono-osaisuudesta diakoniatyössä. Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2009: 7. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Komu, Merja & Hellsten, Katri 2010. Luottamus ihmisiin ja luottamus instituutioihin Euroopassa. *Nettityöpapereita* 12/2010. Helsinki: Kela. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/16514/Nettityopapereita12.pdf?sequence=1>.
- Nuurvala, Yrjö & Huhtanen, Petri & Ahtola, Raija & Metso, Leena 2008. Huono-osaisuus mutkistuu – kuudes päihdetapauslaskenta 2007. *Yhteiskuntapolitiikka* 73(2008): 3.
- Paakkunainen, Kari 2005. Kuuluiko nuorten ääni kunnallisvaaleissa 2004? – Vaalien aktiiveista, passiiveista ja poliittista aktiivisuutta inspiroivista tekijöistä. Nuorisosaian neuvottelukunnan julkaisuja.
- Ruuskanen, Petri 2001. Sosiaalinen pääoma – käsitteet, suuntaukset ja mekanismit. VATT-tutkimuksia 81. Helsinki: Valtion taloudellinen tutkimuslaitos.
- Salmi, Venla 2008. Nuorten miesten rikoskäyttäytyminen ja väkivallan uhriksi joutuminen. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Verkkokatsauksia 5/2008. <http://www.optula.om.fi/Etusivu/Julkaisut/1247667029009>.
- Silfvast, Katarina 2010. ”Tarvittaessa keskustelemme hengellisistä asioista” – tutkimus kristillisten päihdejärjestöjen toiminnasta. Helsinki: Sininauhaliitto.
- STAT 2006. Mitä enemmän sosiaalista pääomaa, sitä parempi koettu terveys. Tilastokeskuksen tiedote 30.3.2006. http://www.stat.fi/ajk/tiedotteet/v2006/tiedote_021_2006-03-30.html.
- Tiikkanen, Pirjo & Heikkinen, Riitta-Liisa 2011. Sosiaalisen toimintakyvyn arvioiminen ja mittaaminen väestötutkimuksissa. Toimintakyvyn mittaamisen ja arvioinnin kansallinen asiantuntijaverkosto. http://www.thl.fi/toimia/tietokanta/media/files/suositus/2011/01/26/S008_suositus_sosiaalinen_vt_110126.pdf.
- SVT 2002. Suomen virallinen tilasto. Vapaa-aikatutkimus [verkkojulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus. <http://www.stat.fi/til/vpa/tau.html>.

Osio 3

Sosiaalinen työllistäminen ja kristillinen päihdetyö

HEIKKI RANTALA

3.1 Johdanto

Tässä osiossa on hahmoteltu sosiaalisen työllistämistoiminnan ja kristillisen päihdetyön suhdetta ja sitä, millaista on sosiaalinen työllistäminen Sininauhaliiton jäsenjärjestöissä. Monet Sininauhaliiton jäsenjärjestöt toteuttavat työtoimintaa ja erilaisia toimenpiteitä, joita rahoittavat niin kunnat (sosiaalinen ja kuntouttava työtoiminta) kuin työ- ja elinkeinohallintokin (työllisyyspoliittiset hankkeet, ESR-hankkeet, työhallinnon toimenpiteisiin sijoittaminen sekä palkkatuettu työ). Lisäksi vapaaehtoistyö on monien järjestöjen toiminnan kannalta välttämätön resurssi – tai ainakaan toimintaa ei olisi ilman vapaaehtoistyötä mahdollista toteuttaa nykyisessä laajuudessa.

Osio alkaa suomalaisen sosiaalisen työllistämisen kartoituksen lyhyellä katsauksella historiaan muutaman historiikin kautta: millaista on ollut kristillisiin arvoihin perustunut päihdetyö ja siihen liittynyt työtoiminta? Lisäksi katsauksessa kuvataan Sininauhaliiton jäsenjärjestöjen johtajille 2009 ja 2011 tehtyjen kyselyiden avulla, millaisia ovat käytännön työtehtävät, joita Sininauhaliiton jäsenjärjestöt valmennettavilleen tarjoavat. Katsauksessa käytetään hyväksi myös kesällä ja syksyllä 2011 toteutettuja teemahaastatteluja, ”hyvien käytäntöjen keruuta”, jossa kartoitettiin paitsi hyviä sosiaalisen työllistämisen malleja, myös kehittämistarpeita ja kipupisteitä.

Mitä päihdetyön historiikit kertovat työllistämistoiminnasta? Mitä kristillisten päihdejärjestöjen tekemä työllistämistoiminta konkreettisesti on? Mistä silloin puhutaan kun puhutaan sosiaalisesta työllistamisestä kristillisen päihdetyön yhteydessä? Miten tuettu työ liittyy tuettuun olemiseen ja tuettuun asumiseen? Millaista työtä tukityöllistetyt tekevät? Miksi sosiaalista työllistämistä ylipäänsä on? Millaisia hyviä käytäntöjä ja kehittämisalueita sosiaaliseen työllistämiseen liittyy?

Osion loppuun on koottu keskeisimpiä sosiaaliseen työllistämiseen liittyviä käsitteitä.

3.2 Katsaus päihdetyön ja työllistämisen historiikkeihin

Vuonna 2008 ilmestyneessä Suomen Pelastusarmeijan säätiön julkaisemassa historiikissa *Sadan vuoden inhimillisuus* on siteerattu lausuntoa, jonka on laatinut Helsingin kaupunginvaltuuston asettama komitea vuonna 1912. Lausunnossa käsitellään kaupungissa kierteleviä yömajojen käyttäjiä, irtolaisia ja kerjäläisiä. Lausunto sisältää tämänkin päivän sosiaalisen työllistämisen kannalta mielenkiintoisen arvion:

Näiden yhteiskunnan lapsipuolten joukossa on lukuisia enemmän tai vähemmän työkykyisiä yksilöitä, jotka olematta vankilan, sairaalan tai vaivashoidon huollettavina ovat puutteen, huonon elämäntavan ja muiden onnettomain olojen johdosta niin tylsistyneet tahki heikontuneet, että he tarpeellisen työkyvyn, ammattitaidon ja tarmon puutteessa eivät pysty kilpailemaan työmarkkinoilla.

Huonompiosaisista huolehtiminen on eri aikakausina ja eri yhteiskunnissa hoidettu tavalla tai toisella. Huolenpito on järjestetty valtion toimesta laeilla tai muilla hallitsijan antamilla käskyillä. Virallisten lakien ja käskyjen rinnalla ja tukena on aina toiminut virallisen valtion ulkopuolinen hoiva, joka on tukeutunut perheeseen, sukuun, kyläyhteisöön, seurakuntaan tai muihin yhteisöihin. Mikä on ollut vapaaehtoisuuteen perustuvan kristilliseen päihdetyöhön liittyvän työtoiminnan suhde ns. viralliseen Suomeen?

Käsillä olevat historiikit eivät siis anna mahdollisuutta syvälliseen analyysiin, mutta niiden avulla on mahdollista kuvata ja verrata työtoiminnan ja päihdetyön suhdetta erilaisissa yhteyksissä. Katsauksessa käytetyt virallista Suomen edustavan työlaitostoiminnan historiikit ovat:

- Ridasjärvi: *Uudenmaan päihdehuollon kuntainliitto 1928–1988. Työlaitoskuntainliitosta päihdehuollon kuntainliitoksi*. Julkaistu 1988.
- Tuustaipale: *Historiikkia ja nykypäivää huoltolan vaiheista* (moniste, 7 sivua). Kristilliseltä arvopohjalta toimivien järjestöjen historiikit:
- Suomen Pelastusarmeija: Matti Salminen. *Sadan vuoden inhimillisuus. Pelastusarmeija kovaosaisten miesten auttajana*. Julkaisija Suomen pelastusarmeijan säätiö. 2008.

- Jyväskylän Katulähetys ry: Markku Leinonen. *Katulähetysilloista tuettuun asumiseen – Jyväskylän Katulähetys ry. 1945–2010.*

1988 ilmestyneessä Uudenmaan päihdehuollon kuntainliiton historiikissa on esitetty työlaitosten perustamisen vaiheet suomalaisessa yhteiskunnassa. Työlaitosten kaltaisia laitoksia oli perustettu jo 1700-luvulla, niiden määrä vaihteli 1800-luvulla ja 1880-luvulle tultaessa ne kaikki oli jotakuinkin lakkautettu. Varhaisen työlaitostoiminnan aikana työlaitokseen sijoittamisella pyrittiin ehkäisemään kuljeskelevien irtolaisten aiheuttamaa vaaraa samalla kun ajateltiin edesautettavan heidän siveellistä paranemistaan.

Työtoiminta on ollut kristillisen päihdetyön alkuajoista asti osa päihdetyötä. Tämä ehkä itsestään selvänä pidetty suhde on nähtävillä, mutta asiasta ei ole saatavilla laajaa historiallista tutkimusta. Vapaaehtoistyöhön perustuvan päihdetyön ja työtoiminnan kenttä ansaitsisi kunnollisen tutkimuksen. Tässä selvityksessä käytetyistä historiikkeista laajin on Matti Salmisen Suomen Pelastusarmeijan vaiheista kirjoittama ”kronikka” (kuten Salminen itse työtään kutsuu).

3.2.1 Pelastusarmeija tiennäyttäjänä

Kristillisen päihdetyön alueella Pelastusarmeija on kaikkien tuntema toimija ja esimerkki. Pelastusarmeijan Helsingin yömaja avattiin 9. tammikuuta 1908. Pelastusarmeijan organisaatiossa yömaja oli osa sosiaalista miestyötä. Työ ja työllistäminen liittyivät alusta asti ihmisen kokonaisvaltaiseen huolehtimiseen. Syksyllä 1908 Pelastusarmeija perusti yömajan yhteyteen halkotarhan, joka oli tarkoitettu työttömien miesten työllistämiseen. Lisäksi halkotarhan yhteyteen perustettiin niin sanottu teollisuuskoti. Se keräsi jätepaperia sekä käytettyjä huone- ja talouskaluja, joita kunnostettiin myytäväksi edulliseen hintaan köyhille. Lisäksi Pelastusarmeija jakoi varattomille ”puulippuja”, joilla he saattoivat hakea polttopuita Pelastusarmeijan halkotarhasta asuntojensa lämmitykseen.

Pelastusarmeijan sadan vuoden takaista toimintamallia voidaan nykykäsittein ilmaistuna pitää käytännön esimerkkinä paitsi tuetuista työmarkkinoista myös tuetuista hyödykemarkkinoista. Huone- ja talouskalujen kunnostustyö tarjosi työtä työttömille, ja työn tulokset myytiin edulliseen hintaan niille, joilla ei ehkä olisi ollut mahdollisuutta hankkia hyödykkeitä avoimilta markkinoilta. Samoin halkojen tekeminen tarjosi työtä työttömille ja samalla apua polttopuita tarvitseville. Pelastusarmeijan toiminnassa autettavasta tuli auttaja: klapien tekijä auttoi niitä vähävaraisia, jotka tarvitsivat lämmityspuita, ja huonekalujen kunnostajat auttoivat niitä, jotka tarvitsivat edullisia huonekaluja.

Tänä päivänä sosiaalisilla työmarkkinoilla tapahtuva kierrätys, lajittelu ja kunnostustyö antaa monelle mahdollisuuden hankkia vaatteita ja muita hyödykkeitä sekä saada apua, johon ei muuten ehkä olisi varaa. Tässä suhteessa järjestöjen tekemä sosiaalinen työllistäminen noudattaa edelleen sadan vuoden takaista mallia.

Millainen oli autettavasta auttajaksi muuttuneen työpäivä sata vuotta sitten? *Sadan vuoden inhimillisuus* -historiikissa sivulla 20 on siteerattu nimimerkkiä K.W. *Helmiä Syvyydestä* -lehdestä vuodelta 1911:

Aamulla klo puoli seitsemän ylös nousu. Klo 7 aamiainen ja yhteinen rukoushetki. Puoli 8 mennään työhön. Päivällinen 12–13 välillä ja illallinen klo 6. Sen jälkeen ovat miehet vapaita.

Pitkin vuotta, mutta varsinkin talvisin, on täällä vilkas liikenne. Halkoja pinoetaan, sahataan, halotaan, ja ajetaan tilaajille ympäri kaupunkia. Ilahduttavan paljon onkin yleisö muistanut meitä tilauksillaan. sekä ylhäiset että alhaiset ovat uutterilla tilauksillaan antaneet tilaisuuden sadoille työttömille saada työtä. yösiijaa ja ruokaa.

Työpäivä siis alkoi puoli kahdeksalta ja kesti iltakuuteen: yhdeksän ja puoli tuntia töitä ja välissä tunnin ruokatauko. Työpäivälle tuli mittaa tämän päivän mittakaavassa kunnioitettavat kymmenen ja puoli tuntia. Lauantaitoista ei ole mainintaa.

Toimintamuoto, jossa syrjäytyneitä miehiä pyrittiin auttamaan työnteon kautta takaisin jaloilleen, ehti toimia kaikkiaan 50 vuotta. Pelastusarmeijan sosiaalisen miestentyön halkotarha ja paperinkeräämö, joksi teollisuuskoti muuttui, lopetti toimintansa vuonna 1958. Pelastusarmeijan majoitustoimintaan kiinteästi sidoksissa olleet halkotarhat ja muu työtoiminta olivat oman aikansa päihdehuolto. Työtoiminnan loppuessa jäivät yömajojen miehet toiminnallisesti paljolti oman onnensa nojaan.

3.2.2 Työlaitostoiminta

Vuoden 1879 vaivahoitoasetuksen perusteella liitettiin joidenkin kunnalliskotien yhteyteen työosastoja, mutta työlaitoksia ei sen nojalla vielä perustettu: virallisen yhteiskunnan avustustoimet rajoittuivat työlaitoksiin, jotka siis aluksi sijaitsivat köyhäntalon, myöhemmin kunnalliskodin, yhteydessä. Vapautuville vangeille ja apua tarvitseville miehille tarkoitettut työsiirtolat alkoivat toimia vuodesta 1914 lähtien.

Suomeen perustettiin työlaitokset vuoden 1922 köyhäinhoitolain myötä.

Kunnan tuli tarpeen mukaan joko perustaa työlaitos tai hankkia osuus sellaiseen. Työlaitosten luonne poikkesi paljon kunnalliskotien työhoito-osastoista: työlaitosten asiakaskuntaa ei katsottu voitavan sijoittaa vanhusten kanssa samaan laitokseen. Työlaitoksen toiminnalla oli tuolloin kaksi toisiaan täydentävää tavoitetta. Paitsi että ne olivat maksamatta jääneiden elatusmaksujen perimispaiikkoja, niillä oli samalla sosiaalinen tehtävä: työlaitoksiin sijoitettiin myös laitoshoidon tarpeessa olleita mutta kunnallishoitokotiin sopeutumattomia henkilöitä.

Työlaitostoimintaa edustavat käsillä olevassa katsauksessa Ridasjärven ja Tuustaipaleen työlaitosten historiikit. Työlaitokset ovat toimineet lainsäädännössä niille asetettujen tehtävien mukaisesti ja siten lähes saman kaavan mukaan. Työlaitosten lainsäädännöllinen perusta oli vuoden 1922 köyhäinhoitolaki, vuoden 1937 irtolaislaki sekä vuoden 1948 elatusturvalaki. Vuoden 1922 köyhäinhoitolaki kumoutui 1956 uudella huoltoapulailailla. Muutospaineet työlaitosten toiminnan muuttamiseksi alkoivat kasvaa käytännössä vasta 1970-luvulla.

Ridasjärven työlaitos perustettiin Hyvinkään kunnan Ridasjärven kylässä sijainneelle maatilalle. Maailmansotien välillä työsiirtola toimi sen ajan agraariyh-teiskunnassa omavaraistalouden periaatteiden mukaisesti. Työsiirtolan toiminta oli rakennettu mahdollisimman omavaraiseksi maatilaksi ja työsiirtolan työtävät olivat siitä johtuvia omavaraisen maatilan töitä. Tuustaipaleen toiminta oli käytännössä hyvin samankaltaista.

Ridasjärven vuonna 1988 julkaistun historiikin mukaan laitostaloudessa pyrittiin mahdollisimman pitkälle omavaraisuuteen. Ei yksinomaan hyödyn vuoksi, vaan siksi, että huollettaville pyrittiin tarjoamaan mahdollisimman monipuolista työtä. Sellaista työtä, jota he olivat aikaisemmin tehneet. Ne, joilla ei ollut varsinaista ammattia, saivat työlaitoksessa alkeisopetusta alalle, jolle heillä katsottiin olevan kehitysmahdollisuuksia.

Ridasjärven historiikissa luetellaan työtehtäviä, joita työlaitoksessa tehtiin 1940-luvulle tultaessa: peltojen ja teiden raivaustyöt, metsänhoito- ja hakkuutyöt, puutarha- ja kasvitarhavihlytyt sekä turve- ja polttoturvetyöt. Työlaitoksella oli saha, tiilitehdas, kattotiilitehdas, koneiden korjausverstas, paja, puusepän-, räätälin- ja suutarinverstaat sekä käsityöverstas naisille.

Omavaraisuuden haittapuoli oli, että laitos pystyi eristäytymään paitsi lähiympäristöstään jossakin määrin myös muusta yhteistyöstä. Tämä asiantila ei aina tukenut asiakkaan tarpeista lähtevää sitoutumista muuhun yhteiskuntaan.

1950-luvun loppupuolelle saakka ajan näkemyksen mukaan säännöllinen työ ja liikunta raikkaassa ulkoilmassa olivat toimenpiteet, jotka riittivät palauttamaan vaikeuksissa olevan ihmisen takaisin normiyhteiskunnan jäseneksi. Tarvetta tai edellytyksiä ohjattuun vapaa-aikaan työlaitoksissa ei juuri ollut, koska vapaa-aikaakaan ei juuri ollut: huollettavan edellytettiin työskentelevän pitkiä työpäiviä.

Päihdyttävien aineiden väärinkäyttöä koskeva laki (PAV-laki) tuli voimaan 1961. Sen myötä työlaitosten toiminnassa saivat sijaa myös hoidolliset lähestymistavat. Usein sopeutumattomuus vanhainkodissa hoidettavaksi johtui päihteidensä käytöstä, ja tällainen asiakas jouduttiin sijoittamaan työlaitokseen. Päihdeongelmista johtuvat seikat olivat myös useimmiten syynä elatusvelvollisuuden laiminlyönneille ja siitä johtuvalle työlaitossijoitukselle.

Työlaitosten asema alkoi muuttua, kun 1977 voimaan tullut laki lapsen elätyksen turvaamisesta tiesi perinteisen työlaitostoiminnan loppumista. ”Velkavankiloista” tuli päihdehuollon hoitolaitoksia. Sosiaalhallitus päätti muuttaa työlaitospaikkoja PAV-lain muutoksen myötä päihdehuollon hoitopaikoiksi.

Tiivistetysti voidaan sanoa, että virallinen Suomi on 1980-luvulta alkaen nähnyt työtoiminnan, työhoidon ja työterapian sisällöt uudessa valossa. Perinteisestä ajatuksesta kovan ruumiillisen työn ja pitkien työpäivien parantavasta vaikutuksesta, agraari-Suomen omavaraistaloudesta sekä työn tuotannollisen arvon mittaamisesta rahassa on siirrytty työnteon kuntouttavaan ja laitosaikana aktiivisuutta ylläpitävään merkitykseen. Työntekoa alettiin suhteuttaa kunkin asiakkaan terveydentilaa ja kuntoa vastaavaksi.

2000-luvulla monet päihdelaitokset ovat jättäneet työtoiminnan pois toiminnastaan. Päihdetyötä toteutetaan psyko- tai muuna terapiana ja avohoitona, jolloin työhön tai työtoimintaan ei niinkään kiinnitetä huomiota päihdekuntoutumisen osana.

3.2.3 Työtoiminta osana kristillistä päihdetyötä

Markku Leinosen historiikissa *Katulähetysilloista tuettuun asumiseen – Jyväskylän Katulähetys ry 1945–2010* käydään varsin kattavasti läpi paitsi Jyväskylän Katulähetysten toimintaa, myös katulähetystyön historiaa 1930-luvulta tähän päivään.

Jyväskylän Katulähetyksessä varsinainen työllistämistoiminta alkoi 1987. Tukityöllistämisen tavoite oli kokonaisvaltainen tukeminen ja kuntouttaminen mahdollisimman täysipainoiseen elämään. Käytännössä työ oli Myllyjärven palveluasuntojen päihdetyötä; tuettu asuminen loi puitteet työllistämiseksi.

1990-luvulla työllistämisestä tuli Jyväskylän Katulähetysten keskeinen toimintamuoto. 2000-luvulla työllistämistoiminta on jatkunut monipuolisena ja laajentunut entisestään. Kun vuonna 2000 yhdistyksessä maksettiin kuukausittain palkkaa keskimäärin 60–65 ihmiselle, oli vastaava luku vuonna 2009 jo 114,2 henkilöä. Vakinaisluonteisen henkilöstön määrä vaihteli 23:n ja 35:n välillä vuosina 2003–2009.

Tukityöllistäminen ja erilaiset työllistämiseen tähtäävät toimet ovat moninaiset ja muutoksia niissä on tapahtunut vuosikymmenen aikana. Jyväskylän katulähetyksen historiikissa kuvataan tämän päivän työllistämistoiminnan moninaista käytäntöä: yhdistelmä- ja työllistämistuki, työharjoittelu, työkokeilu, työelämävalmennus sekä kuntouttava työtoiminta. Työtoiminta pyörii ajalle tyyppillisesti pitkälti erilaisten projektirahoitusten varassa.

Vaikka työllistämisen puitteissa tehty työ on määräärikaista, sillä kuitenkin on yleensä kokonaisvaltaisia myönteisiä vaikutuksia elämään. Jyväskylän Katulähetyksen historiikissa on varsin kattavasti esitetty myös kritiikkiä ”kolmannen sektorin pohjatyömarkkinoita kohtaan”.

Vain osa tukityöllistetyistä löytää ratkaisuja jatkotyöllistymiseensä. Pohjatyömarkkinat merkitsevät tukikelpoisuuden saavuttavien ja sen menettävien ihmisten kierrätystä. Suomeen on luotu vaihtuvien ihmisten pysyvät työmarkkinat, missä työpaikat pysyvät, mutta työntekijät vaihtuvat. Vaihdeavuuden tosiasia koskettaa syvästi tukityöllistettyä. Tyhjän päälle joutuminen kolkuttelee mielen pohjalla, ja moni pitkäaikaistyötön on kadottanut kokemuksen elämän tarkoituksellisuudesta. Ihminen voi menettää jopa tulevaisuudenuskonsa, ja masennuksen kokemukset ovat tavallisia.

Jyväskylän katulähetyksen historiikissa (s. 266) todetaan työllistämistoiminnan tämän päivän nouseva haasteeksi se, että vaikka Katulähetyksen ominta aluetta ovat olleet päihdeongelmaiset ja vankilasta vapautuvat, pudokas voi olla ikääntyvä ja hyvin koulutettu henkilö, joka työpaikan saneeraustoimien tai muun syrjäyttävän syyn vuoksi on ajautunut työmarkkinoiden laidalle.

Järjestökentällä tapahtuvan päihdetyön ja työtoiminnan suhteen ja kehityksen voisi tiivistää seuraaviin viiteen kohtaan:

1. Toimitilat, kuten päiväkeskus tai tuetun asumisen tilat, ovat luoneet puitteet ja tarjonneet päihdekuntoutujille työtoimintaa.
2. Työtoiminnan järjestäminen on puolestaan edelleen monipuolistanut ja laajentanut työllistämistoimintaa.
3. Monipuolistumisen ja laajentumisen myötä työllistämistoimintaan ovat tulleet mukaan myös muut kuin päihdekuntoutajat.
4. Tänä päivänä työtoiminnan rahoittajien kriteerit sanelevat pitkälti, millaisella rahoituksella ja millaisilla tavoitteilla erilaiset valmennettavat ovat sosiaalisen työllistämisen piirissä.
5. Tuetun olemisen ja tuetun asumisen rinnalle on syntynyt erikoistumista eri kohderyhmien tarpeisiin (mm. ylivelkaantuneiden ja mielenterveyskuntoutujien tarpeisiin; sosiaaliset yritykset avoimia työmarkkinoita lähellä oleville).

3.3 Sosiaalisen työllistämisen käytäntöjä Sininauhaliiton jäsenjärjestöissä 2009 ja 2011

Sosiaalisen työllistämisen nykytilaa kuvataan Sininauhaliiton järjestöjohtajille 2009 ja 2011 suunnatun kyselyaineiston perusteella. Vuosien 2009 ja 2011 kyselylomakkeet eivät ole identtisiä, joten vastausten vertailu ei tästä syystä ole täysin mahdollista. Kahta eri vuotta vertailemalla ei myöskään ole mahdollista kuvata pitkän ajan kehitystä. Sitä vastoin vuosien 2009 ja 2011 kyselyiden perusteella on mahdollista kuvata työllistämistoiminnan asemaa ja merkitystä kokonaisuutena Sininauhaliiton jäsenjärjestöissä. Lomakekyselyiden avulla on myös mahdollista kuvata niitä työtehtäviä, joita sosiaalisen työllistämisen alueella tehdään. Kyselylomakkeet löytyvät barometrin nettiversioiden lopusta.

Osion 1 taulukossa 3 on esitetty yhdistysten toimintamuotoja vuosina 2009 ja 2011. Tuetun olemisen, työn ja asumisen kokonaisuutta täydentää erikoistuminen mm. etsivään työhön, mielenterveystyöhön, huumetyöhön, vankilatyöhön, nuorisotyöhön tai ylivelkaantuneiden tukemiseen.

Ammatillinen koulutus, korttikoulutus tai muu työllisyyttä edistävä koulutus on käytännössä marginaalinen osa Sininauhaliiton jäsenjärjestöjen toimintaa: niitä tarjoavien järjestöjen osuus vastanneista on kymmenen prosentin luokkaa. Tämä selittyy paljolti kohderyhmän haasteellisuudella; järjestöjen toiminta on keskittynyt asiakkaidensa elämän ns. perusasioiden hoitamiseen. Toisaalta näistä kyselyistä ei käy ilmi järjestöjen yhteyksiä oppilaitoksiin.

Koulutukseen valmentavien elementtien sisällyttämiselle järjestöjen toimintaan olisi runsaasti tilaa. Olisi esimerkiksi pohdittava, mikä rooli itse toteutettavilla koulutuksilla tai oppilaitoksiin ohjaamisella olisi Sininauhaliiton jäsenjärjestöjen toiminnassa. Toisaalta kysymys on työnjaosta. Sininauhaliiton rooli on heikoimmassa asemassa olevien tukeminen. Jäsenjärjestöjen voisi olla tarkoituksenmukaista miettiä roolinsa syventämistä juuri niiden työllistettävien kanssa, jotka eivät muualla pärjää. Tähän roolin syventämiseen liittyy myös työnjako alueellisesti muiden toimijoiden kanssa.

Millaisia sitten ovat tukityöllistettyjen ja ahkeruusrahalla työskentelevien käytännön työtehtävät Sininauhaliiton jäsenjärjestöissä? Millaiseen toimintaan työllistämistoiminta liittyy ja missä tehtävissä tukityöllistetyt ja ahkeruusrahalla työskentelevät henkilöt työskentelevät? Asiaa kysyttiin sekä vuonna 2009 että 2011. Mikäli työtehtävien kirjo oli laaja, pyydettiin mainitsemaan kolme tärkeintä tehtävää.

Vuosina 2009 ja 2011 saatiin maininnat yhteensä 254 eri tehtävästä. Nämä luokiteltiin viiteentoista temaattiseen kokonaisuuteen (taulukko 29). Kysymyksessä ei ole tilastollinen analyysi, vaan työtehtävät on luokiteltu laadullisesti kir-

jallisten vastausten perusteella viiteentoista luokkaan, ja vastausten luokittelussa on myös mukana tulkinnanvaraisuutta. Luokka ”muu” pitää sisällään mm. sellaisia mainintoja kuten alihankintatehtävät, askartelu, erilaiset sekatyöt, erilaiset ulkotyöt, järjestelytyöt, kodinhoitotyöt, miesten työt, puutarhatyöt tai työpajatyöt.

Tyypillisimmät työtehtävät liittyivät keittiöön, siivoukseen, kiinteistöhuoltoon ja kunnossapitoon sekä päiväkeskustoimintaan ja erityyppiseen valvontatyöhön päiväkeskuksissa. Työtehtävät olivat tyypillisesti sellaisia, joita on tarjolla päiväkeskustoiminnassa tai asumispalveluiden yhteydessä.

Taulukko 29. Missä tehtävissä tukityöllistetyt ja ahkeruusrahalla työskentelevät henkilöt työskentelevät? Vuodet 2009 ja 2011 yhteensä.

Työtehtävä	N
Keittiö	39
Siivous	28
Kiinteistöhuolto/kunnossapito	27
Päiväkeskus/valvonta	26
Rakennus/korjaus	17
Ruoka- ja muu aputyö	15
Puutyöt	14
Kirpputori	13
Kahvila/asiakaspalvelu	12
Toimistotyöt	10
Kuljetus/muutot	8
Tekstiili/vaate	8
Kierrätys/lajittelu	5
Vertaistuki/terapia	3
Muu	29
Yhteensä	254

Kriittisesti tarkasteltuna listan perusteella kysyä, kuinka hyvin työtoiminnan tehtävät vastaavat avoimien työmarkkinoiden tarpeita. Tai kuinka hyvin työtehtävät tukevat esimerkiksi opiskeluun pyrkimistä? Molemmissa tapauksissa kysymys on valmennettavan resurssien lisäämisestä: tukemisesta ja auttamisesta pois työttömyydestä. Toisaalta työllistämistoiminnassa on lähtökohtaisesti kysymys valmennettavan omiin lähtökohtiin sopeutetusta työstä. Tästä näkökulmasta katsottuna työtehtävät antavat elämään rytmiä, sisältöä, mielekkyyttä ja osallisuutta. Työllistämistoimintaa ja järjestöjen toimintaa ylipäätään toteutetaan hyvinkin niukoilla resursseilla. Esimerkiksi päiväkeskusten toiminnan kannalta työllistettyjen työ on monessa tapauksessa välttämätöntä.

Vuoden 2009 kyselyssä järjestöjohtajia pyydettiin arvioimaan, millaiset edellytykset tukityöllistetyillä ja ahkeruusrahalla työskentelevillä on lähitulevaisuudessa työllistyä avoimille työmarkkinoille (taulukko 30). Kaikkiaan 43:sta kysymykseen vastanneesta 32 (80 prosenttia) ilmoitti, että mahdollisuudet olivat joko huonot tai erittäin huonot. Vastaavasti 8 vastaajaa ilmoitti, että mahdollisuudet työllistyä olisivat hyvät tai erittäin hyvät (19 prosenttia). Tämä on siis järjestöjohtajien arvio työllistettyjen edellytyksistä eli käytännössä työ- ja toimintakyvystä. Vuonna 2011 tukityöllistettyjen siirtymiä työllistämisyksikön jälkeen kysyttiin konkreettisemmin (taulukko 31).

Taulukko 30. Arviot siitä, minkälaiset edellytykset tukityöllistetyillä ja ahkeruusrahalla työskentelevillä työntekijöillä on työllistyä lähitulevaisuudessa avoimille työmarkkinoille.

Edellytykset 2009	Vastausten määrä
Erittäin hyvät	1
Hyvät	7
Huonot	22
Erittäin huonot	10
Ympyröity kaksi vaihtoehtoa: hyvät ja huonot	3
Vastauksia yhteensä	43
<i>Vastaus puuttuu</i>	13
<i>N</i>	56

Taulukossa 31 on esitetty vuoden 2011 kyselystä tukityöllistettyjen siirtyminen työllistämisjakson jälkeen avoimille työmarkkinoille, opiskelemaan, toisiin toimenpiteisiin, takaisin työttömyyteen, eläkkeelle tai muualle. Käytännössä kohta ”muualle” tarkoittaa usein muuttoa toiselle paikkakunnalle. Kysymykseen vastasi 33 järjestöä.

Kyselyn mukaan avoimille työmarkkinoille oli siirtynyt noin 18 prosenttia, opiskelemaan 11,5 prosentti ja eläkkeelle vajaat 6 prosenttia. Takaisin työttömyyteen oli palannut 40 prosenttia tukityöllistetyistä.

Taulukko 31. Arviot tukityöllistettyjen sijoittumisesta tukityöjakson jälkeen vuonna 2011.

Tukityöllistettyjen sijoittuminen	Avoimille työmarkkinoille	Opiskeluun	Toisiin toimenpiteisiin	Takaisin työttömyyteen	Eläkkeelle	Muualle
Keskiarvo %	18,3	11,5	21,7	39,7	5,8	3,9

Työ- ja elinkeinoministeriö julkaisi vuonna 2010 selvityksen kolmannen sektorin työllistämistoiminnan vaikuttavuudesta (*Kolmannen sektorin työ- ja elinkeinohallinnolle tuottamien palveluiden ja järjestettyjen työtilaisuuksien vaikutukset*, Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, Työ ja yrittäjyys, 13/2010). Selvityksessä tarkasteltiin mm. tukityöllistettyjen sijoittumista työhallinnon URA-järjestelmästä 6 ja 12 kuukautta työllistämisjakson päättymisen jälkeen. Ministeriön tekemä vertailu ei ole vertailukelpoinen Sininauhaliiton oman kyselyn kanssa, mutta mainittakoon, että ministeriön selvityksessä 12 kuukautta tukijakson jälkeen lähes 50 prosenttia oli työttöminä ja lähes 30 prosenttia sijoitettuna toisiin toimenpiteisiin. Noin neljä prosenttia oli töissä. Työvoiman ulkopuolella oli ministeriön selvityksen mukaan noin kuusi prosenttia ja lähes 13 prosentilla ei ollut 12 kuukauden jälkeen työllisyyskoodia.

Eräs tapa tehdä karkea arvio työllistettyjen työkyvystä on kysyä, mikä on tukityöllistettyjen ja ahkeruusrahalla työskentelevien työpanoksen merkitys järjestöjen toimintojen kannalta. Noin 40 prosenttia vastaajista ilmoitti sekä vuonna 2009 että 2011, että työpanoksen merkitys oli välttämätön – yli 50 prosenttia järjestöistä ilmoitti sen olleen joko merkittävää tai välttämätöntä (taulukko 32).

Järjestöjen perustoiminta pyörii siis paljolti tukityöllistettyjen ja vapaaehtoistyön varassa. Tämä antaa mahdollisuuden tehdä oletuksen, että työllistettyjen

joukossa on työkykyistä henkilökuntaa, josta ainakin osalla olisi mahdollisuuksia ehkäpä vaativampiinkin tehtäviin kuin mitä järjestöissä on tarjolla.

Taulukko 32. Arvio tukityöllistettyjen ja ahkeruusrahalla työskentelevien työntekijöiden työpanoksen merkityksestä järjestön toimintojen kannalta.

2009		2011	
Merkitys	Vastauksia	Merkitys	Vastauksia
Välttämätön	17	Välttämätön	15
Merkittävä	6	Merkittävä	11
Mielekästä tekemistä	10	Mielekästä tekemistä	5
Ympyröity kaksi vaihtoehtoista	7	Välttämätön ja merkittävä	4
		Merkittävä ja mielekästä tekemistä	3
		Välttämätön ja mielekästä tekemistä	1
Ympyröity kaikki kolme vaihtoehtoa	2	Ympyröity kaikki kolme vaihtoehtoa	3
Vastauksia yhteenä	42	Vastauksia yhteensä	42
<i>Vastaus puuttuu</i>	14	<i>Vastaus puuttuu</i>	8
<i>N</i>	56	<i>N</i>	50

Taulukossa 33 on esitetty, millaisessa toimenpiteessä työllistetyt ovat vuosina 2009 ja 2011 järjestöissä työskennelleet. Vuodet eivät ole vertailukelpoisia, ja vuoden 2011 taulukko kertoo, että järjestöillä on käytettävissään käytännössä koko sosiaalisen työllistämisen toimenpide- ja rahoitusarsenaali. Taulukosta ei myöskään selviä, millaisia työtehtäviä eri toimenpiteisiin sisältyy – käytäntö kuitenkin usein on, että järjestöt teettävät eri henkilöillä samoja työtehtäviä riippumatta siitä, ovatko he kuntouttavassa työtoiminnassa vai esimerkiksi työharjoittelussa.

Taulukko 33. Toimenpiteet, joilla järjestö on tukityöllistänyt henkilöitä viimeksi kuluneen vuoden aikana.

2009		2011	
Toimenpide	Vastauksia	Toimenpide	Vastauksia
Ahkerusrahalla tai vastaavalla	5	Palkkatuella	36
Erilaisilla työllistämistuilla	24	Työharjoittelulla	24
Molemmilla	15	Työelämävalmennuksella	28
		Työkokeilulla	15
		Kuntouttavalla työtoiminnalla	26
		Sosiaalisella työtoiminnalla	6
		Ahkerusrahalla	12
		Kyllä mutta EOS millä	1
Ei kummallakaan tavalla	11	Ei ole	6
Apumuuttuja: Kuinka moni järjestö on tukityöllistänyt	44	Apumuuttuja: Kuinka moni järjestö on tukityöllistänyt	44
<i>Vastaus puuttuu</i>	<i>1</i>	<i>Vastaus puuttuu</i>	<i>0</i>
<i>N</i>	<i>56</i>	<i>N</i>	<i>50</i>

Järjestökyselyssä 2009 ja 2011 pyydettiin täsmentämään, missä tehtävissä työskentelevien työllistettyjen työpanos oli välttämätöntä järjestön toiminnalle. Toiminnan kannalta välttämättömiä tehtäviä olivat muun muassa keittiötöyt, päiväkeskustoiminta, kotipalvelutyö, kirpputorityö tai ruoka-avun kuljetus ja jakelu. Sitä vastoin ”mielekkään tekemisen” segmentissä järjestetty työtoiminta voidaan tiivistää seuraavasti: ”Täysin riippuvainen työllistetyn työpanoksesta tai osalle on tärkeää saada elämänhallintaa ja päivään sisältöä: järjestämme heille mielekkästä tekemistä.”

Sininauhaliiton jäsenjärjestöissä työllistetyt pääsevät etenemään tehtäviin, jotka edellyttävät oman elämänhallinnan olevan kunnossa. Työssä ollaan tekemisissä asiakkaiden kanssa ja työt (esimerkiksi keittiössä ja päiväkeskuksessa) edellyttävät aikataulujen noudattamista. Nämä ovat käytännössä kaikkialla vallitsevia

normaalin työelämän pelisääntöjä.

Avoimien työmarkkinoiden ja koulutukseen pyrkimisen kannalta olisi mietittävä, miten olemassa olevia tehtäviä voitaisiin edelleen monipuolistaa ja vaatimustasoa nostaa. Miten tehtäviä voitaisiin ”opinnollistaa”, jotta ne nykyistä paremmin antaisivat vauhtia elämässä eteenpäin pyrkimiseen ja avaisivat uusia näköaloja ja ehkä ajatuksia pyrkiä sellaiseen koulutukseen, jota valmennettava ei ole aikaisemmin tullut ajatelleeksi.

Sininauhaliiton omia kyselyitä kannattaa tulevaisuudessa hyödyntää työllistämistoiminnan vaikuttavuuden selvittämiseen ja työtoiminnan sisältöjen kehittämisen apuvälineenä. Edellä mainitussa ministeriön TEM-raportissa esitetään lukuisia kolmannen sektorin järjestötoiminnan kipupisteitä ja kehittämisehdotuksia. Raportin mukaan haasteena voidaan pitää kolmannen sektorin järjestöjen tarjoamien työtehtävien työmarkkinavastaavuutta. Ainakin osa työllistämistoiminnassa toteutetuista töistä on sellaisia, joille on lähtökohtaisesti vaikea löytää vastinparia avoimilta työmarkkinoilta. Toisaalta työtoiminnassa on paljon sellaisia työtehtäviä, jotka antavat hyvät edellytykset työvoimapulasta kärsiville aloille (esimerkiksi hoiva-ala, siivous- ja kiinteistönhuolto, toimistotyö sekä kausivaihtelusta riippuvaiset metalli- ja rakennusala).

Lukuisista TEM-raportissa mainituista kehittämisehdotuksista on syytä tarkastella erityisesti segmentointia: asiakkaan työ- ja toimintakyvyn sekä asetettavien tavoitteiden realismia. Järjestöjen olisi raportin suositusten mukaan tärkeää kiinnittää huomiota omaan rooliinsa välityömarkkinoilla.

3.4 Sosiaalisen työllistämisen käytännön kehittämisalueita

Kesällä 2011 Sininauhaliiton jäsenjärjestöissä suoritettiin ns. hyvien käytäntöjen keruuta. Teemahaastattelut tehtiin seuraavissa yhdessätoista yhdistyksessä: Sovinto ry / Vaihtoehtoinen ammatti- ja oppisopimuskoulu, Äänekosken Katulähetys ry, Myrskyläyhtey ry, Lapuan Sininauha ry, Hämeenlinnan Sininauha ry, Haminan Sininauha ry, Jyväskylän katulähetys; Eco Center, Sininauhasäätiö, Samaria ry / Noark oy, Pirkanmaan Sininauha ry sekä Rauman seudun katulähetys ry.

Haastattelussa keskusteltiin asiakkaiden kuntoutus- ja työelämävalmiuksien ylläpidosta ja kehittämisestä, kumppanuuksista ja yritysyhteistyöstä, poluista koulutukseen, järjestön henkilökunnan koulutustarpeista, kilpailutilanteesta ja tulevaisuudennäkymistä. Haastattelujen perusteella voidaan yhteenvedon todeta, että haastatelluissa Sininauhaliiton jäsenjärjestöissä sosiaalisen työllistämisen käytännöt enemmän muistuttavat toisiaan kuin poikkeavat toisistaan.

Ensinnäkin sosiaaliseen työllistämiseen liittyvä lainsäädäntö on kaikille samanlaista. Eri alueilla kuntien ja työhallinnon viranomaishallinnon käytännöt eroavat jonkin verran toisistaan, samoin eri alueiden väestö- ja elinkeinorakenne. Maaseutumaisissa oloissa toimitaan samaan tapaan eri puolilla Suomea. Vastavasti suurissa kaupungeissa toimitaan laajemmassa toimintakentässä ja urbaanisessa ympäristössä.

Toiseksi järjestöjen toiminta on joka paikassa asiakaslähtöistä ja yhteiseltä kristilliseltä arvopohjalta ponnistavaa. Käytännössä ihmisten perustarpeet (kuten Maslowin tarvehierarkia asian esittää) ovat joka puolella universumia samantlaisia. Tästä seuraa, että myös järjestöjen perustarpeiden turvaamisesta lähtevä toiminta muistuttaa päiväkeskuksineen ja tuetun asumisen keskuksineen sekä niiden ympärille rakentuneena työtoimintana toinen toistaan. Tästä yleistyksestä on luonnollisesti olemassa poikkeuksena jokaisen toimijan omat erityispiirteet sekä erikoistuminen, joista mainittakoon muutama esimerkki. Lista ei ole mitenkään kattava, mutta antaa esimerkkejä siitä, kuinka erilaista toimintaa sosiaalisen työllistämisen toimialalle on mahdollista järjestää:

- Äänekoskella ja Jyväskylässä on pyrkimys koota kierrätystoimintaa laajemmaksi kokonaisuudeksi.
- Teriskotisäätiö Akaassa on erikoistunut sairaalatarvikkeiden kierrätykseen. Teriskotisäätiöllä on käytännössä tällä kierrätyksen alueella monopoliasema Suomessa.
- Noark Oy Porvoossa on sosiaalinen yritys, jossa valmennettavat ovat mukana luovassa toiminnassa: yrityksessä toimitaan kuten oikeassa luovassa yrityksessä. Noarkin vetonaula on Suomen ainoa pienoismallimaailma.
- Lapuan Sininauhalla on yhteistyötä yrityksen kanssa: Lapuan Sininauhan pakkaamo toimii yrityksen tiloissa.
- Kangasniemellä Myrskylähty ry:llä on sosiaalisen työllistämisen alueellisen koordinaattorin rooli.
- Kotkan ja Haminan välillä järjestöjen yhteistyö ja asiakkaiden liikkuvuus on sujuvaa kuntarajan yli – alueellinen yhteistyö toimii.
- Raumalla on käynnistynyt syksyllä 2011 ESR-trahoitteinen VeTo-hanke (Verkot Toimii). Hankkeessa levitetään vaihtoehtoisen ammattikoulun toimintamallia Poriin ja Hämeenlinnaan.

Toisaalta järjestöjen perustoimintaa ja sen merkitystä voitaisiin nostaa nykyistä enemmän esiin. Esimerkiksi ruoan jakaminen parantaa asiakkaiden terveyttä ja vähentää heidän sairastumisiaan. Säännöllinen päivärytmi puolestaan on pätevää mielenterveyden hoitoa. Päihdetyö ja kuntouttava työtoiminta nivoutuvat

toisiinsa, sillä kuntouttavalla työtoiminnalla haetaan säännöllistä päivärytmiä. Vaikka työllistäminen ei voi olla päihdekuntoutusta vaan päihdekuntoutus kuuluu muualle, luo työnteko raamit raittiiseen päivään. On myös olemassa pitkäaikaistyöttömiä vanhempia, joilla on pieniä lapsia, ja silloin vanhempien saama tuki vaikuttaa suoraan lapsen hyvinvointiin.

Kuva 2. Valmennettavien ja toimenpiteiden segmentoinnin ”liikennevalomalli”.

<p>Työpanoksen ennustettavuus - Työ- ja toimintakyvyn taso RSK ry Työ- ja koulutusyksikkö 1.7–31.8.2011 Projekti -24, Kaarna-hanke ja VALO-projekti</p> 	<p>Kuntouttava- ja sosiaalinen työtoiminta</p>	<p>Esipaja Projekti 24</p>	<p>Pajatoiminta Kaarna</p>	<p>Vaihtoehtoinen ammattikoulu Valo</p>
<p>4. Työllistäminen työsuhteeseen – Eteenpäinohjaus: → Kykenee itsenäiseen työskentelyyn normaalin työnjohdon alaisuudessa / ei tarvitse valmennusta / kuntoutusta. (myöhästyneitä alle 2 kpl, ei luvattomia poissaoloja)</p>	<p>10 % 1 henkilö</p>	<p>- %</p>	<p>12 % 12 henkilöä</p>	<p>47 % 7 henkilöä</p>
<p>3. Valmentava työvalmennus – Työhön tutustumisjakso: → Kykenee itsenäiseen työskentelyyn, tarvitsee kuitenkin normaalin työnjohdon palveluita enemmän ohjausta ja tukea. (myöhästyneitä alle 3–4 kpl, luvattomia poissaoloja alle 3–4 kpl)</p>	<p>40 % 4 henkilöä</p>	<p>10 % 1 henkilö</p>	<p>35 % 9 henkilöä</p>	<p>32 % 7 henkilöä</p>
<p>2. Kuntouttava työvalmennus – Ryhmytymisjakso: → Kykenee satunnaisesti itsenäiseen työskentelyyn. Tarvitsee jatkuvasti ohjeusta ja tukea sekä yhdessä tekemistä. Toiminnallisen kuntoutuksen tarve. (myöhästyneitä 4–6 kpl, luvattomia poissaoloja 4–6 kpl)</p>	<p>30 % 3 henkilöä</p>	<p>40 % 2 henkilöä</p>	<p>35 % 3 henkilöä</p>	<p>16 % 1 henkilö</p>
<p>1. Starttivalmennus – Sitoutumisjaksot: → Ei tiedetä mikä on ”ongelman nimi”. Tarvitaan matalan kynnyksen palveluita ja/tai työ- ja toimitakyvyn selvitystä. (myöhästyneitä yli 7 kpl, luvattomia poissaoloja yli 7 kpl)</p>	<p>20 % 2 henkilöä</p>	<p>50 % 6 henkilöä</p>	<p>18 % 4 henkilöä</p>	<p>5 %</p>

Työ- ja elinkeinoministeriön esittämästä tarpeesta asiakkaiden segmentoimiseen löytyy toimiva esimerkki: Rauman Seudun Katulähtötyksen käyttämä ”liikennevalomalli” (kuvassa 2) on käytännön työkalu asiakaskunnan työ- ja toimintakyvyn ja tavoitteiden esittämiseen.

Tässä segmentointimallissa vaakariveille on eritelty ne kriteerit, joiden mukaan asiakas sijoitetaan tietyn palvelun piiriin. Ensimmäisellä, ”punaisella” tasolla eli sitoutumisjaksolla ei vielä tiedetä, mikä on asiakkaan ongelman nimi. Neljännellä, ”vihreällä” tasolla eli eteenpäinohjauksessa henkilö on jo käytännössä valmis siirtymään elämässään eteenpäin koulutukseen tai työnhakuun avoimille työmarkkinoille. Pystysarakkeisiin on eritelty, millä rahoituksella kukin asiakassegmentti rahoitetaan. Toisin sanoen: sarakkeisiin on eritelty kuntarahoitus, projektit, ESR-rahoitus ja niin edelleen. Taulukosta nähdään, millaisilla rahoituksilla käytännössä valmennetaan työ- ja toimintakyvyltään erilaisia asiakkaita.

Tällaista segmentointitaulukkoa voidaan käyttää sekä asiakastyössä että raportoinnissa rahoittajille. Asiakastyössä valmennettavalle voidaan konkreettisesti osoittaa, missä kohdassa hän on ja mitä häneltä edellytetään, jotta hän pääsisi siirtymään eteenpäin seuraavalle tasolle. Käytännössä asiakkaalle voidaan keskustelussa avata erilaisia tulevaisuuden mahdollisuuksia: seuraava askel työllistymispolulla on olemassa. Segmentointimallin avulla voidaan osoittaa, että asiakas on edennyt elämässään ja lisäksi voidaan keskustella, mitä valmennettavan konkreettisesti on tehtävä ja saavutettava, jotta seuraavaan tavoitteeseen päästäisiin.

Vastaavasti rahoittajille voidaan taulukon avulla selvittää ja raportoida, kuinka monta henkilöä on jossakin toimenpiteessä heidän rahoituksellaan ja miten asiakkaat ovat edenneet työllistymispolulla.

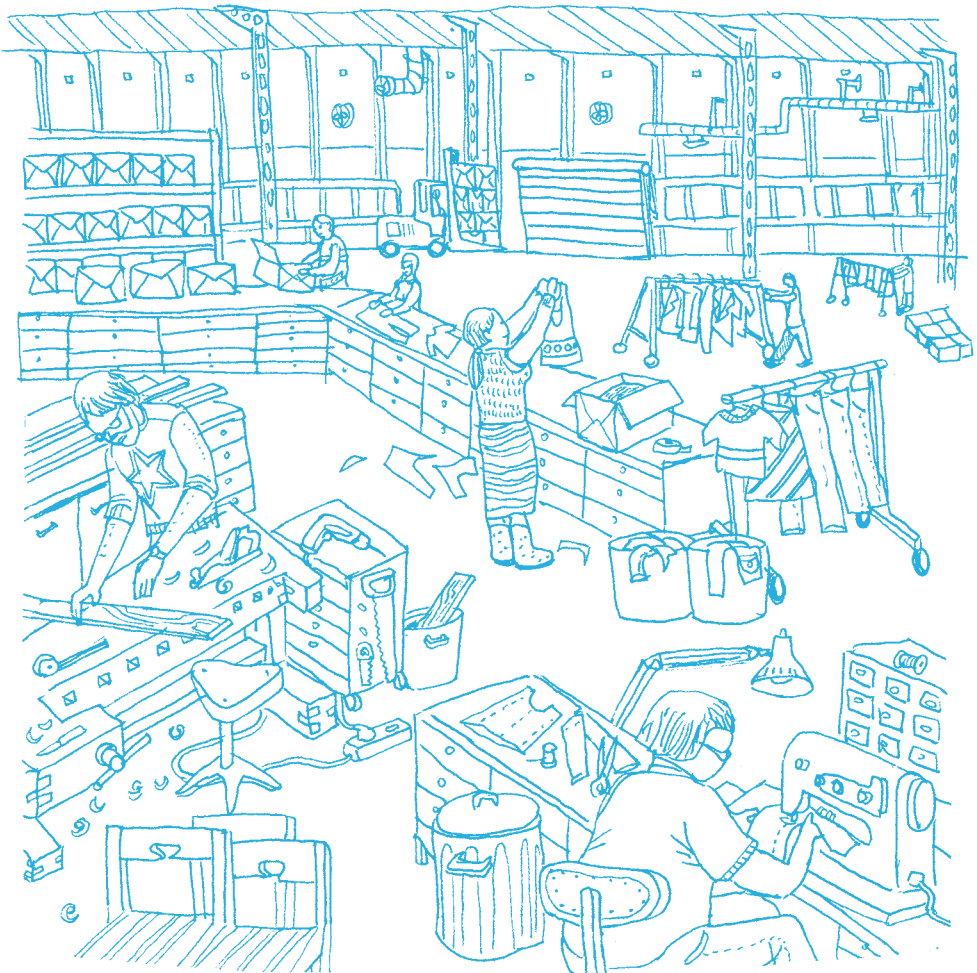
Haastatteluissa kävi ilmi, että monissa tapauksissa rahoittajat eli käytännössä kunnat ja TE-toimistot eivät juuri kysele kuntouttavan työtoiminnan tai työhallinnon toimenpiteiden vaikuttavuuden perään. Seurantajärjestelmät ovat rahoittajan edellyttämää raportointia, jonka käytännöt vaihtelevat suuresti. Erityisesti pienillä paikkakunnilla toiminta perustuu asiakkaiden tuntemiseen, ja monessa tapauksessa rahoittajat tyytyvät siihen, että asiakkaalla on ylipäätään paikka, jonne hänet voidaan lähettää. On kuitenkin ennakoitavissa, että tulevaisuudessa työllistämisen määrärahoja on käytettävissä nykyistä vähemmän. On lisäksi ennakoitavissa, että rahoittajat alkavat tulevaisuudessa seurata nykyistä tarkemmin ostamansa palvelun hintaa ja maksetulla hinnalla saatua tulosta. Kolmannen sektorin työllistäjien olisi syytä varautua tulevaisuuteen ja kehittää sosiaalisen työllistämisen seurantajärjestelmiä ja laatukriteereitä.

Järjestöt tukevat valmennettavan tulevaisuudensuunnittelua yleensä työnhausta tai opinnoista keskustelemalla ja auttamalla työ- ja opiskelupaikan etsinnässä. Korttikoulutuksia järjestetään jonkin verran, mutta erityisiä pidempikestoisia

ja määrätietoisia koulutukseen tai työelämään resurssioivia ”jumppaohjelmia” ei yhdistyksissä ole käytössä (pois lukien vaihtoehtoinen ammattikoulu).

Valmennettavia on yleensä vaikea saada liikkeelle toisille paikkakunnille, sillä nuoret ovat näköalattomia. Kaikki teemahaastatellut olivat sitä mieltä, että liikkuvuuden lisääminen olisi kuitenkin järkevää – asiakkaat pitäisi saada muuttamaan sellaisille paikkakunnille, missä työ- tai opiskelupaikka on tarjolla. Tämä ei kuitenkaan kaikkien kohdalla toteudu.

Sininauhaliiton järjestöjen sosiaalisen työllistämisen ja ylipäänsä työtoiminnan suuri haaste on pystyä avaamaan tulevaisuudennäkymiä niille henkilöille, jotka ovat usein menettäneet näköalansa ja uskonsa tulevaisuuteen.

Sosiaalisen työllistämisen terminologiaa

Käsitteille sosiaalinen työllistäminen tai välityömarkkinat ei ole olemassa lakiin perustuvia käsitelmäritelmiä. Sekä sosiaalisella työllistämällä että välityömarkkinoilla viitataan työttömyyden ja avoimien työmarkkinoiden välissä olevaan tuettuun työssä-oloon. Avoimet työmarkkinat koostuvat työpaikoista, joiden palkkauskustannuksiin ei käytetä yhteiskunnan taloudellista tukea.

Sosiaalisesta työllistamisestä vastaavat sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö sekä kunnat. Sen sijaan välityömarkkinat ovat lähempänä avoimia työmarkkinoita ja kuuluvat työ- ja elinkeinoministeriön alaan. Välityömarkkinoiden työllisyyspoliittisia hankkeita rahoittavat ELY-keskukset.

Sosiaalinen työllistäminen tai sosiaalisen työllistämisen toimiala on yhteiskäsite heikossa työmarkkina-asemassa olevien toimintakykyä parantaville tai ylläpitäville, heidän työllistymismahdollisuuksiaan lisääville sekä heitä työllistäville organisaatioille, jotka tarjoavat aktiivisen työvoima- ja sosiaalipolitiikan työmahdollisuuksien lisäksi työhön sijoittamista edistäviä ja työssä selviytymistä tukevia palveluja.

Sosiaalisen työllistämisen toimiala muodostuu käytännössä sosiaalisista yrityksistä sekä monenlaisista erityistyöllistämisen yksiköistä kuten tuotannollisista työkeskuksista, työllistymisen monipalvelukeskuksista, työpajoista, eri kohderyhmille suunnatuista työtoimintayksiköistä, tuetun työllistymisen yksiköistä ja palveluista, mielen-terveyskuntoutujien klubitaloista sekä näiden toteuttamista työllistymistä tukevista projekteista.

Työmarkkinatoimenpiteiden (työharjoittelu, työkokeilu ja työelämävalmennus) ja palkkatuetun työn tavoitteena on parantaa ammattitaitoa, osaamista ja työmarkkina-asemaa ja näin edistää pääsyä avoimille työmarkkinoille.

Aktiivisen sosiaalipolitiikan (esimerkiksi kuntouttavan työtoiminnan ja sosiaalihuoltolain mukaisen työtoiminnan) tavoitteena on ylläpitää henkilöiden toimintakykyä ja parantaa elämänhallintaa ja näin luoda edellytyksiä siirtymiselle välityömarkkinoille tai suoraan avoimille työmarkkinoille.

Aktiivisen työvoimapolitiikan toimenpiteet kuuluvat työ- ja elinkeinoministeriön vastuulle ja aktiivisen sosiaalipolitiikan toimenpiteet sosiaali- ja terveystieteiden ministeriölle.

Jäsenjärjestöille lähetetyt lomakkeet

Asiakaskyselyn (osio 2) haastattelulomake

Toimintamuoto

- 1 asuminen
- 2 päiväkeskus
- 3 hoito

Alue

- 1 Lounais-Suomi
- 2 Uusimaa
- 3 Häme-Pirkanmaa
- 4 Keski-Suomi
- 5 Kaakkois-Suomi
- 6 Savo-Karjala
- 7 Pohjanmaa
- 8 Lappi

Sukupuoli

- 1 mies
- 2 nainen

Ikä [avoin]

Osallistutko työelämään

- 1 palkkatyössä
- 2 vapaaehtoistyössä
- 3 työllistämistuilla
- 4 kuntouttavassa työtoiminnassa
- 5 parhaillaan koulutuksessa

Ketkä ovat läheisimmät/tärkeimmät ihmisesi? (viisi) [avoin]

Kuinka usein tapaat heitä?

- 1 päivittäin
- 2 viikoittain
- 3 kuukausittain
- 4 vuosittain
- 5 harvemmin /en koskaan

Tapaatko ystäviäsi/läheisiäsi niin usein kuin haluaisit?

- 1 kyllä
- 2 ei

Mitkä tekijät estävät? [avoin]**Kuvittele seuraavat tilanteet. Keneltä pyytäisit apua seuraavissa tilanteissa:**

- a. kun olet sairaana (käy kaupassa tai apteekissa) [avoin]
- b. lomakkeiden yms. täyttämässä [avoin]
- c. kuljetusapua (tavaroiden kuljettaminen, asioilla käyminen, lääkärissä käyminen) [avoin]
- d. kriisitilanne (esim. läheisen kuolema) [avoin]

Kauanko olet asunut nykyisellä asuinpaikkakunnallasi? v, kk**Mikä on tämänhetkinen asumismuotosi?**

- 1 omistus
- 2 vuokra
- 3 asumisyksikkö
- 4 kavereiden luona
- 5 ei ole vakinaista asuntoa

Kuinka kauan olet asunut nykyisessä asunnossasi? v, kk**Mistä (asumismuodosta) muutit nykyiseen asuntoosi?**

- 1 omistus
- 2 vuokra
- 3 asumisyksikkö
- 4 kavereiden luona
- 5 ei ole vakinaista asuntoa
- 6 vankila

Tämän hetkinen asumismuotoni on

sopiva minulle

1 kyllä

2 ei

viihdyn asunnossani

1 kyllä

2 ei

väliaikainen

1 kyllä

2 ei

Onko terveydentilasi mielestäsi nykyisin

1 hyvä

2 melko hyvä

3 keskitasoinen

4 melko huono

5 huono

Missä määrin erilaiset vaivat haittaavat jokapäiväistä toimintaasi?

1 erittäin paljon

2 paljon

3 jonkin verran

4 vähän

5 ei ollenkaan

Oletko hakenut apua vaivoihisi viimeisen puolen vuoden aikana?

1 kyllä

2 ei

Jos kyllä, niin mistä? [avoin]

Saitko apua vaivoihisi?

1 kyllä

2 ei

Jos et, niin miksi et? [avoin]

Mitä olet syönyt viimeisen vuorokauden aikana? [avoin]

Missä olet syönyt viimeisen vuorokauden aikana?

- 1 kotona
- 2 järjestössä
- 3 ravintolassa
- 4 sukulaisten/ystävien luona
- 5 muualla, missä [avoin]

Oliko tyypillistä?

- 1 kyllä
- 2 ei

Arvio omasta ravinnosta

syön monipuolisesti

- 1 kyllä
- 2 ei

syön säännöllisesti

- 1 kyllä
- 2 ei

näen ajoittain nälkää

- 1 kyllä
- 2 ei

Kolme tärkeintä tulonlähdetä?

- 1 palkka
- 2 opintotuki
- 3 työttömyysturva
- 4 toimeentulotuki
- 5 asumistuki
- 6 eläke
- 7 ylläpitokorvaus 9 e/päivä
- 8 laittomat toiminnot
- 9 harmaa talous, pimeä työ
- 10 sukulaiset, ystävät

Kuinka paljon sinulle jää rahaa käyttöösi kuukaudessa välttämättömien menojen (asuminen, ruoka, laskut) jälkeen? [avoin]

Mihin muuhun kuin asumiseen, ruokaan, alkoholiin ja tupakkaan olet käyttänyt rahaa viimeisen kuukauden aikana? [avoin]

Onko sinulla vaikeuksia selvitä menoistasi?

- 1 kyllä
- 2 ei

Vaikuttaako talouteesi merkittävästi jokin seuraavista

- 1 rahapelaaminen
- 2 velkakierre
- 3 päihteet
- 4 elatusmaksut
- 5 riittämätön perusturva

Oletko hakenut apua toimeentulo-ongelmiisi viimeisen puolen vuoden aikana?

- 1 kyllä
- 2 ei

Jos kyllä, niin mistä? [avoin]

Saitko apua?

- 1 kyllä
- 2 ei

Jos et, miksi et? [avoin]

Onko sinua viimeisen vuoden aikana

- 1 uhattu väkivallalla
- 2 lyöty (näkyvä jälki)
- 3 käyty kimppuun asetta käyttäen
- 4 saanut väkivallan seurauksena ensiapua tai lääkärin hoitoa
- 5 ollut väkivallan seurauksena sairaalan vuodeosastolla
- 6 saanut onnettomuuden seurauksena ensiapua tai lääkärin hoitoa
- 7 ollut onnettomuuden seurauksena sairaalan vuodeosastolla

Oletko koskaan pelännyt kenenkään läheisen/ystäväsi vahingoittavan sinua?

1 kyllä

2 ei

Oletko koskaan pelännyt itse vahingoittavasi ketään?

1 kyllä

2 ei

Asteikolla 0–10

Voiko mielestänne ihmisiin luottaa, vai onko niin, että ihmisten suhteen ei voi olla liian varovainen? Kertokaa mielipiteenne asteikolla nollasta kymmeneen, jossa nolla tarkoittaa, ettei ihmisten kanssa voi olla liian varovainen ja 10 sitä, että useimpiin ihmisiin voi luottaa.

Oletteko sitä mieltä, että useimmat ihmiset tilaisuuden tullen yrittäisivät käyttää teitä hyväkseen vai luuletteko, että ihmiset yrittäisivät olla reiluja? 0 Useimmat ihmiset yrittäisivät käyttää minua hyväkseen – 10 Useimmat ihmiset yrittäisivät olla reiluja.

Katsotteko, että useimmiten ihmiset pyrkivät olemaan auttavaisia toisia kohtaan vai että enimmäkseen he ajattelevat vain omaa etuaan? 0 Ihmiset ajattelevat enimmäkseen itseään – 10 Ihmiset yrittävät enimmäkseen olla auttavaisia.

Kertokaa asteikolla nollasta kymmeneen, kuinka paljon henkilökohtaisesti luotatte seuraaviin tahoihin. Nolla tarkoittaa sitä, että ette luota ollenkaan kyseiseen tahoon ja 10 sitä, että luotatte erittäin vahvasti kyseiseen tahoon.

eduskunta

oikeusjärjestelmä

poliisi

sosiaalitoimisto

KELA

kirkko

työvoimaviranomaiset

terveyskeskukset

armeija

koululaitos

Kuinka tiiviisti seuraat seuraavia ajankohtaisia asioita

politiikka
talous
kulttuuri
urheilu
viihde

- 1 en seuraa
- 2 seuraan
- 3 seuraan tiiviisti
- 4 seuraan hyvin tiiviisti

Äänestätkö vaaleissa?

- 1 kyllä
- 2 ei

Käytätkö internetiä?

- 1 kyllä
- 2 ei

Jos käytät, kuinka usein?

- 1 päivittäin
- 2 viikoittain
- 3 kuukausittain
- 4 harvemmin

Mihin käytät?**Jos et, niin mihin käyttämättömyys perustuu?**

- 1 ei ole tarvetta
- 2 ei ole mahdollisuutta
- 3 en ole oppinut käyttämään
- 4 muu, mikä [avoin]

Kuinka usein käytät seuraavia palveluita?

uimahalli
kirjasto
terveyskeskus
sosiaalitoimisto
museo
liikuntapaikat
teatteri
elokuvat
konsertit

1 päivittäin
2 viikoittain
3 kuukausittain
4 vuosittain
5 harvemmin
6 ei koskaan

Miten tärkeää hengellisyys sinulle on?

1 hyvin tärkeää
2 tärkeää
3 ei kovin tärkeää
4 ei lainkaan tärkeää

Miten hengellisyys ilmenee?

1 rukoileminen
2 hengellinen kirjallisuuden lukeminen
3 osallistuminen hengellisiin tilauksiin
4 elämän syvien kysymysten miettiminen
5 oikean ja väärän pohdinta (moraaliset kysymykset)
muulla tavoin, miten [avoin]

Kysely Sininauhaliiton jäsenjärjestöille

TALOUS

1. Erittele tähän järjestönne toiminnan rahoitus vuoden 2010 osalta.

<p>KUNTA:</p> <p>Kunnalta saadut avustukset _____ euroa vuonna 2010</p> <p>Palvelujen myynti kunnalle _____ euroa vuonna 2010</p>
<p>RAY:</p> <p>Yleisavustus _____ euroa vuonna 2010</p> <p>Kohdennettu avustus _____ euroa vuonna 2010</p> <p>Projektirahoitus _____ euroa vuonna 2010</p> <p>Investointiavustus _____ euroa vuonna 2010</p>
<p>ELY-KESKUS:</p> <p>ESR-rahoitus _____ euroa vuonna 2010</p> <p>Työvoimapolitiittinen avustus _____ euroa vuonna 2010</p> <p>Palvelujen myynti ELY-keskuksille _____ euroa vuonna 2010</p>
<p>KIRKOT JA SEURAKUNNAT:</p> <p>Palvelujen myynti seurakunnille _____ euroa vuonna 2010</p> <p>Yleinen toiminta-avustus _____ euroa vuonna 2010</p> <p>Projektiavustus _____ euroa vuonna 2010</p>
<p>MUUT ULKOPUOLISET RAHOITTAJATAHOT:</p> <p>Sosiaali- ja terveysministeriö _____ euroa vuonna 2010</p> <p>Muut julkisyhteisöt _____ euroa vuonna 2010</p> <p>Säätiöt _____ euroa vuonna 2010. <i>Mitkä säätiöt?</i> _____</p> <p>Ulkopuoliset yksityiset yritykset _____ euroa vuonna 2010</p>

OMA RAHOITUS:

Oman jäsen toiminnan tuotot
(esimerkiksi kirpputoritoiminnan) _____ euroa vuonna 2010

Oman yritystoiminnan tuotot _____ euroa vuonna 2010

Lahjoitukset ja testamentit _____ euroa vuonna 2010

Jäsenmaksut _____ euroa vuonna 2010

Sijoitus- ja rahoitustoiminnan tuotot _____ euroa vuonna 2010

Koulutuskorvaukset _____ euroa vuonna 2010

MUU RAHOITUS:

Muut rahoitusmuodot, mitkä?

a) _____ euroa vuonna 2010

b) _____ euroa vuonna 2010

c) _____ euroa vuonna 2010

2. Onko järjestönne yhtiöittänyt osan toiminnastaan?

a) ei

b) yhtiöittämistä suunnitellaan, minkä toiminnan? _____

c) kyllä, minkä toiminnan? _____

3. Onko järjestönne osallistunut kilpailutuksiin viimeisen vuoden aikana?

a) ei

b) kyllä, minkä toiminnan osalta? _____

4. Arvioi aikaa järjestönne tämänhetkinen taloudellinen tilanne?

a) erittäin vakaa

b) vakaa

c) epävakaa

d) erittäin epävakaa

TYÖLLISTÄMINEN

5. Onko järjestönne tukityöllistänyt henkilöitä viimeisen vuoden aikana?

Työvoimahallinnon toimenpiteillä:

- a) palkkatuella
- b) työharjoittelulla
- c) työelämävalmennuksella
- d) työkokeilulla

Kuntien sosiaalipalvelun toimenpiteillä:

- e) kuntouttavalla työtoiminnalla
- f) sosiaalisella työtoiminnalla
- g) ahkeruusrahalla tai vastaavalla

- h) kyllä, mutta en osaa sanoa millä toimenpiteillä
- i) ei ole

6. Onko järjestönne tukityöllistänyt akuutin päihdeongelman omaavia henkilöitä viimeisen vuoden aikana?

Työvoimahallinnon toimenpiteillä:

- a) palkkatuella
- b) työharjoittelulla
- c) työelämävalmennuksella
- d) työkokeilulla

Kuntien sosiaalipalvelun toimenpiteillä:

- e) kuntouttavalla työtoiminnalla
- f) sosiaalisella työtoiminnalla
- g) ahkeruusrahalla tai vastaavalla

- h) kyllä, mutta en osaa sanoa millä toimenpiteillä
- i) ei ole

7. Missä tehtävissä tukityöllistetyt henkilöt työskentelevät? Mikäli työtehtävien kirjo on laaja, mainitkaa kolme tärkeintä tehtävää.

8. Mikä seuraavista väittämistä kuvaa parhaiten tukityöllistettyjen työntekijöiden työpanoksen merkitystä järjestön toimintojen kannalta?

Vastausohje: Mikäli järjestönne työllistää useita eri henkilöitä, voitte valita useamman eri vastausvaihtoehdon ja täsmentää missä tehtävissä työskentelevien työllistettyjen työpanoksesta on kyse.

a) Tukityöllistettyjen työntekijöiden työpanos on välttämätöntä järjestön toiminnan tai joidenkin toimintojen kannalta. *Täsmentäkää tarvittaessa missä tehtävissä työskentelevistä tukityöllistetyistä on kyse:*

b) Tukityöllistettyjen työntekijöiden työpanos on merkittävä lisäarvo järjestön toiminnan tai joidenkin toimintojen kannalta. *Täsmentäkää tarvittaessa missä tehtävissä työskentelevistä tukityöllistetyistä on kyse:*

c) Tukityöllistäminen tarjoaa työllistetyille mielekästä tekemistä, mutta mikään järjestön toiminnoista ei ole riippuvainen työllistettyjen työpanoksesta. *Täsmentäkää tarvittaessa missä tehtävissä työskentelevistä tukityöllistetyistä on kyse:*

9. Arvioi kuinka monta prosenttia (%) tukityöllistetyistänne siirtyy

- a) avoimille työmarkkinoille: _____ %
- b) opiskeluun/koulutukseen: _____ %
- c) toisiin toimenpiteisiin: _____ %
- d) takaisin työttömyyteen: _____ %
- e) eläkkeelle: _____ %
- f) muualle: _____ %

Lämpimät kiitokset vastauksestanne!

